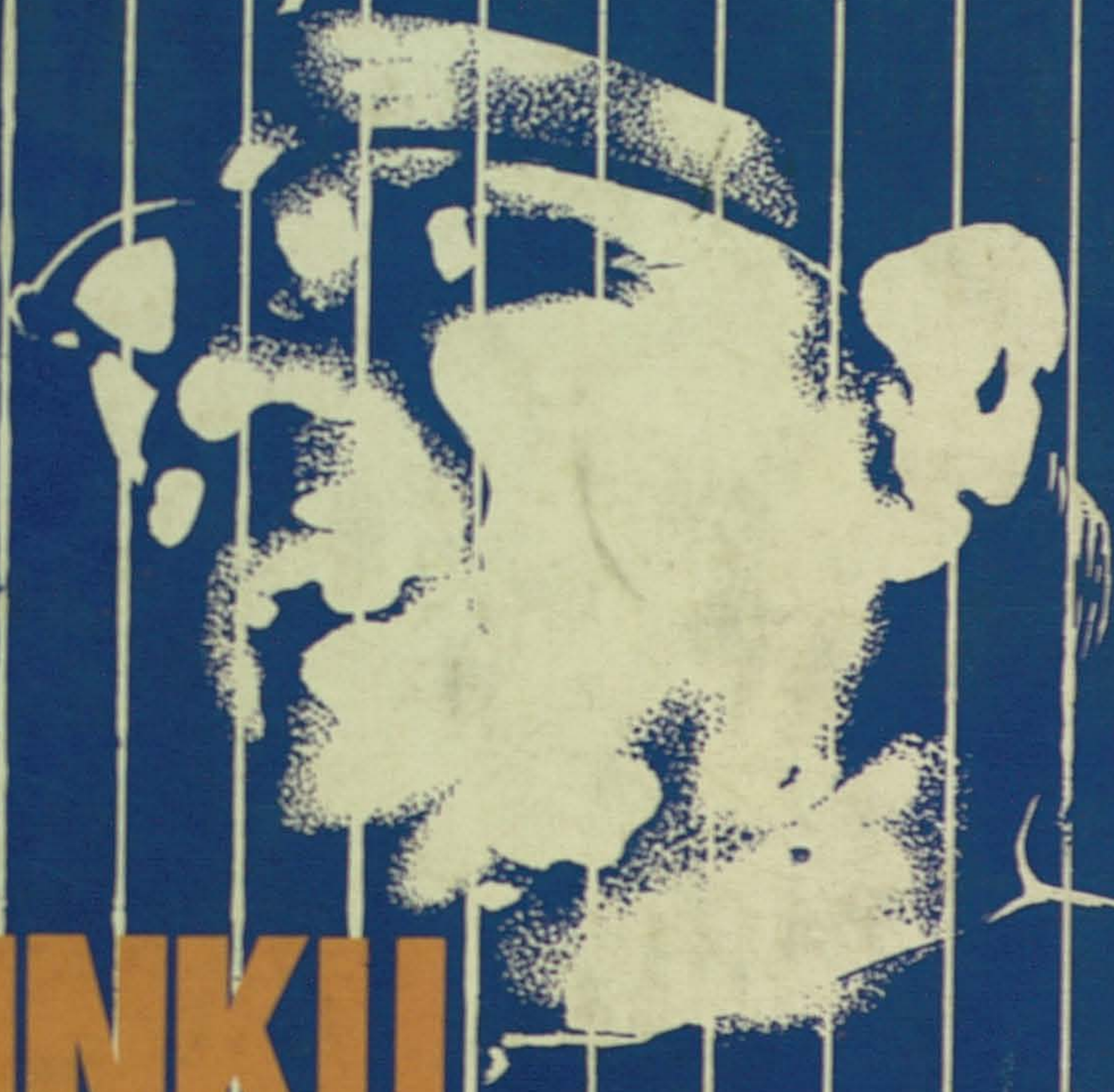

RIWAYAT HIDUP

Karya Bista

**TUNKU
ABDUL
RAHMAN
PUTRA**

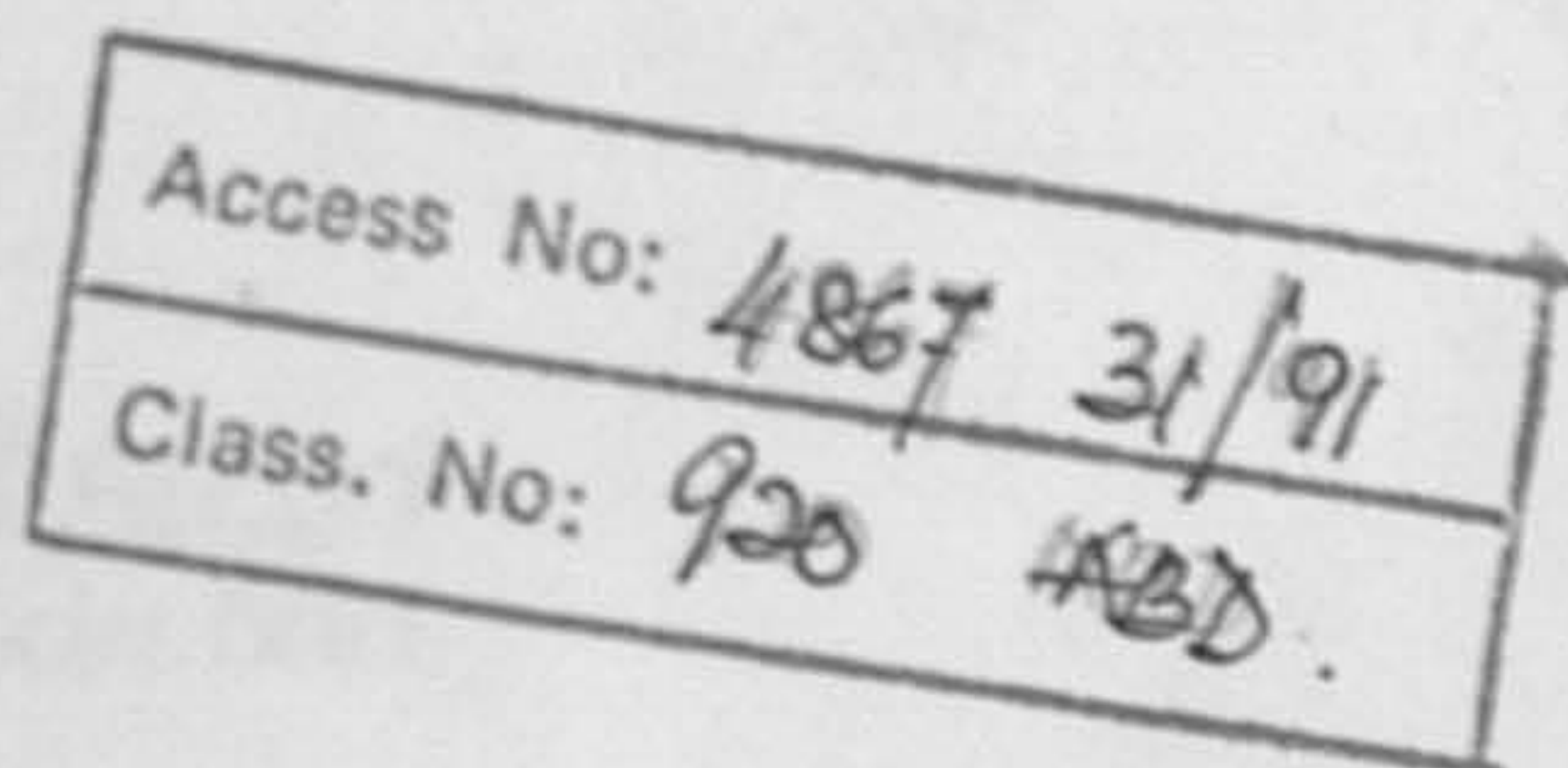
ABD
920

ABDUL AZIZ ISHAK

**RIWAYAT HIDUP
TUNKU
ABDUL RAHMAN**

RIWAYAT HIDUP
TUNKU
ABDUL RAHMAN

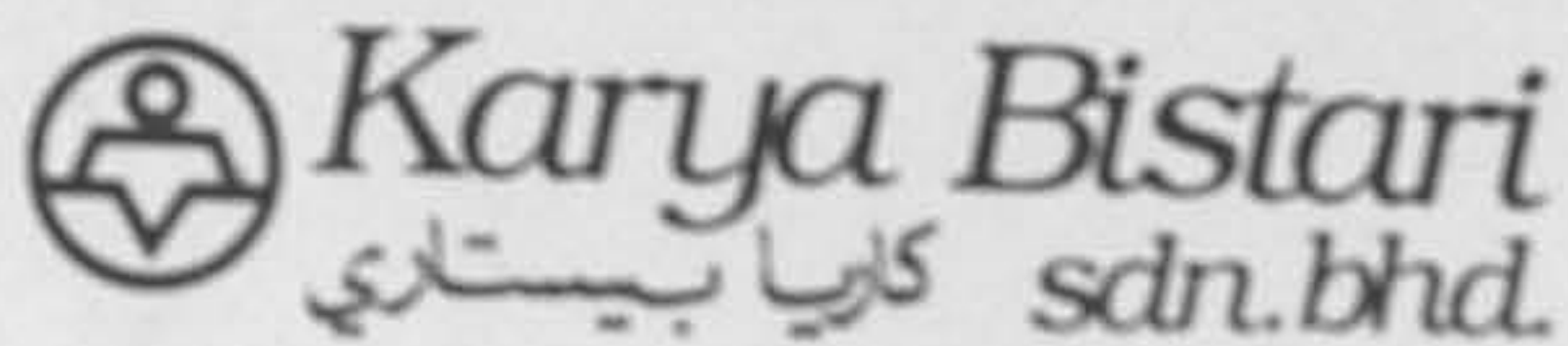
Accession No: 100.31/1	Class No: 920.42
------------------------	------------------

Karya Bistari
کریا بیستاری sdn.bhd.
KATA PENGANTAR

RIWAYAT HIDUP TUNKU ABDUL RAHMAN

Abdul Aziz Ishak

 Karya Bistari
کریا بیستاری sdn.bhd.

ISBN: 967-86-0053-6

Hakcipta terpelihara. Tiada bahagian daripada terbitan ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran, atau ditukarkan dalam apa-apa bentuk atau dengan alat apa jua pun, sama ada dengan cara elektron, sawat, gambar, rakaman atau sebagainya, tanpa kebenaran daripada pemilik Hakcipta terlebih dahulu.

Cetakan Pertama Mac 1987
© Abdul Aziz Ishak

Dicetak oleh Percetakan Abadi Sdn. Bhd.

KATA PENGANTAR

Saya tidak suka mendakwa bahawa buku ini berisi dengan riwayat hidup Tunku Abdul Rahman Putra yang lengkap. Saya juga tidak hendak mendakwa bahawa dalam menghidangkan riwayat hidup Tunku Abdul Rahman ini ia adalah buku yang pertama dalam lapangan persuratan Melayu Modern di Malaysia menghidangkan cerita berkenaan dengan seorang pemimpin politik kebangsaan.

Sebenarnya Tunku Abdul Rahman pada mula-mulanya enggan memberi izin kepada saya menulis riwayat hidupnya. Dia lebih suka riwayat hidupnya ditulis setelah dia meninggal dunia. Tetapi setelah setahun lamanya saya memujuknya, barulah beliau memberi izin kepada saya dengan kepercayaan bahawa riwayat hidupnya ini akan menjadi pembacaan yang berguna kepada seluruh ahli-ahli UMNO khasnya dan orang-orang Melayu amnya, sekurang-kurangnya mereka dapat mengenalkannya dengan lebih dekat lagi.

Saya tidak dapat menyajikan kepada pembaca secara detail seperti sepatutnya oleh sebab Tunku Abdul Rahman masih hidup lagi. Di samping itu saya tidak mahu dituduh bahawa saya tidak adil sekiranya saya tidak mencatatkan peristiwa-peristiwa yang buruk berkenaan dengan diri Tunku Abdul Rahman.

Saya mendapat kesempatan yang luar biasa bila Tunku Abdul Rahman sendiri membaca tulisan saya, tetapi beliau tidak cuba hendak memotong mana-mana suatu peristiwa yang boleh mendatangkan anggapan buruk dari orang ramai terhadap dirinya sebagai seorang pemimpin politik kebangsaan.

Bukanlah saya yang harus memberi nilai tentang kebesaran Tunku Abdul Rahman sebagai seorang besar tanahair atau seorang tokoh pemimpin politik. Juga bukanlah saya yang harus memberi nilai terhadap dirinya sebagai seorang suami atau bapa. Tetapi sebagai seorang manusia, Tuhan telah menjadikan Tunku Abdul Rahman mempunyai sifat yang tersendiri - sifat yang tidak hendak melakukan kezaliman terhadap barang siapa pun dan sentiasa riang. Ini ialah kerana perasaannya yang halus tidak membenarkan dia melakukan kekejaman atau berduka dengan lama.

Saya terhutang budi kepada sahabat dan bekas rakan sejawat

saya, Encik Salleh Daud, yang membaca tulisan ini serta membuat beberapa syor yang berharga atasnya. Saya juga terhutang budi kepada sahabat dan bekas rakan sejawat saya Encik Dahari, dari *Straits Times*, yang telah membantu saya dalam mengelokkan bahasa dalam buku ini. Akhir tetapi bukan yang penghabisan, saya mengucapkan berbanyak terima kasih kepada rakan sejawat saya, Encik Samani Amin, yang telah membantu saya dalam menaip tulisan ini beberapa kali - suatu pekerjaan yang teruk tetapi berguna dalam menyiapkan buku ini sebagaimana dalam bentuknya seperti sekarang ini.

Abdul Aziz bin Ishak.

Kuala Lumpur.

15hb. Jun, 1955.

KATA PENDAHULUAN

Saya rasa saya diberi penghormatan yang tinggi apabila saya diminta menulis kata pendahuluan kepada riwayat hidup sahabat dan teman seperjuangan saya yang dikasihi, Yang Teramat Mulia Tunku Abdul Rahman Putra, seorang keluarga Kerabat Diraja Kedah, yang telah memilih pendirian bersama-sama dengan rakyat dalam memimpin mereka itu ke arah kemerdekaan.

Tunku Abdul Rahman boleh memilih kehidupan yang senang dan mewah kalau dia mahu, tetapi dia lebih suka lagi 'susah sama susah' dengan rakyat.

Penghormatan yang tinggi ini, saya rasa, bertambah tinggi lagi kerana riwayat hidupnya ini ditulis oleh seorang pemimpin perikatan UMNO-MCA-MIC, Encik Abdul Aziz Ishak, seorang yang termasyhur (atau seorang yang buruk namanya bergantung dari segi mana seorang itu memandang peristiwa itu) yang dipanggil 'tikus' oleh Pesuruhjaya Persekutuan pada masa itu, Jeneral Sir Gerald Templer, kerana penanya yang "tajam".

Tunku Abdul Rahman adalah seorang ahli kebangsaan yang tidak ada tolok bandingnya. Sebagai seorang yang telah bekerjasama dengannya dalam perjuangan mencapai kemerdekaan negara ini, saya mempunyai pandangan dan penghargaan yang tinggi terhadapnya sebagai seorang manusia, seorang negarawan, seorang pembela bangsa Melayu, seorang yang bertimbang rasa terhadap orang-orang yang bukan Melayu dan kesabaran serta penderitaan yang dialaminya. Pendeknya saya menjunjung tinggi segala sifat-sifat yang terpuji yang dipunyai oleh seorang pemimpin yang hendak memerdekakan negaranya seperti Tunku Abdul Rahman.

Bagaimanapun, seperti ditunjukkan di dalam riwayat hidupnya ini, pemimpin kebangsaan kita ini adalah seorang manusia biasa tidak ubah seperti orang lain juga. Walaupun demikian, nama Tunku Abdul Rahman akan ditulis dengan tinta emas dalam sejarah kemerdekaan negara ini. Saya sangat sukacita bahawa saya boleh membantunya dalam usahanya itu.

Syukur kepada Tuhan kerana telah memberi kepada kita seorang pemimpin yang besar seperti Tunku Abdul Rahman. Syukur kepada

Tuhan kerana Tunku Abdul Rahman telah dapat melihat fajar kemerdekaan yang sekarang telah nampak dengan adanya Pilihanraya Persekutuan.

Semoga keturunan kita pada masa akan datang akan sentiasa berhutang budi kepada Tunku Abdul Rahman kerana beliaulah yang banyak berjasa dan dapat mengadakan Pilihanraya Persekutuan.

Datuk Sir Cheng Lock Tan
Melaka,
4hb. Julai, 1955.

1

Perkembangan politik di Malaya adalah sedemikian hebatnya sehingga kita hampir tidak dapat meramalkan apa yang akan terjadi dalam masa enam bulan akan datang. Tunku Abdul Rahman Putra, Yang Dipertua Agung Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu (UM-NO) adalah orang yang banyak bertanggungjawab dalam perkembangan politik itu, istimewa dalam tempoh kebelakangan ini.

Sebagai seorang putera Sultan, Tunku Abdul Rahman tentu tertawa kalau seorang nujum menceritakan kepadanya pada masa mudanya dulu bahawa dia bakal menjadi seorang pemimpin rakyat yang cekap dan pintar tidak kalah dari tokoh seperti Sukarno atau mendiang General Ong Sun dari Burma.

Tunku Abdul Rahman dilahirkan pada 8hb. Februari, 1903, di istana tiga tingkat, Alor Setar, yang sekarang telah dirobohkan dan digantikan dengan balai tempat Majlis Mesyuarat Negeri Kedah bersidang. Bonda dan saudara-saudara beliau memanggil beliau Awang, sementara orang ramai memanggil beliau dengan nama Tunku Putera.

Kejadian yang berlaku tidak berapa lama sebelum dia dikandung oleh bonda beliau sebanyak sedikit telah membantu sifat beliau di belakang hari. Kisah kejadian itu adalah begini:

Pada suatu hari, ayahanda Tunku Abdul Rahman, Sultan Abdul Hamid Halim Shah, mendapat tahu bahawa penyimpan mohor Diraja Kedah telah menggunakan mohor itu dalam menjual beberapa bidang tanah kepunyaan kerajaan dan menyembunyikan wangnya.

Hukuman atas kesalahan yang demikian itu ialah ibu jari orang yang didapati bersalah itu dan ibu jari semua ahli keluarganya mesti dipotong. Sultan Abdul Hamid adalah seorang Raja yang pada masa itu terkenal tegas semasa menjalankan undang-undang. Baginda dengan segera memerintahkan supaya ibu jari penyimpan mohor itu dan ibu jari ahli-ahli keluarganya dipotong.

Isteri pemimpin mohor itu bersama-sama dengan anaknya telah pergi mengadap bonda Tunku Abdul Rahman dan dengan menangis-nangis memohonkan kepada Permaisuri itu menyembahkan kepada Sultan supaya perintah yang keras itu ditimbangkan semula. Isteri penyimpan mohor itu tidak hendak pulang ke rumahnya sehingga perin-

tah yang keras itu telah ditimbangkan semula oleh Sultan.

Bonda Tunku Abdul Rahman adalah seorang yang terkenal keras hati. Tetapi pada ketika itu hatinya lembut sehingga baginda sanggup berbohong kepada Sultan supaya perintah yang dikeluarkannya itu ditarik balik.

Permaisuri itu memberitahu Sultan bahawa baginda sedang hamil dan baginda takut kalau-kalau anak yang dikandung baginda itu kelak akan cacat sebab hukuman yang akan dijatuhkan ke atas penyimpan mohor itu dan keluarganya. Sultan Abdul Hamid tersangat hormat kepada isteri baginda yang seorang itu dan permohonan Permaisuri itu diperkenankan baginda. Akhirnya penyimpan mohor itu dihukum penjara saja. Keluarganya diampunkan dan mereka pun pulang ke rumah.

Sebenarnya bonda Tunku Abdul Rahman tidak hamil pada masa itu. Tetapi tidak berapa lama berselang baginda pun mengandungkan Tunku Abdul Rahman. Tunku Abdul Rahman adalah putera yang ketujuh kepada Sultan dan Permaisuri. Keadaan fizikal beliau berbeza dengan saudara-saudaranya. Kulitnya gelap dan parasnya tidak kacak. Beliaulah yang buruk di antara saudara-saudaranya.

Bonda Tunku Abdul Rahman adalah seorang puteri pembesar Shan, sebuah negeri di bawah pemerintahan Siam. Sebab itu baginda berdarah separuh orang Burma dan separuh Siam. Pada masa kecil baginda, baginda diberikan kepada ayahanda Sultan Abdul Hamid untuk dipelihara sebagai anak angkat. Sungguhpun parasnya cantik tetapi dia keras kepala.

Bonda Tunku Abdul Rahman itu mempunyai minat berniaga yang jarang didapati pada perempuan-perempuan pada masa itu. Semasa hidupnya baginda adalah seorang perempuan yang terkaya di Kedah. Baginda bukan saja mempunyai harta yang banyak di Kedah, tetapi juga mempunyai harta di Bangkok.

Sultan Abdul Hamid telah memberi baginda harta yang dirampas dari Tunku Kudin, anak Raja Kedah yang menakluk Selangor dan kemudian telah menjadi pengkhianat dengan menyerahkan Selangor kepada Inggeris.

Sultan Abdul Hamid telah memberi baginda harta itu kerana baginda berfikir bahawa harta itu boleh selamat di tangan bonda Tunku Abdul Rahman. Kalau kepada orang lain harta itu mungkin pupus. Harta itu mengandungi 60 relong dusun dan istana Tunku Kudin di Bukit Tinggi, Kota Setar.

Nama bonda Tunku Abdul Rahman ialah Makcik Menjelara. Nama Siam baginda ialah Niarang. Ayahanda baginda bernama Luang Nara.

Tunku Abdul Rahman selalu sakit-sakit pada masa kecil beliau. Kaki beliau penuh puru sehingga sekarang ada parut besar di kaki kiri beliau. Tetapi sungguhpun demikian, semangat beliau adalah bertentangan dengan kesihatan badan beliau. Beliau selalu memberontak

hendak dilepaskan dan degil. Bonda dan tukang jaga beliau, seorang perempuan Siam, selalu memarahi beliau kerana bergaul dengan budak-budak nakal.

Sewaktu berumur empat tahun, beliau dihantar ke sekolah di mana beliau belajar bahasa Melayu pada sebelah pagi dan bahasa Inggeris pada sebelah petang. Tunku Abdul Rahman bukanlah seorang anak yang bergeliga otaknya. Setahun lamanya beliau di sekolah itu, beliau pun dihantar ke Sekolah Inggeris Kerajaan iaitu Government English School. Sekarang menjadi Sekolah Sultan Abdul Hamid, Alor Setar.

Pada tahun 1913, kakanda beliau yang sulung dari satu ibu, Tunku Yusof, pulang dari England. Tunku Yusof bersekolah di salah sebuah sekolah yang besar di England iaitu Rugby Philip School dan kemudian masuk Maktab Tentera, *Royal Military Academy*, Woolwich.

Tunku Yusof adalah anak angkat Raja Siam, King Rama yang keempat dan dibesarkan di istana Raja Siam di Bangkok. Tunku Yusof tidak mahu tinggal di Kedah kerana murka Kedah masuk menjadi sebuah negeri naungan British. Alasan lain yang menyebabkan beliau tidak mahu tinggal di Kedah ialah kerana isteri beliau seorang Inggeris.

Pada masa itu, masyarakat Inggeris memandang perkahwinan seorang Melayu dengan seorang perempuan Inggeris sebagai suatu kesalahan yang besar. Akibat dari perkahwinan itu, Tunku Yusof telah bertengkar dan hampir hendak bertumbuk dengan penasihat British Kedah pada masa itu, Sir George Maxwell.

Apabila Tunku Yusof berangkat ke Bangkok bagi menjawat pangkat Kapten dalam tentera Siam, Tunku Abdul Rahman yang pada masa itu berumur delapan tahun, ikut bersama. Permergian tersebut menyebabkan beliau bertukar sekolah untuk kali yang ketiga. Pada kali ini beliau masuk sekolah yang menggunakan bahasa penghantar Siam. Tetapi kerana semenjak kecil beliau bertutur dalam bahasa Siam dan Melayu di istana, maka tidaklah beliau canggung di sekolah beliau yang baru itu. Bahasa Inggeris juga diajar di sekolah itu oleh guru yang bernama Debsirindir.

Kakanda beliau Tunku Yusof meninggal setahun kemudian. Tunku Abdul Rahman terpaksa pulang ke Kedah dan masuk sekolah Melayu Jalan Baru yang sekarang menjadi Sekolah Tamil. Setelah tamat darjah empat di sekolah itu, Tunku Abdul Rahman yang berumur 12 tahun pada masa itu masuk sekolah Inggeris di Penang Free School. Beliau masuk darjah dua kerana terlalu tua untuk dimasukkan ke dalam darjah permulaan. Enam bulan kemudian beliau melompat ke darjah empat.

Pada tahun 1919 apabila beliau naik darjah tujuh, kerajaan Kedah telah mengadakan hadiah-hadiah pelajaran kepada penuntut-penuntut. Pemberian hadiah seperti ini adalah suatu langkah pertama pernah dibuat dalam negeri-negeri Melayu pada masa itu. Dengan permohonan dari kakanda beliau dari seibu sebapa, Tunku Muhammad

Jewa, kepada kakanda beliau dengan ibu lain, Raja Muda Kedah, Tunku Ibrahim, beliau telah dikurniakan satu daripada hadiah-hadiah pelajaran itu.

Pada bulan Disember, 1919, Tunku Abdul Rahman yang tamat darjah tujuh sesudah tiga tahun bersekolah Inggeris dan berumur 16 tahun, telah berangkat ke England untuk melanjutkan pelajaran beliau.

Tunku Abdul Rahman (yang duduk) bergambar di Cambridge sebelum masuk ke Universiti Cambridge pada tahun 1922 dengan seorang kawan beliau yang sekarang menjadi Pengarah Agung Jabatan Perubatan dan Kesihatan Siam, Doktor Chok Wak.

2

Tunku Abdul Rahman membawa bersama-sama beliau ke England perasaan pahit terhadap orang-orang Inggeris yang dipusakai beliau dari mendiang kakanda beliau, Tunku Yusot. Perasaan itu tambah memuncak waktu beliau mula-mula bersekolah di England.

Apabila beliau sampai di England, Tunku Abdul Rahman terus belajar dengan Mr. Edgar A. Vigers seorang paderi di Huntingdom. Paderi itu mengajar tujuh orang penuntut-penuntut dari luar negeri, delapan orang termasuk Tunku Abdul Rahman. Mata pelajaran yang diajar merupakan persediaan untuk masuk ke universiti.

Tunku Abdul Rahman belajar setahun saja lamanya sebab beliau tidak dapat kemajuan di situ. Kemudian beliau pergi ke Cambridge dan belajar dari Tuan Vassel Artkinson. Tuan Artkinson adalah seorang guru yang cekap kerana selama enam bulan saja Tunku belajar darinya, beliau lulus peperiksaan *matriculation*.

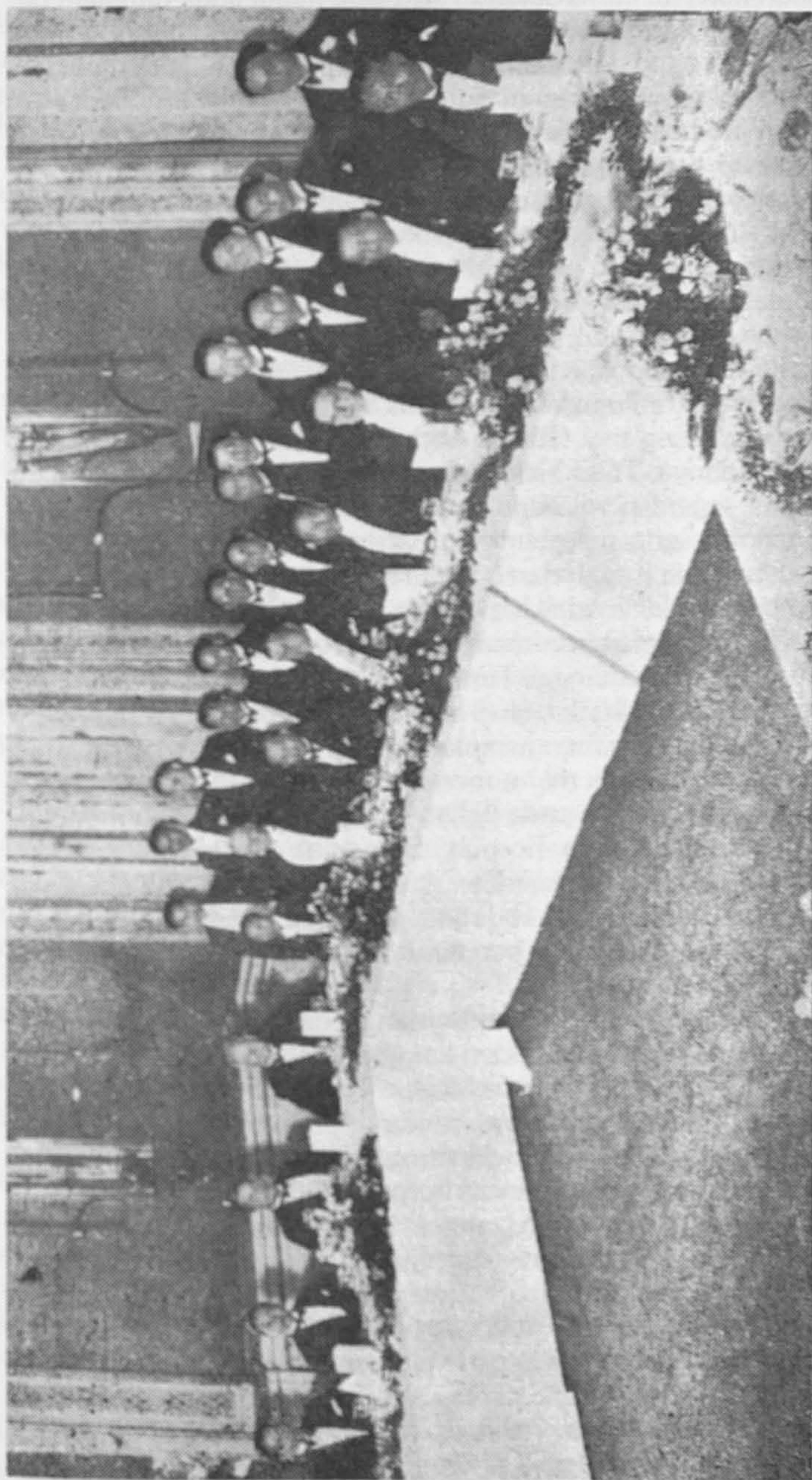
Apabila Tunku lulus dalam peperiksaan *matriculation* itu, beliau pun masuk belajar di St. Catharine's College, University Cambridge. Pengalaman Tunku di St. Catharine's College inilah yang banyak membantu pendirian beliau apabila menjadi pemimpin politik dan Perdana Menteri Tanah Melayu yang pertama.

St. Catharine's College adalah sebuah college yang kecil jika dibandingkan dengan kolej-kolej lain di Universiti Cambridge dan oleh sebab itu tempat tinggal bagi penuntut-penuntutnya adalah terhad.

Tunku Abdul Rahman terpaksa tinggal di rumah tumpangan di luar kampus kolej yang dikelolakan oleh seorang perempuan. Biasanya kalau tempat tinggal dalam kolej itu kosong, penuntut-penuntut yang tinggal di luar diberi peluang dengan cara bergilir-gilir tinggal di dalam kolej itu.

Bila tiba giliran Tunku Abdul Rahman, guru besar bahagian pengajian kolej itu menyatakan beliau hanya boleh masuk pada penggal persekolahan yang akan datang. Apabila sampai pula penggal persekolahan yang akan datang itu, guru besar pengajian itu menyatakan pula kepada beliau supaya masuk pada penghabisan penggal persekolahan itu.

Tunku Abdul Rahman menjawab bahawa kerana beliau akan me-

Jamuan makan malam Persatuan Penuntut-penuntut Melayu di Britain pada tahun 1927. Duduk di tengah-tengah meja agung ialah Tunku Abdul Rahman.

ninggalkan kolej itu cuma setahun saja lagi, maka tidak dapatlah beliau mengalami keseronokan tinggal dalam kolej kalau guru besar itu membuat dalih yang demikian. Guru besar pengajian itu dengan wajah masam menjawab; "Tunku Abdul Rahman, awak harus sedar bahawa kolej ini dibuat adalah untuk penuntut-penuntut Inggeris dan dari itu keistimewaan haruslah diberi kepada mereka itu."

Jawapan yang sombong inilah yang banyak memberi kesan atas sikap Tunku Abdul Rahman terhadap orang-orang Inggeris. Tunku Abdul Rahman yang pada masa itu berumur dua puluh tahun menjawab; "Kalau demikian, negeri saya adalah untuk orang-orang sebangsa saya bukan untuk orang-orang Inggeris."

Inilah kesedaran politik yang pertama bagi diri beliau. Kejadian ini berlaku pada waktu Tuan William Fields, Penasihat British Kedah, sedang bercuti di England. Tunku Abdul Rahman mengadukan kejadian ini kepadanya. Tuan Fields marah mendengar aduan Tunku itu dan dengan segera pergi berjumpa dengan pengetua kolej itu iaitu Tuan Rushmur serta memberitahu bahawa Tunku Abdul Rahman adalah putera Raja Kedah dan berkata sikap guru besar pengajian itu terhadap beliau adalah tidak kena pada tempatnya.

Tuan Rushmur meminta maaf kepada Tuan Fields atas kejadian itu. Dia kemudian memanggil Tunku Abdul Rahman dan berkata dia akan menyediakan sebuah bilik di kolej itu untuk beliau. Tunku Abdul Rahman dengan ikhlas mengucapkan terima kasih terhadap tawaran yang baru itu tetapi tidak mahu menerimanya.

Darah keturunan Raja pada beliau menyebabkan beliau menolak tawaran itu dengan cara hormat. Semenjak kecil Tunku Abdul Rahman mempunyai rasa keadilan dan semangat bertolak ansur. Di Huntingdom Tunku Abdul Rahman dianggap seorang ahli sukan yang handal. Beliau menjadi pemain bola sepak bagi pasukan kampung itu.

Orang-orang di kampung itu memanggilnya 'Bobby' iaitu nama panggilan anak perempuan paderi kampung itu Tuan Paderi Wigers, yang tidak dapat menyebut nama Melayu Tunku Abdul Rahman yang panjang itu. Beliau disukai oleh penduduk-penduduk kampung Huntingdom bukan kerana wang belanjanya banyak tetapi sebab beliau seorang yang peramah dan pandai bergaul.

Apabila beliau masuk kolej, nama beliau masuk dalam senarai nama-nama pemain bola sepak yang akan dipilih bagi pasukan orang-orang baru Universiti Cambridge. Tetapi disebabkan warna kulitnya, nama Tunku Abdul Rahman telah dipotong dari senarai itu. Kejadian serupa ini juga telah berlaku kepada pemain kriket India yang termasyhur, Ranjit Singh. Ranjit tidak diterima bermain bagi pasukan Universiti Cambridge sehingga setelah dia terpilih bermain untuk pasukan England.

Tunku Abdul Rahman mengambil pelajaran Sejarah dan Ilmu Undang-undang di University Cambridge. Selepas itu, sebab umur be-

liau yang masih muda, beliau meneruskan pelajaran dalam bidang Ilmu Undang-undang di Inner Temple Bar, London. Sungguhpun beliau adalah anak Melayu yang pertama lulus dari sebuah universiti Inggeris tetapi beliau tidak tamat Ilmu Undang-undang di Bar sehingga dua puluh lima tahun kemudiannya.

Tunku Abdul Rahman mempunyai banyak sifat-sifat yang baik, tetapi ada satu sifat buruk pada beliau iaitu lalai dan pelupa. Sifat seperti ini masih ada lagi pada beliau sehingga baru-baru ini dalam bulan September, 1954, beliau hendak berubat dengan bomoh bagi membuang sifat itu.

Sebab beliau membulatkan hati hendak bersintuk limau dengan bomoh ialah kerana pada suatu hari di gelanggang kuda di Singapura, empat helai tiket yang dibeli beliau dibuangkan pada hal tiket itu telah menang. Tunku Abdul Rahman cukup panas hati pada diri beliau sehingga semalam-malaman itu beliau tidak dapat tidur. Sungguhpun Tunku rugi sebanyak \$100 saja, tetapi fikiran beliau tidak senang seminggu lamanya kerana kejadian itu.

Tunku Abdul Rahman tidak berjaya mendapat Ijazah Sarjana pertama kali beliau memasuki peperiksaan. Ini ialah kerana sifat beliau yang lalai dan pelupa itu. Beliau menghafal bersungguh-sungguh untuk masuk peperiksaan itu, tetapi kerana sifat beliau yang lalai dan pelupa beliau tidak pergi masuk periksa salah satu daripada ujian-ujianya.

Kejadian itu adalah begini:

Seperti diketahui peperiksaan besar untuk mendapat Ijazah Sarjana itu dilangsungkan beberapa hari lamanya. Pada suatu hari sedang peperiksaan itu dijalankan seorang kawan beliau telah melihat kereta beliau di hadapan rumah tumpangnya. Kawan beliau itu dengan segera pergi ke bilik beliau bertanyakan mengapa beliau masih dalam biliknya sedangkan waktu itu beliau seharusnya berada dalam bilik peperiksaan. Tunku Abdul Rahman mengatakan bahawa pada hari itu beliau tidak ada peperiksaan. Kawan beliau mengatakan ada dan Tunku pun melihat jadual waktu peperiksaan dan didapati beliau bahawa apa yang dikatakan oleh kawan beliau itu benar.

Segera beliau pergi ke bilik peperiksaan itu, tetapi beliau telah terlambat setengah jam. Beliau cuba berdalih kepada pengawas peperiksaan bahawa beliau kena penyakit buang-buang air, sebab itulah beliau terlambat. Tetapi pengawas peperiksaan itu tidak mahu menerima alasan Tunku sebab sehelai daripada kertas ujian itu telah pun diedarkan dan telah dijawab oleh penuntut-penuntut yang datang ke peperiksaan mengikut jadual.

Tunku berasa hampa. Kemudian beliau dipanggil oleh guru beliau ingin tahu sebab beliau terlambat masuk ke dalam bilik peperiksaan. Guru itu juga tidak percaya kepada cerita beliau bahawa beliau kena sakit buang-buang air sebab dia tahu sifat Tunku Abdul Rahman yang lalai dan pelupa itu.

Sungguhpun beliau dimarahi oleh gurunya tetapi beliau diberi peluang masuk periksa sekali lagi dalam tempoh enam bulan. Sebab guru itu memberi peluang sekali lagi ialah kerana Tunku Abdul Rahman dalam peperiksaan-peperiksaan yang terdahulu telah mendapat markah yang baik dan memuaskan.

Tunku pun memutuskan akan masuk periksa sekali lagi. Sementara menunggu hendak masuk peperiksaan bahagian pertama dari Ilmu Undang-undang, Tunku telah pindah ke London dan lulus dalam peperiksaan Undang-undang Jenayah, bahagian pertama. Seminggu sebelum beliau masuk peperiksaan, sekali lagi di Cambridge didapati beliau bahawa buku-buku untuk peperiksaan itu telah ditukar.

Sekali lagi sifat lalai dan pelupa bagi mendapat tahu apakah buku-buku yang akan dibaca bagi peperiksaan itu menyebabkan dia nyaris tidak lulus dalam peperiksaan yang kedua bagi mendapat Ijazah Sarjana.

Penjaga penuntut-penuntut Kedah di England sangat marah pada beliau sebab sifat lalai dan pelupa itu dan berkata Tunku tidak tamat dalam peperiksaan itu.

Tetapi Tunku dengan cekal masuk juga peperiksaan itu. Seminggu lamanya beliau tidak keluar dari Cambridge.

Alangkah terperanjat beliau, apabila keputusan peperiksaan itu di-siarkan, beliau ada di dalam senarai orang-orang yang tamat peperiksaan itu.

3

Sungguhpun Tunku Abdul Rahman mengalami kejadian-kejadian yang pahit, tetapi beliau di Cambridge cukup seronok. Betapa tidak seronok, hidup beliau mewah. Beliau menerima elaun sebanyak £800 setahun iaitu ang biasiswa, elaun kerabat Diraja dan wang hantaran bonda beliau. Kerana elaun yang besar itu, beliau adalah salah seorang daripada penuntut-penuntut yang terkaya di Cambridge.

Semasa di Cambridge beliau membeli sebuah kereta jenis Raley berharga £525. Disebabkan wang yang banyak dan berkereta, Tunku Abdul Rahman dapat berfoya-foya semahunya semasa sedang belajar di Cambridge.

Rumah tumpangan Tunku Abdul Rahman yang terletak di luar kampus itu mempunyai peraturan yang ketat, tidak ubah seperti dalam kolej itu sendiri. Pengelola perempuan rumah tumpangan itu menjalankan peraturan yang ketat dan keras. Pada pukul 10.00 malam tiap-tiap penuntut mesti pulang tidur di rumah tumpangan itu. Untuk mencegah penuntut-penuntut yang tinggal di tingkat bawah tidak pulang tidur melalui tingkap, tingkap-tingkap ditutupnya tepat pada pukul 10.00 malam. Berbunyi sahaja jam pukul 10.00 malam dia pun masuk ke dalam tiap-tiap bilik melihat adakah semua penuntut-penuntut sudah berada di situ.

Tunku Abdul Rahman selalu kena denda dua paun apabila beliau pulang lewat dari pukul 10.00 malam dan 6 paun sekiranya lewat daripada pukul 11.00 malam. Tidak seorang pun penuntut-penuntut, kecuali telah mendapat kebenaran terlebih dulu, dibenarkan pulang selepas tengah malam.

Tunku Abdul Rahman sangat gemar menari atau *dancing* pada masa muda. Pada tiap-tiap malam minggu beliau selalu pergi ke Bedford, 30 batu jauhnya dari Cambridge, dengan kereta *Raley Sport* sebab penuntut-penuntut tidak dibenarkan *berdancing* di tempat menari di Cambridge atau di lain tempat. Tunku yang pergi *berdancing* di Bedford itu sebenarnya pergi tanpa pengetahuan guru-guru beliau. Dan pada tiap-tiap kali beliau pergi ke Bedford itu, Tunku Abdul Rahman memberi alasan bahawa beliau pergi menghafal di rumah kawan.

Malang bagi Tunku Abdul Rahman, pada suatu malam minggu beliau pulang lewat tengah malam. Pada malam itu beliau dan kawan-kawan berangkat ke Bedford lepas makan malam dengan dua buah kereta. Mereka menemui bermacam-macam peristiwa yang buruk.

Pada malam itu kabut tebal, kawan-kawan beliau dalam sebuah kereta di depan kereta beliau tidak nampak seorang polis telah menahan kereta mereka untuk melepaskan kereta yang lain berjalan dahulu. Kereta kawan dan kereta beliau itu mujur tidak berlanggar dengan kereta itu. Setelah nama-nama mereka dicatat oleh polis itu barulah mereka dapat meneruskan perjalanan ke Bedford.

Selama Tunku berada di England beliau telah didenda tidak kurang daripada dua puluh lapan kali kerana melanggar undang-undang trafik. Mereka keluar cepat dari tempat menari itu untuk mengejar waktu pulang sebelum tengah malam ke rumah tumpangan mereka.

Keluar saja dari tempat itu mereka dapati kabut telah menjadi lebih tebal sehingga mereka hanya dapat melihat kurang dari beberapa ela ke hadapan. Bagaimanapun mereka terus berjalan dengan laju. Sebab kabut yang sangat tebal dan kereta mereka yang bergerak dengan kencang, mereka tidak nampak papan tanda yang menunjukkan simpang ke Cambridge. Mereka tidak sedar bahawa mereka telah jauh dari Cambridge.

Tidak ada pula orang di tepi jalan untuk bertanya di mana mereka berada, sehingga mereka sampai ke sebuah hotel. Pekerja-pekerja hotel itu memberitahu bahawa mereka selama ini berjalan menuju ke Yorkshire. Kalau hendak ke Cambridge mereka harus berpusing balik. Mereka sampai ke rumah tumpangan itu pada waktu hampir subuh.

Pengelola perempuan rumah tumpangan Tunku Abdul Rahman hampir menangis melihat kelakuan Tunku itu sebab bagaimanapun sayangnya pada Tunku, dia harus mengadukan hal itu kepada guru besar kolej itu. Pada pagi esoknya, guru besar telah meminta penjelasan tentang kelambatan beliau pulang pada malam tadi.

Tunku memberitahu bahawa beliau telah pergi ke rumah kawan di Bedford kerana menghafal pelajaran. Beliau telah lupa masa yang sepatutnya beliau pulang dan apabila hendak berangkat enjin kereta beliau tidak mahu hidup. Guru besar pengajian itu berkata bahawa dia tidak berfikir Tunku itu boleh lupakan masa hendak pulang walau macam manapun beliau seronok menghafal pelajaran beliau.

Dia memberi amaran supaya Tunku jangan lagi lupa pulang bila sampai waktu apabila dia pergi ke Bedford "menghafal pelajaran" pada masa yang lain. Tunku dihukumnya tidak boleh keluar dari kolej sehingga setelah seminggu Universiti ditutup kerana cuti.

Tunku Abdul Rahman mengalami berbagai-bagai pengalaman lagi pada waktu beliau di Cambridge. Di Cambridge pada masa itu terdapat beberapa perkumpulan politik. Penuntut India sahaja mempunyai

beberapa perkumpulan-perkumpulan politik. Tunku masuk dalam perkumpulan "majlis" iaitu perkumpulan penuntut-penuntut India yang beragama Islam. Beliau selalu menghadiri majlis-majlis bahas yang dianjurkan oleh perkumpulan itu. Majlis bahas itu bermutu tinggi dan selalu mengutuk penjajahan Inggeris ke atas India.

Kerana inilah, penuntut-penuntut dari bangsa-bangsa Asia tidak berapa disukai oleh sama ada guru-guru atau penuntut-penuntut dari bangsa Inggeris di Universiti itu. Penuntut-penuntut India pula tidak menyembunyikan rasa benci mereka kepada dasar beza-membeza-kan mereka di Universiti itu dan terhadap penjajahan Inggeris di tanah air mereka.

Kulit Tunku Abdul Rahman, gelap dan hampir menyerupai kulit orang India sehingga orang menyangka bahawa beliau ialah seorang penuntut India. Pernah suatu kali, penuntut-penuntut India itu menjemput Tuan Shaklabala seorang India dari Parti Komunis yang menjadi ahli Parlimen British bagi kawasan pilihanraya Timur London. Rancangan lawatan itu telah dapat diketahui oleh penuntut-penuntut Inggeris di Universiti itu. Mereka amat marah atas lawatan itu sebab Tuan Shaklabala adalah seorang komunis.

Ramai penuntut-penuntut India dan Inggeris menunggu di stesyen keretapi pada hari Tuan Shaklabala sampai di Cambridge. Tunku Abdul Rahman pun ada bersama. Sampai sahaja keretapi dan Tuan Shaklabala menginjakkan kakinya keluar, penuntut-penuntut India telah merapatinya mengalu-alukan kedatangannya.

Serentak dengan itu, penuntut-penuntut Inggeris telah maju ke depan hendak mencolek Tuan Shaklabala dari penuntut-penuntut India.

Penuntut-penuntut India itu cuba mengelakkan Tuan Shaklabala daripada dicolek dengan kekerasan oleh penuntut-penuntut Inggeris itu. Penuntut-penuntut Inggeris kemudian telah menggunakan kekerasan ke atas penuntut-penuntut India. Perkelahian pun meletus. Sungguhpun bilangan penuntut India itu termasuk Tunku Abdul Rahman adalah kecil sahaja, tetapi mereka dengan berani melawan penuntut-penuntut Inggeris yang ramai itu sehingga polis datang meleraikan perkelahian tersebut.

Polis yang bertugas di situ telah menasihatkan Tuan Shaklabala dengan baik supaya pulang ke London. Sungguhpun penuntut-penuntut India membantah terhadap nasihat polis itu, Tuan Shaklabala telah mengikut nasihat polis tersebut bagi mengelakkan perkelahian terjadi lagi.

Tunku dan kawan-kawan beliau kemudian pulang ke universiti dengan baju yang koyak-koyak dan badan yang luka serta perasaan marah terhadap orang-orang Inggeris yang meluap-luap.

Tunku mula-mula mengenal pilihanraya ketika di England. Beliau mengambil bahagian dalam pertandingan pilihanraya di Cambridge. Tetapi pada masa itu beliau menyokong parti yang mulai pudar bin-

tangnya. Parti itu ialah Parti Liberal. Sebab beliau menyokong parti itu ialah kerana ramai kawan-kawan beliau dari orang-orang Wales.

Beliau menggunakan kereta beliau untuk mendapat sokongan bagi parti yang dipimpin oleh Mendiang Tuan Lloyd George Jurith seorang Wales, yang selepas Perang Dunia Kedua telah mulai turu menjunam bintangnya sebab orang-orang Inggeris mulai menyokong Parti Buruh dengan kuat.

Tunku selalu membawa kawan beliau dari Parti Liberal ke mesyuarat-mesyuarat ramai pilihanraya parti itu dengan kereta Raley kepunyaan beliau. Pada suatu kali kawan-kawan beliau itu hendak mengadakan mesyuarat pilihanraya di suatu tempat yang tidak ada dalam jadual mereka. Mereka telah pergi ke suatu bahagian Pekan Cambridge tempat pekerja-perkerja tinggal.

Kawan-kawan beliau pun mengeluarkan peti sabun yang kosong sebagai tempat mereka berdiri membuat syarahan. Sebaik sahaja kawan beliau itu berucap memuji Parti Liberal penduduk di situ pun keluar dari rumah, kebanyakan menyingsing lengan bajunya.

Di England pada masa itu selalu berlaku perkelahian yang besar antara pengikut parti-parti politik. Tunku tidak sedap hati melihat ramai orang keluar menyingsing lengan baju itu dan beliau pun masuk kereta lalu menghidupkan enjin kereta.

Sebelum kawan beliau itu dapat bercakap lebih panjang orang ramai itu telah menyerbunya. Kawan beliau itu berkejar masuk ke dalam kereta Tunku Abdul Rahman langsung meninggalkan peti sabunya di belakang. Pada masa itu Tunku betul-betul memuji kelajuan kereta beliau kerana kalau tidak nescaya beliau dan kawan beliau akan dipukul oleh orang-orang yang marah itu.

Selepas kejadian itu, Tunku dan kawan-kawan beliau tidak lagi berani pergi bersyarah di tempat-tempat yang tidak ada dalam jadual mereka.

Universiti Cambridge pada masa itu mempunyai peraturan menghendaki tiap-tiap penuntutnya menjaga maruah mereka dan maruah universiti itu. Kerana peraturan itu, penuntut-penuntut dilarang bercampur-gaul dengan penduduk-penduduk pekan itu. Di antara penuntut-penuntut Kolej Tunku itu, ada seorang yang betul-betul takjub kepada fahaman Parti Liberal. Ia bernama Kuhin dan gemar sekali bercampur-gaul dengan penduduk-penduduk pekan itu.

Kuhin diberi amaran bahawa segala gerakan politik yang hendak dianjurkannya haruslah di kalangan penuntut-penuntut sahaja. Dia tidak mempedulikan amaran itu. Dia terus membawa penduduk-penduduk pekan itu ke biliknya untuk bercakap-cakap dan berunding tentang politik.

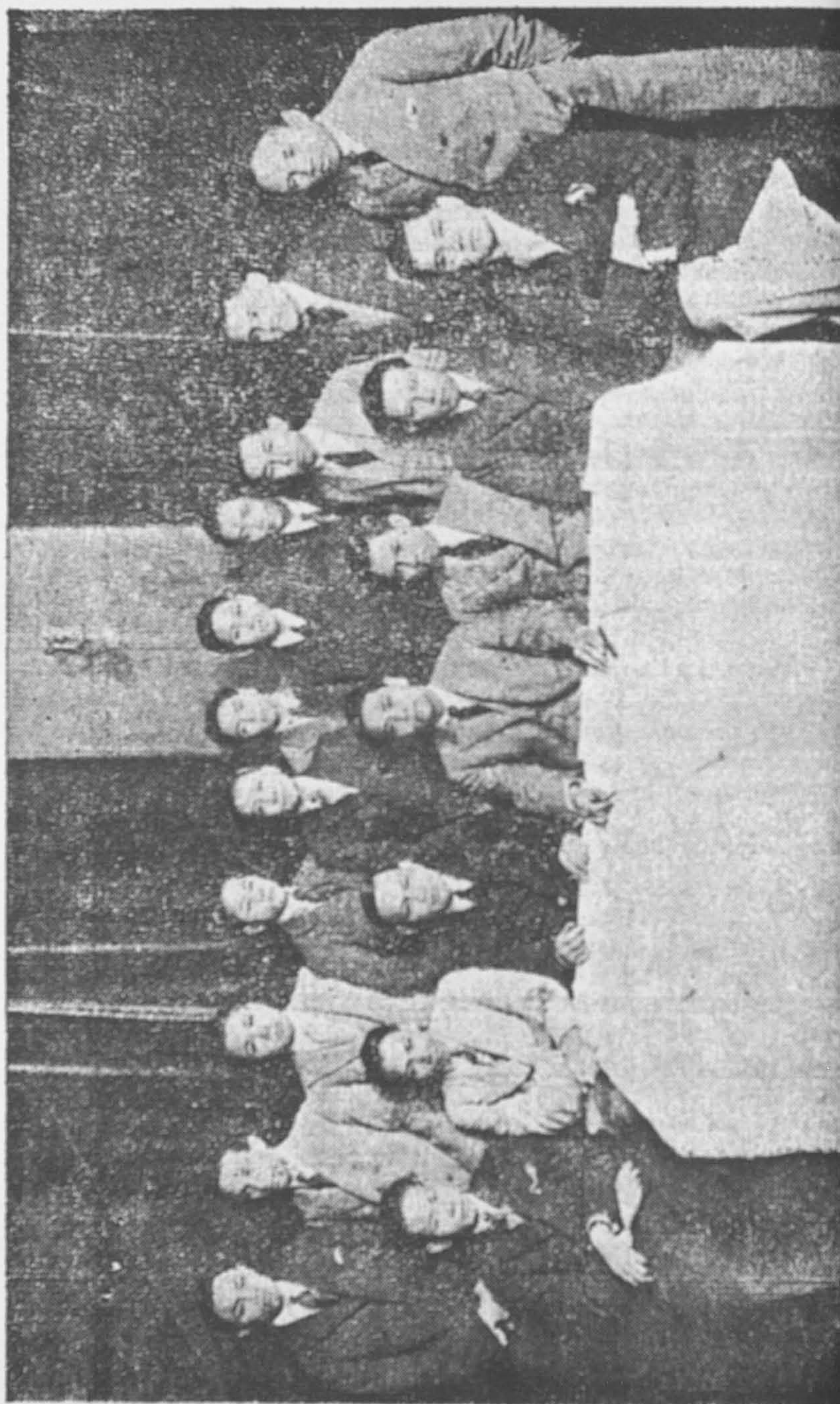
Pada suatu malam di musim salji apabila dia keluar ke pekan beberapa orang penuntut-penuntut telah mengangkut tilam dan bantalnya ke tengah halaman dan menjiruskan air dari tingkap. Kebetulan pada masa itu guru besar lalu di halaman dan sampai sahaja di bawah ting-

kap bilik Kuhin dia terkena simbah air.

Apabila penuntut-penuntut itu mendapat tahu bahawa mereka telah menyimbah air ke atas guru besar, dengan segera mereka cabut lari. Guru Besar telah memarahi Kuhin pada besok paginya kerana disangkanya Kuhin yang menyimbahkan air itu, sebab air itu datanganya dari bilik Kuhin. Bagaimanapun kejadian itu tidak memberhentikan Kuhin daripada membawa penduduk-penduduk pekan itu datang ke biliknya. Tetapi tidak lama kemudian Kuhin berhenti membawa penduduk-penduduk pekan itu ke biliknya sebab biliknya berbau sangat busuk.

Kuhin sendiri tidak tahu apa sebabnya biliknya sangat busuk. Begitu busuk biliknya itu hingga dia tidak tahan tinggal di dalamnya. Penuntut-penuntut yang lain menuduh bahawa dia menyimpan ikan busuk untuk dimakan, kerana maklumlah dia bangsa Yahudi dan Yahudi terkenal dengan bakhilnya.

Akhirnya orang yang membuat bilik Kuhin itu busuk pun tidak tahan tinggal di sebelah bilik Kuhin. Orang itu mengaku dia telah memakukan seekor ikan di bawah meja yang tidak digunakan oleh Kuhin. Rupanya orang yang memakukan ikan busuk itu ialah Tunku Abdul Rahman!

Penuntut-penuntut Melayu di Britain pada tahun 1927 duduk dari kiri ke kanan ialah Tunku Zainal Abidin (Kedah), Tunku Yaacob (sekarang penyimpan mohor di Kedah), Tunku Abdul Rahman Yang Dipertua Besar Negeri Sembilan, Tunku Abdul Rahman Yang Dipertua Agung UMNO, Haji Abdul Wahab (sekarang Dato' Panglima Bukit Gantang), Menteri Besar Perak Raja Zainal Aznam Shah (Perak) dan Tunku Uzair.

Berdiri dari kiri ke kanan M.H.C.P. (Kedah), C.M. Yusof sekarang ahli Majlis Mesyuarat Negeri Perak, Tunku Azham Shuig (Kedah) Tunku Abdul Majid (Kedah), Tunku Yahya (Kedah), Nik Ahmad Kamil (sekarang Dato' Setia Diraja Besar) Menteri Besar Kelantan dan Menteri Pmerintahan Tempatan, Syed Sheikh Barakbah, Yang Dipertua Mahkamah Session Kedah, Mohd. Nor Halim Yang Dipertua Mahkamah Session Kuala Lumpur dan Encik Ramli bin Haji Abdul Rahim, Pendaftar Mahkamah Tinggi Seremban.

4

Apabila lulus dalam peperiksaan untuk ijazah sarjana University Cambridge, Tunku Adbul Rahman mengambil cuti pulang ke Malaya. Pada masa itu pula kakanda beliau Tunku Yaacob masuk belajar di universiti itu.

Sifat Tunku Abdul Rahman sebagai seorang yang tekun belajar telah berubah setelah dia lulus dalam peperiksaan mendapat ijazah sarjana dan Ilmu Undang-undang jenayah, bahagian pertama. Ini ialah kerana apabila pulang ke Kedah beliau mendapat sanjungan tinggi sebagai seorang putera raja dan anak Melayu yang pertama berjaya memperolehi ijazah di salah sebuah universiti yang termasyhur di dunia. Perasaan megah itu menjejaskan pelajaran beliau. Beliau kemudian menjadi orang yang suka berpelesenan.

Tunku Abdul Rahman bercuti empat bulan lamanya. Dalam masa empat bulan itu kerja beliau tidak lain daripada berpelesenan sama ada di Alor Setar atau di Pulau Pinang. Tidak berapa lama, sehabis cutinya beliau kembali ke England untuk melanjutkan pelajaran dalam Ilmu Undang-undang. Tetapi di England beliau tidak dapat lagi tekun belajar macam dulu. Keseronokan yang dialaminya selama bercuti menyebabkan beliau tidak lagi tekun belajar.

Dia tidak dapat memusatkan fikirannya kepada buku-buku dan terpaksa kawan-kawannya termasuk Dr. Teh Ham Yan, mendiang Tuan Kit San Kong dan Datuk Abdul Hamid bin Mustafa, sekarang hakim, membacakan buku undang-undang kepadanya. Mereka kemudian bosan membacakan buku-buku itu kepada Tunku dan Tunku terpaksa membacanya seorang diri. Oleh sebab fikiran beliau sudah tidak bertumpu kepada pelajaran lagi, beliau tidak lulus dalam peperiksaan undang-undang. Tiap-tiap tahun Tunku tidak lulus sehingga tiga tahun lamanya.

Kemudian Pengarah Pelajaran Ilmu Undang-undang telah memanggil beliau dan bertanyakan cita-cita beliau yang dapat memberi mata pencarian kepada beliau. Tunku menjawab beliau hendak pulang untuk masuk berkhidmat dalam *Kedah Civil Service*.

Pengarah itu berkata, "Kalau saya awak, Tuan Rahman, saya masuk berkhidmat dalam *Kedah Sivil Service* dan tinggalkan pelajaran

undang-undang ini. Saya tidak nampak yang awak boleh maju dalam pelajaran Ilmu Undang-undang ini."

Pengarah Pelajaran Undang-undang beranggapan demikian kerana dalam peperiksaan akhir Tunku Abdul Rahman, sangat jatuh markah beliau yakni bertambah merosot. Beliau pun pulang sebagai seorang yang gagal dalam pelajaran dan seorang yang suka berpele-siran.

Orang-orang yang memuji beliau dulu sekarang menganggap beliau sebagai suatu contoh seorang yang menghabiskan ringgit dan waktu dengan sia-sia di England. Tunku menerima segala hal ini dengan hati yang bersahaja. Tetapi dalam lubuk hati, beliau hendak menunjukkan kepada mereka itu bahawa suatu hari beliau akan lulus juga dalam Ilmu Undang-undang walaupun akan memakan masa yang lama. Dan ini ternyata berlaku dua puluh satu tahun kemudian pada waktu beliau berumur 45 tahun.

Waktu beliau lulus dalam Ilmu Undang-undang itu beliau telah diberi kehormatan membalas ucapan bagi pihak penuntut-penuntut. Ini adalah satu penghormatan yang tinggi.

Telah menjadi peraturan di Inn Temple, tempat Tunku belajar Ilmu Undang-undang penuntut yang mendapat kepujian Bahagian Pertama mesti memberi ucapan balas bagi pihak penuntut-penuntut dan kalau tidak ada, penuntut yang lama sekali belajar Ilmu Undang-undang memberi ucapan balas itu, di majlis keramaian yang diadakan pada tiap-tiap tahun bagi menghormati mereka yang lulus dalam peperiksaan menghabiskan Ilmu Undang-undang. Seorang hakim dan seorang peguam yang masyhur akan berucap menyambut mereka sebagai teman-teman yang sama taraf sebagai peguam.

Pada tahun Tunku lulus dalam Ilmu Undang-undang itu, tidak seorang pun penuntut yang lulus dengan kepujian Bahagian Pertama kerana peperiksaan pada tahun itu adalah suatu peperiksaan yang susah, terbukti dengan hanya tiga puluh peratus sahaja daripada penuntut-penuntut yang mengambil bahagian dalam peperiksaan tersebut telah lulus.

Ramai anak-anak Melayu pergi ke England untuk belajar Ilmu Undang-undang pada masa Tunku Abdul Rahman kembali ke England setelah bercuti selama empat bulan di Malaya. Di antaranya ialah Yang di-Pertuan Besar Negeri Sembilan yang sekarang Tunku Abdul Rahman, mendiang Raja Musa bin Raja Haji Bot, mendiang Tunku Ismail, Datuk Panglima Bukit Gantang yang sekarang Datuk Nik Ahmad Kamal, Tuan Hakim Datuk Abdul Hamid bin Mustafa dan Syed Sheikh Barakbah.

Tidak berapa lama setelah beliau kembali ke England itu, iaitu dalam tahun 1927 terlintas di fikiran beliau hendak menubuhkan sebuah persatuan bagi anak-anak Melayu di Britain untuk menggalakkan aktiviti sosial antara mereka. Satu daripada peraturan-peraturan yang tiada tertulis tetapi menjadi adat persatuan itu ialah ahli-ahlinya berca-kap Melayu di antara mereka untuk menanamkan perasaan megah

mempunyai satu bahasa dan satu bangsa.

Satu kelemahan dalam peraturan itu ialah mereka bercakap Melayu dengan berbagai loghat. Loghat yang kerap dipakai adalah loghat Kedah sebab tiga suku penuntut-penuntut Melayu pada masa itu datanganya dari Kedah. yang Dipertua pertama bagi persatuan itu ialah Tuanku Abdul Rahman Yang di-Pertuan Besar Negeri Sembilan. Tunku sendiri menjadi setiausaha baginda. Ini telah menimbulkan banyak keraguan pada orang-orang luar kerana mereka menyangka Yang Dipertua dan setiausaha persatuan itu sama orangnya sebab kedua-duanya bernama Tunku Abdul Rahman.

Kejadian ini berlaku sekali lagi dua puluh tujuh tahun kemudian, bila Tunku Abdul Rahman sebagai Yang Dipertua Agung UMNO dan ketua rombongan perikatan UMNO-MCA, pergi ke London bagi mendapat lebih banyak ahli-ahli yang dipilih dalam Majlis Mesyuarat Undangan Persekutuan singgah di Colombo, Ceylon.

Sebuah majlis di Colombo dalam memberikan kesempatan Tunku Abdul Rahman sebagai ketua rombongan perikatan UMNO-MCA ke London telah menyiarkan gambar Tunku Abdul Rahman Yang di-Pertuan Besar Negeri Sembilan.

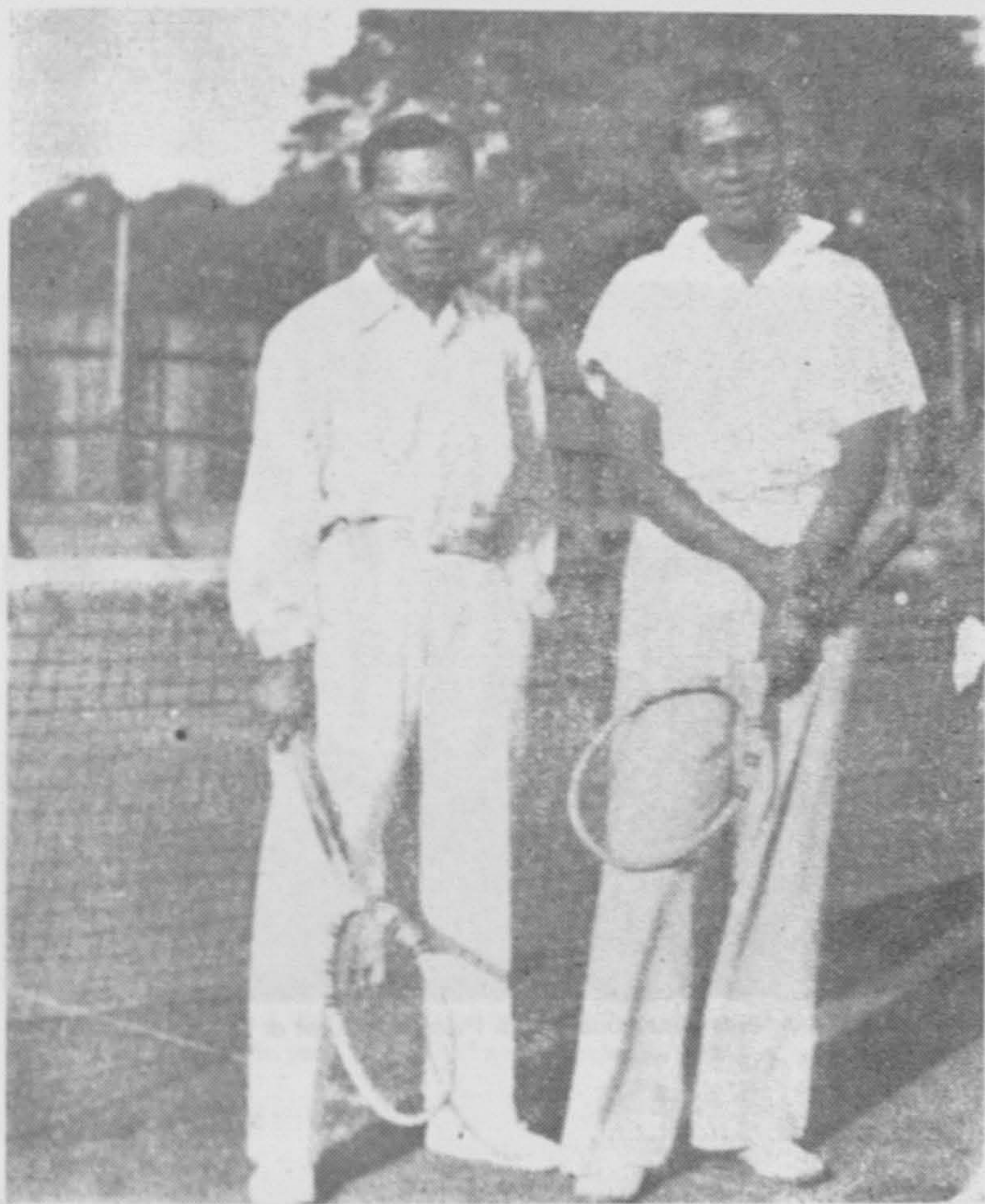
Keraguan orang-orang luar terhadap Tuanku Abdul Rahman Negeri Sembilan dan Tunku Abdul Rahman Kedah semasa mereka menjadi penuntut di England itu memuncak apabila Tuanku Abdul Rahman Negeri Sembilan lulus dalam Ilmu Undang-undang dan Tunku Abdul Rahman Kedah tidak lulus. Orang-orang itu mengangap bahawa Tunku Abdul Rahman Kedah yang lulus dalam peperiksaan itu dan masing-masing mengucapkan tahniah kepada beliau.

Kawan-kawan beliau dari orang-orang luar itu semuanya hendak menjamu minum dan makan sebab mereka menyangka beliau yang berjaya itu. Setelah Tuanku Abdul Rahman Negeri Sembilan itu pulang ke Malaya, keraguan orang-orang luar itu pun berakhir sudah.

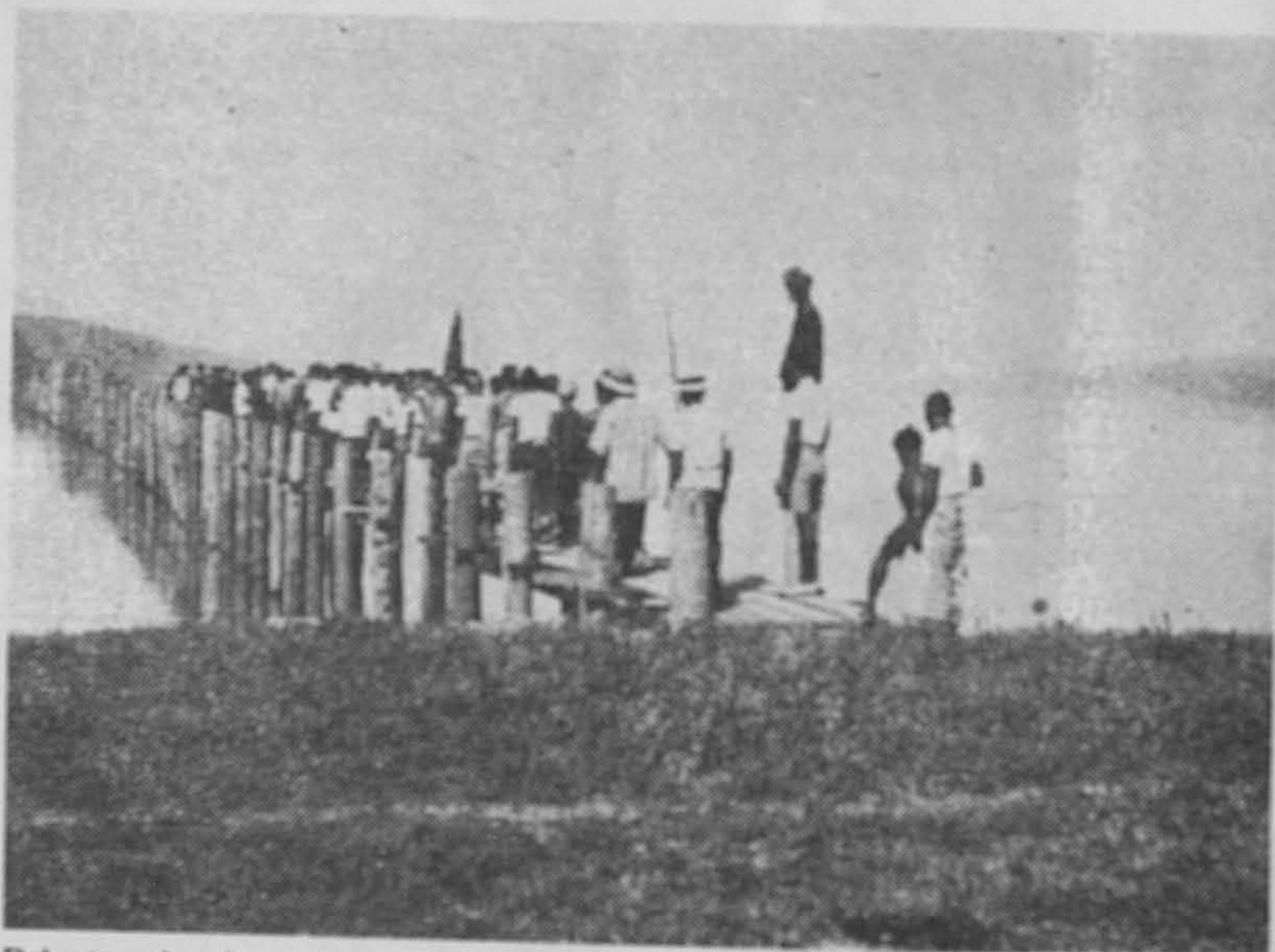
Tunku Abdul Rahman Kedah pun dipilih menjadi Yang Dipertua Persatuan Anak-anak Melayu di Britain, menggantikan Tunku Abdul Rahman Negeri Sembilan. Haji Abdul Wahab, Datuk Panglima Bukit Gantang Perak yang sekarang menjadi setiausaha beliau. Tidak lama kemudian Haji Abdul Wahab menggantikan Tunku Abdul Rahman sebagai Yang Dipertua Persatuan itu. Dan dalam masa Haji Abdul Wahab menjadi Yang Dipertua, terjadi suatu peristiwa yang tidak dapat dilupakan oleh penuntut-penuntut Melayu yang ada di England pada masa itu.

Peristiwa itu terjadi pada tahun 1929. Dalam jamuan yang diadakan pada tiap-tiap tahun, Sultan Johor yang ada di England pada masa itu telah dijemput menghadiri jamuan pada tahun itu. Dalam ucapannya sebagai Yang Dipertua, Haji Abdul Wahab menyatakan kepada para hadirin bahawa dia terpaksa bercakap dalam bahasa Inggeris sebab dia lupa cara menggunakan bahasa Melayu.

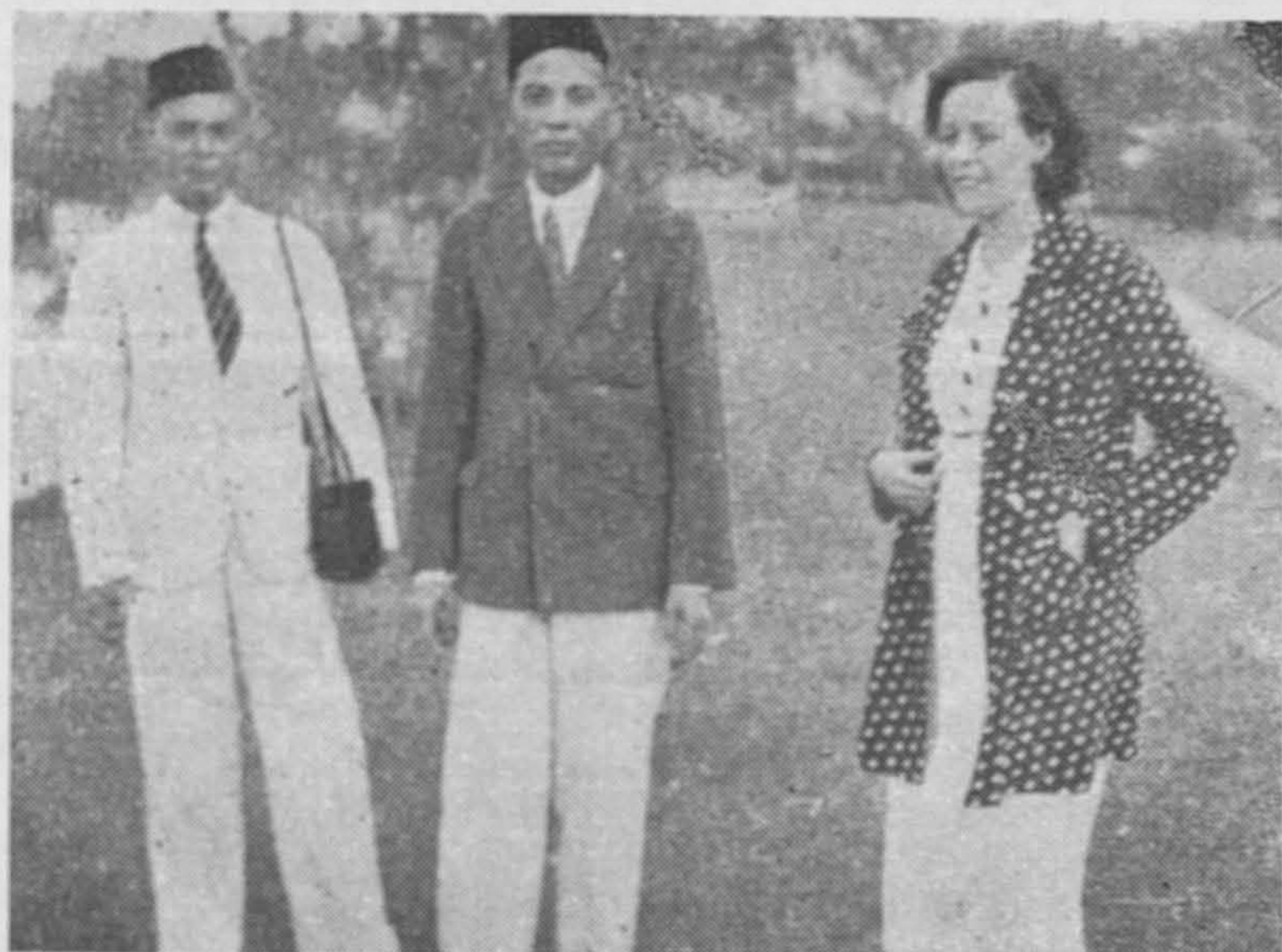
Apabila tiba giliran Sultan Johor bertitah, baginda telah menegur

Tunku Abdul Rahman (kanan) Yang Dipertua Agung UMNO, bergambar di London dengan Tuanku Abdul Rahman (kiri) Yang di-Pertuan Besar Negeri Sembilan. Nama mereka selalu mengelirukan orang ramai. Pada masa Tuanku Abdul Rahman Negeri Sembilan dilantik Yang di-Pertua Persatuan Melayu Great Britain, Tunku Abdul Rahman Kedah Setiausahanya.

Pekerja sukarela sedang membuat jeti di Pulau Langkawi di bawah arahan Tunku Abdul Rahman.

Isteri Tunku yang kedua ialah perempuan Inggeris bernama Violet Coulson. Bergambar di Medan, Indonesia, pada tahun 1933 ketika Tunku dan isterinya melawat ke sana.

Haji Abdul Wahab dengan berkata baginda terperanjat mendengar seorang Melayu telah bangun dan mengatakan di hadapan hadirin ramai bahawa tidak boleh bercakap dalam bahasa ibundanya.

Suatu lagi peristiwa yang berhubung dengan Haji Abdul Wahab ialah semasa dia telah lulus dalam Ilmu Undang-undang. Pada suatu hari penuntut-penuntut undang-undang dari Malaya telah beramai-ramai pergi menghadiri suatu perbincangan mengenai seorang penuntut Melayu dan seorang Cina yang dituduh menggugurkan anak dalam kandungan. Penuntut Melayu itu bukanlah seorang doktor yang berkelayakan. Dia telah berhenti menjadi penuntut kedokteran apabila dia mendapat tahu dia akan lebih banyak mendapat wang kalau dia tinggal di England membuat pekerjaan itu. Dia tertangkap dan beritanya tersiar dengan luas.

Adalah menjadi peraturan bahawa penuntut-penuntut di dalam Ilmu Undang-undang mendapat pas-pas bagi menghadiri perbincangan-perbincangan dan peguam-peguam mendapat pas yang istimewa. Tunku, Encik Chik Mohamad Yusof, Encik Ramli bin Abdul Rahim dan kesemuanya penuntut undang-undang pun hendak menghadiri perbincangan itu. Apabila hampir sampai kepada mahkamah, Encik Ramli mendapati bahawa pasnya tertinggal di tempat kediamannya. Jadi mereka dalam keadaan serba salah. Mereka berdiri dekat pintu mahkamah itu bermuafakat apa yang mereka harus buat.

Pada masa itu datanglah Haji Abdul Wahab yang baru sahaja lulus dalam ilmu undang-undang itu. Mereka berfikir Haji Abdul Wahab akan menolong mereka memberitahu kepada tukang jaga di situ mereka boleh masuk sebab mereka penuntut undang-undang.

Tetapi apa yang terjadi?

Haji Abdul Wahab lalu dengan bukan saja tidak berkata, 'Apa khabar' kepada mereka, tetapi seolah-olah dia tidak kenal langsung kepada mereka.

Tunku Abdul Rahman, Encik Chik Mohamad Yusof dan Encik Ramli marah melihat kelakuan Haji Abdul Wahab itu dan seorang daripada mereka berkata, "Kalau tidak saya dipegangkan nanti, saya akan tumbuk orang itu bila dia keluar."

Tidak beberapa lama lepas itu Tunku Abdul Rahman menamatkan pelajaran di England setelah dinasihati oleh Pengarah Pelajaran Ilmu Undang-undang itu masuk sahaja berkhidmat dalam *Kedah Civil Service*.

Beliau pun kembali ke Malaya bagi kali yang kedua setelah tinggal di England lebih kurang sepuluh tahun lamanya.

5

Gaji seorang kadet dalam *Kedah Civil Service* ialah \$190 sebulan pada masa itu. Tidak ada peraturan tingkatan gaji *Kedah Civil Service*, seorang yang berkelulusan universiti boleh masuk dalam *Kedah Civil Service* dengan gaji yang lebih tinggi lagi. Tunku Abdul Rahman tidak mahu menerima gaji permulaan sebanyak \$190 sebulan itu.

Beliau mahu gaji serupa dengan kadet *Malayan Civil Service* bangsa Eropah iaitu \$300 sebulan pada masa itu. Lagi satu sebab ialah manakala di England Tunku ada menulis suatu rencana bagi sebuah akhbar di Kuala Lumpur menentang tindakan kerajaan British menyatukan perkhidmatan kastam seluruh negeri-negeri Melayu dan Selat.

Dalam rencana itu beliau berkata bahawa ini bererti negeri Kedah tidak akan berkuasa lagi mengutip wang cukai barang-barang masuk dan keluar. Dengan tindakan ini Kedah akan hilang kedaulatannya. Perkara menyatukan perkhidmatan kastam ini suatu putar belit kerajaan British hendak mengambil kedaulatan yang masih ada pada kerajaan Kedah.

Tuan Clayton, Pegawai Penasihat British Kedah, adalah orang yang paling kuat membangkang kemasukan Tunku Abdul Rahman dalam *Malayan Civil Service*. Akhirnya Tunku Abdul Rahman diterima menjadi Pegawai Kelas Empat dalam *Kedah Civil Service* dengan gaji \$300 sebulan. Beliau dikenakan syarat tidak boleh menerima lain-lain elaun yang ada pada tingkatan itu.

Beliau mula bekerja sebagai seorang kadet di pejabat Penasihat Undang-undang di Alor Setar. Kemudian beliau ditukarkan ke Kulim sebagai Penolong Pegawai Jajahan dan ke Kuala Nerang sebagai Pegawai Jajahan. Kuala Nerang terkenal sebagai sebuah jajahan tempat bersarangnya demam kura sebab nyamuk yang banyak dalam jajahan itu.

Tunku Abdul Rahman telah berkahwin dengan isteri beliau yang pertama Chik Mariam apabila beliau balik dari England. Mereka dikurniakan dua orang anak. Yang tua bernama Tunku Khalijah dan yang kedua Tunku Ahmad Nerang kerana dilahirkan di Kuala Nerang. Pada masa di Kuala Nerang dan pada ketika Tunku Ahmad Nerang

berumur 25 hari, isteri Tunku yang pertama itu meninggal dunia sebab demam kura pada tahun 1934. Doktor perempuan berbangsa Inggeris telah silap semasa memberi suntikan kepada isteri Tunku Abdul Rahman itu.

Sebelum kejadian yang malang yang berlaku atas diri beliau itu, Tunku Abdul Rahman telah berkali-kali mendesak kerajaan supaya memberi beliau bantuan dalam menjalankan langkah menjauhkan penyakit demam kura itu dengan membuat parit dan sebagainya tetapi kerajaan tidak mengindahkan beliau. Hanya setelah isteri beliau meninggal dunia baru Tunku diberi bantuan dalam menjalankan langkah melawan demam kura dan tidak lama kemudian penyakit itu dapatlah dikurangkan.

Pada tahun 1935 Tunku telah ditukarkan ke Pulau Langkawi sebagai Pegawai Jajahan. Beliau ditukarkan ke Pulau Langkawi sebab bergaduh dengan Pegawai Penasihat British.

Cerita pergaduhan itu sebagai berikut:

Tunku telah membuat rencana mempelawa orang-orang kampung yang tidak bertanah membuat sawah di satu kawasan tanah yang tertinggal sebab tuan punya tanah itu tidak membayar cukai. Kawasan itu ialah di Kampung Raya tidak jauh dari bandar Kuala Nelang.

Rancangan itu telah dipersetujui oleh Pegawai Penasihat British Tuan Baker, tetapi Tuan Clayton yang menggantikan Tuan Baker telah tidak bersetuju. Pada ketika itu orang-orang yang dipelawa oleh Tunku bagi mengerjakan tanah yang tertinggal itu telah pun membuat persediaan hendak pindah ke situ.

Tunku telah membantah keputusan yang diambil oleh Penasihat British yang baru itu dan mengambil keputusan hendak meletakkan jawatan, tetapi Penasihat British tersebut tidak mahu menerima perletakan jawatan dari Tunku.

Tunku bekerja di Pulau Langkawi selama dua tahun dan selama itu pula beliau berusaha memperbaiki jalan-jalan perhubungan sekitar pulau itu. Beberapa jalan dan jambatan yang ada di Pulau Langkawi sekarang ini adalah dibuat pada masa Tunku menjadi Pegawai Jajahan. Kerana jasa Tunku maka Penasihat British yang menggantikan Tuan Clayton bernama Tuan John telah menukarkan beliau dari Pulau Langkawi ke Sungai Petani.

Tunku Abdul Rahman kemudian berkahwin dengan seorang perempuan Inggeris, Violet Coulson yang dikenali pada masa beliau menjadi penuntut di Cambridge setelah isteri yang pertama meninggal dunia.

Perempuan Inggeris itu datang ke Malaya dan mereka berkahwin secara rahsia di rumah Tuan Naib Kadi Geylang Serai, Singapura. Datuk Syed Ahmad Al-Sagoff menjadi saksi. Sebab perkahwinan itu dirahsiakan beliau ialah kerana menurut undang-undang negeri Kedah seorang kerabat Diraja dilarang kahwin dengan orang dari bangsa lain

kecuali setelah mendapat kebenaran dari Sultan.

Tunku Abdul Rahman tidak meminta kebenaran sebab beliau tahu beliau tidak akan mendapatnya kerana pada masa itu perkahwinan dengan bangsa lain adalah tidak disukai oleh kerabat Diraja Kedah. Tunku Abdul Rahman hidup secara aman dan damai dengan isteri beliau perempuan Inggeris itu di Pulau Langkawi kemudian di Sungai Petani. Tetapi tidak beberapa lama tinggal di Sungai Petani ru-mahtangganya mulai retak, tidak lagi aman dan damai seperti dahulu.

Oleh kerana telah bercampur kembali dengan masyarakat Eropah yang ramai di Sungai Petani, isteri beliau mulai bersikap sombong. Dia tidak bersungguh-sungguh lagi hendak membuat pekerjaan sosial seperti yang pernah dibuatnya pada masa dia di Pulau Langkawi.

Pada suatu hari Tunku Abdul Rahman telah menyuruh isteri beliau itu melawat ke kampung-kampung Melayu sambil mengajar perempuan-perempuan Melayu cara mengatur rumah dan menjaga kebersihan rumah. Isteri beliau tidak mahu menurut kemahuan beliau dan menyatakan bahawa dia telah bosan membuat pekerjaan semacam itu. Dengan perasaan yang marah, pada hari itu juga Tunku telah pergi ke Pulau Pinang mengambil tiket kapal terbang untuk menghantar isteri beliau pulang ke England.

Dalam tahun 1938, apabila Tunku pergi ke England sekali lagi bagi mengambil peperiksaan undang-undang, beliau telah berbaik semula dengan isteri beliau itu. Tunku hanya dapat lulus peperiksaan dalam satu perkara sahaja, kemudian pelajarannya terbantut kerana Perang Dunia Kedua telah meletus. Pada masa inilah Tunku Abdul Rahman mula bercampur dengan Tun Sardon Zubir, Ketua Perikatan Pemuda UMNO.

Apabila meletus Perang Dunia Kedua, Tunku terpaksa kembali ke Malaya dengan tidak dapat mengambil peperiksaan untuk lulus dalam Ilmu Undang-undang. Beliau pun kembali semula bekerja di Sungai Petani. Perasaan kemanusiaan Tunku membela orang-orang bawah menyebabkan beliau dipindahkan dari Sungai Petani ke Kulim dalam tempoh dua puluh empat jam.

Ceritanya begini:

Sebagai seorang Pegawai Jajahan, Tunku menjalankan dasar kerajaan walaupun beliau tidak berkenan dengan dasar itu. Pada masa itu dasar kerajaan ialah membatalkan semua lesen yang diberi kepada kereta-kereta sewa dan menyuruh mereka itu berkumpul membina sebuah syarikat.

Orang-orang Melayu yang mempunyai kereta-kereta sewa membantah dasar kerajaan itu dengan alasan bahawa mereka tidak akan berpeluang lagi mencari makan sedangkan dengan kereta sewa itu pun mereka hanya dapat 'kais pagi makan pagi dan kais petang makan petang'.

Tunku memihak kepada orang-orang Melayu dan memberitahu mereka jangan mengindahkan kerajaan itu.

Beliau juga memberitahu mereka jangan takut kepada polis. Apabila polis menghalau mereka dari stesyen kereta sewa, Tunku telah membawa mereka balik ke stesyen itu.

Bila perkara berkenaan dengan orang-orang Melayu dibicarakan di depan beliau kerana melanggar undang-undang perintah kerajaan, Tunku memutuskan buang bicara. Tunku Abdul Rahman berucap di depan orang ramai dan menggalakkan mereka membantah dasar kerajaan itu. Pesuruhjaya Polis Kedah pada masa itu, Tuan Arckonel telah bergaduh dengan Tunku tentang orang-orang Melayu yang menjalankan kereta-kereta sewa ini dan kerajaan memihak pada Tuan Arckonel.

Kerana inilah beliau diperintahkan tukar dalam tempoh dua puluh empat jam. Perpindahan beliau ke Kulim telah diiringi oleh beratus-ratus buah kereta-kereta sewa kepunyaan orang-orang Melayu. Bantahan orang-orang Melayu yang mempunyai kereta-kereta sewa itu tidak tamat setelah beliau kena pindah ke Kulim.

Tidak berapa lama beliau dipindahkan ke Kulim beberapa orang Melayu tuan punya kereta-kereta sewa itu telah memukul seorang inspektor syarikat bas di sempadan jajahan Sungai Petani dan Kulim. Mereka itu dibawa bicara ke depan Tunku di Kulim. Tunku tidak tahu apa yang harus dibuat. Di suatu pihak seorang pegawai syarikat bas yang kena pukul sampai pecah kepalanya dan di pihak lain orang-orang yang dibela beliau. Bagaimanapun beliau mempunyai kewajipan yang mesti dilakukan.

Sebelum Tunku menjatuhkan hukuman, orang-orang yang memukul inspektor syarikat bas itu menyatakan di mahkamah bahawa mereka bersedia menerima sebarang hukuman darinya. Pemandu-pemandu yang memukul orang-orang itu didenda beliau dan setelah semua mereka membayar denda tersebut mereka pulang ke Sungai Petani dengan kesukaan. Kerajaan marah kepada Tunku sebab pemandu-pemandu itu seharusnya tidak didenda tetapi dipenjarakan.

Tunku Abdul Rahman adalah seorang yang rajin bila beliau ber-sungguh-sungguh dan ada kecenderungan dalam pekerjaan itu. Um-pamanya di Sungai Petani beliau telah berusaha membangunkan sebuah masjid dengan wang yang dipungut beliau sendiri. Beliau sendiri mengepalai orang-orang yang pergi bekerja menebang pokok bakau bagi menjadikan landasan tapak masjid itu.

Masjid itu ialah Masjid Rahmaniah di Sungai Petani, tetapi kemudiannya didapati nama Rahmaniah telah dipadamkan, barangkali dengan perintah kerajaan.

Tunku kemudian berkahwin bagi kali yang ketiga dengan Sharifah Radziah binti Syed Alwi Barakbah, isteri beliau yang sekarang ini.

6

Tunku Abdul Rahman tidak pernah menjadi seorang tentera, walaupun beliau pernah menawarkan diri untuk berkhidmat dalam *University of Cambridge Territory Army* semasa beliau menjadi penuntut di situ tetapi tawaran beliau ditolaks ebab warna kulit. Beliau telah dilantik menjadi Timbalan Pengarah Perkhidmatan Pasukan Kawalan Am (A.R.P.) di selatan Kedah apabila perkhidmatan itu dibutuhkan pada tahun 1940. Beliau telah menjalankan pekerjaan baru yang dipertanggungkan kepada beliau itu dengan bersungguh-sungguh.

Di samping melancarkan gerakan menyimpan padi dengan memerintahkan orang-orang kampung membuat jelapang-jelapang padi sebagai suatu langkah menghindarkan kekurangan makanan dalam masa kecemasan, Tunku telah membuat bangsal-bangsal di bandar-bandar di bawah jagaan beliau untuk tiap-tiap bangsa yang dimuat pula dengan bahan-bahan makanan secukupnya sekiranya berlaku pengeboman secara besar-besaran.

Kesungguhan beliau dalam menjalankan pekerjaannya ini telah mendatangkan salah faham di kalangan orang ramai terutama di kalangan orang-orang Inggeris. Mereka menyangkakan perbuatan Tunku itu adalah untuk menimbulkan kegemparan, tetapi Tunku tidak menghiraukan sangkaan mereka itu dan terus menjalankan pekerjaannya.

Apabila perang meletus di Malaya, Ibu Pejabat perkhidmatan Pasukan-pasukan Kawalan Am bekerja 24 jam sehari. Orang-orang yang salah faham akan persediaan-persediaan yang telah dibuat beliau untuk menghadapi masa kecemasan mulai sedar akan kelebihan Tunku berupaya memandang masa depan.

Jepun mara masuk sempadan Siam dengan Kedah serentak dengan pengeboman ke atas Kota Bharu dan Singapura pada 9 Disember, 1941. Tunku menerima panggilan telefon pada tengah malam daripada ipar beliau, Tuan Syed Omar Shahabudin pada masa itu selaku Pegawai Kawalan Negeri Kedah. Tuan Syed Omar menyatakan Pegawai Tinggi Inggeris telah bersedia hendak lari dan bermaksud hendak membawa ayahanda Tunku, Sultan Kedah dan kakanda Tunku,

Pemangku Raja Tunku Badli Shah bersama-sama lari ke Pulau Pinang dan dari situ akan berangkat ke luar negeri. Tuan Syed Omar juga memberitahu Tunku mereka akan berangkat pada siang esok.

Dengan ditemani oleh Tuan Syed Abu Bakar Al-Idrus, seorang inspektor kesihatan, Tunku dengan berpakaian sebagai Pegawai Tinggi Perkhidmatan Pasukan-pasukan Kawalan Am berangkat pada pukul enam pagi esoknya dari Kulim ke Kepala Batas di Seberang Perai menunggu kedatangan kereta-kereta yang mengiringi kereta-kereta Sultan Kedah dan Pemangku Raja ke Pulau Pinang. Tunku dan Tuan Syed Abu Bakar telah menunggu di sebuah bangsal kecil betul-betul di simpang jalan dari Alor Setar ke Pulau Pinang. Mereka tidak menunggu lama kerana sejurus kemudian kereta Rolls Royce berwarna kuning kenaikan Sultan Kedah dengan kereta-kereta pengiring di depannya pun sampai.

Sebaik saja kereta-kereta pengiring itu lalu, Tunku pun pergi ke tengah-tengah jalan memberhentikan kereta Sultan Kedah dan sambil melompat naik ke dalamnya telah memerintahkan, dengan pistol dalam tangannya, pemandu kereta itu pergi ke Kulim dan jangan lagi meneruskan perjalanannya ke Butterworth langsung ke Pulau Pinang. Tunku Badli Shah yang mengiringi di belakang kereta Sultan agak jauh sedikit di belakang tidak sedar akan kejadian yang telah berlaku itu.

Alangkah terperanjatnya Tunku Badli Shah dan pegawai polis bangsa Inggeris yang mengetuai kereta-kereta pengiring Sultan Kedah itu apabila mereka sampai sahaja di jeti Michael Fields dan mendapati Sultan tidak ada bersama-sama dengan mereka.

Mereka pun menyiasat dan mendapat tahu bahawa Sultan telah dibawa ke Kulim oleh Tunku. Apabila pegawai polis yang mengetuai kereta-kereta pengiring itu menelefon kepada Tunku meminta supaya dia membenarkan Sultan pergi ke Pulau Pinang, Tunku telah menolak permintaan itu.

Tidak berapa lama kemudian, Tunku Badli Shah pula menelefon Tunku dari Pulau Pinang memerintahkan supaya Sultan diserahkan kepadanya, kalau tidak 'suatu keadaan buruk' akan menimpa beliau. Tunku menjawab bahawa Sultan adalah ayahanda beliau juga dan tempat Sultan adalah di tengah-tengah rakyat baginda.

Setelah Tunku Badli Shah dengan keras memerintahkan supaya Tunku menghantarkan Sultan ke Pulau Pinang pada hari itu juga Tunku menjawab, "Kalau hendak mengambil ayahanda, ambillah dia atas mayat patik kerana selagi ada hayat patik, ayahanda tidak akan keluar daripada rumah patik." Tunku Badli Shah telah menghempaskan telefonnya dengan kuat apabila mendengar saja jawapan Tunku itu.

Pada pagi esoknya, penduduk-penduduk bandar Kulim dapat mendengar pengeboman dan melihat julangan api akibat pengeboman atas bandar Pulau Pinang. Kapal-kapal terbang Jepun yang

mengebom Pulau Pinang pergi dan pulang di udara bandar Kulim.

Pada petang itu juga Tunku Badli Shah dan keluarganya sampai ke Kulim. Pada ketika itu juga kakanda Tunku seibu sebapa, Tunku Mohamad Jiwa, menelefon Tunku supaya menghantarkan Sultan ke Alor Setar sebab dia telah mendapat tahu Pemangku Raja itu telah memerintahkan supaya suatu waran dikeluarkan bagi menangkap Tunku.

Tunku menjawab perkara itu tidak usah dirisaukan sebab Tunku Badli Shah telah ada di Kulim dan tinggal bersama-sama dengan beliau. Pada masa itulah juga hampir semua pegawai-pegawai kerajaan Kedah berkumpul di Kulim, suatu tempat yang agak aman pada ketika itu.

Apabila Jepun telah hampir dekat ke Alor Setar, Tunku telah memindahkan ayahanda ke sebuah bukit di Kampung Siddim dua puluh batu jauhnya daripada bandar Kulim. Tunku Badli Shah dan keluarganya bersama-sama pergi mengiringi Sultan.

Setelah Tunku menyerahkan ayahanda beliau ke tangan Penghulu Wahab dari Mukim Siddim, barulah Tunku Badli Shah mengakui akan kebijaksanaan adindanya dalam mengambil ayahanda mereka dari tangan Inggeris.

Tunku Badli Shah menceritakan pada Tunku bahawa apabila Jepun mengebom Pulau Pinang, pegawai-pegawai tinggi Inggeris yang membawanya lari telah tidak mempedulikan dia dan anak isterinya, dan mereka tidak dapat makan kerana kedai-kedai ditutup selama Jepun melancarkan serangan bom ke atas Pulau Pinang. Kerana anak-anaknya menangis hendak pulang, dia telah membawa anak isterinya ke Kulim.

Tunku pulang ke Kulim setelah menyerahkan ayahanda beliau itu ke tangan Penghulu Wahab. Pada pagi-pagi esoknya, semua pegawai-pegawai dan pasukan-pasukan tentera Inggeris lari dari Kulim setelah melucutkan senjata semua ahli-ahli pasukan polis. Dengan terlu cutnya senjata ahli-ahli pasukan polis itu, Kedah tidak mempunyai pasukan bersenjata lagi.

Tunku telah mengerahkan orang-orang yang suka berkhidmat secara sukarela menubuhkan suatu pasukan melawan perusuh-perusuh (*riot squad*). Beberapa orang kawan-kawan beliau telah menyambut panggilan itu. Di antaranya termasuk Tuan Ramdan Din, Inspektor Telefon dan seorang ahli pasukan *Volunteer* Kulim yang telah kena lucutkan senjata dan Tuan Haji Ahmad, setiausaha pejabat Bandaran Kulim dan seorang Ketua Pasukan A.R.P pada masa itu.

Ramdan Din telah dilantik menjadi ketua pasukan *riot squad* manakala Haji Ahmad, yang menjadi harapan Tunku dalam pasukan A.R.P telah ditugaskan supaya mengawal barang-barang makanan.

Beberapa orang ahli-ahli pasukan polis yang dilucutkan senjata pun ikut berkhidmat dalam pasukan *riot squad* itu. Di antaranya Rashid dan Haji Hashim, telah ditugaskan mengawal lori-lori yang mem-

bawa beras dari kilang beras kerajaan di Bagan Serai, Perak, ke Kulim, ketika kilang itu dipecahkan.

Mereka itu boleh mengambil kesempatan menjual beras, tetapi kerana taatnya menjalankan perintah mereka tidak berbuat demikian.

Selama dua hari lamanya beras di kilang kerajaan di Bagan Serai itu diambil oleh orang dengan berulang-ulang dan selama itu pula mereka berdua mengambil beras, tetapi kemudian mereka dengan orang-orang yang mereka bawa telah ditangkap oleh tentera Inggeris yang lari itu. Nasib baik, mereka dapat melepaskan diri dan berjalan kaki ke Kulim.

Tuan Syed Omar Shahabudin yang telah datang ke Kulim ditugaskan oleh Tunku mengawal perbendaharaan kerajaan dan kerana beliau semua pegawai-pegawai kerajaan dapat menerima gaji walaupun keadaan pada masa itu kacau-bilau.

Kerana dasar 'Bumi Hangus' tentera Inggeris yang lari itu, Kulim telah terpotong bekalan lampu elektriknya dan dalam gelap-gelita malam Tunku dengan Syed Omar telah dapat menyelamatkan berpetipeti candu yang berharga beratus-ratus ribu ringgit di Pejabat Candu kerajaan di Kulim serta menyimpannya dalam perbendaharaan kerajaan.

Tunku telah memerintahkan lori-lori mengangkut ubat-ubat dan perkakas-perkakas dari hospital-hospital di estet-estet kerana hospital-hospital itu telah dipecahkan oleh pencuri-pencuri ubat. Doktor Sinadurai dikerahi mengawal hospital di Kulim.

Tidak berapa lama kemudian tentera Jepun pun sampailah ke Kulim. Mereka lalu mengambil Sultan Kedah dan Tunku Badli Shah pulang ke Alor Setar.

Apabila Jepun mula-mula masuk ke dalam bandar Alor Setar mereka telah melantik Tunku Mohamad Jawa, kakanda Tunku seibu sebapa, menjadi Pemangku Raja tetapi setelah Tunku Badli Shah pulang ke Alor Setar, Tunku Mohamad Jawa telah menyerahkan jawatan itu balik kepadanya.

Oleh sebab keberanian yang luar biasa yang telah ditunjukkan dalam masa huru-hara itu, Sharifah Kundang binti Syed Abdul Rahman Barakbah, seorang penyair buta telah mencipta satu syair memuji Tunku. Radio dan akhbar-akhbar Jepun pun turut memuji Tunku.

Dalam masa huru-hara itu, Tunku bukan sahaja mengawal Kulim tetapi juga jajahan-jajahan Bandar Baharu dan Seberang Perai. Pegawai Jajahan Bandar Baharu dan Pegawai Pentadbir Inggeris Seberang Perai telah lari dengan cara mengejut.

Pegawai Jajahan Bandar Baharu itu lari kerana tidak dapat menahan orang-orang dari memecah kedai-kedai dan tempat-tempat simpanan beras manakala Pegawai Pentadbir Inggeris itu lari sebab rusuhan besar berlaku di Seberang Perai pada masa tentera Inggeris hendak lari.

Orang-orang Melayu di kedua-dua daerah itu telah menghantar

rombongan-rombongan berjumpa dengan Tunku untuk meminta bernaung di bawah pentadbiran beliau kerana mereka takut keselamatan orang-orang Melayu terancam. Tunku telah menubuhkan beberapa jawatankuasa-jawatankuasa dan menyusun pekerjaan mereka masing-masing.

Jajahan Krian, Perak juga telah meminta supaya ia diambil di bawah pentadbiran Tunku tetapi Tunku telah menolak kerana beliau tidak berupaya lagi sebab pekerjaan yang dipegangnya pada masa itu memaksa beliau bekerja dari pagi hingga lewat malam, kadang-kadang dengan tidak makan sebiji nasi pun dalam sehari.

Namun demikian Tunku berjanji bahawa kalau berlaku atau tercetus pergaduhan, beliau dan pasukan *riot squad* beliau akan sampai dalam tempoh dua jam.

7

Dalam masa pemerintahan Jepun, Tunku terus memegang jawatan sebagai Pegawai Jajahan Kulim. Beliau terus juga berbuat apa yang difikir beliau elok, kerana ini beliau tidak disukai oleh pegawai-pegawai Jepun. Salah satu perkara yang menyebabkan beliau tidak disukai oleh pegawai-pegawai Jepun ialah berkenaan menanam kapas.

Tunku tidak mahu bekerjasama dengan pegawai-pegawai Jepun bagi memaksa rakyat menanam kapas di tempat-tempat yang jauh daripada kampung mereka, sebagaimana yang telah dibuat oleh pegawai-pegawai kerajaan yang lain di dalam negeri Kedah. Disebabkan perkara itu, pegawai-pegawai Jepun telah menaruh syak bahawa Tunku adalah pro-British. Mereka tukarkan Tunku ke Alor Setar supaya pegawai-pegawai rahsia senang mengawasi beliau.

Di Kulim Tunku telah menjadi kesayangan orang ramai sebab beliau menyesuaikan diri beliau dengan rakyat. Tidak pernah terjadi bahawa seorang Pegawai Jajahan mendampingkan diri beliau dengan rakyat dan dari itu pertukaran beliau ke Alor Setar itu mempunyai dua tujuan. Pertama seperti telah dikatakan tadi beliau dengan senang dapat diawasi oleh Jepun yang mengsyaki beliau pro British dan kedua supaya beliau mengubah pendirian beliau yang mendampingi rakyat itu.

Perkara Tunku tidak hendak bekerja dengan Jepun dalam memaksa rakyat menanam kapas itu adalah suatu perkara yang terakhir yang menyebabkan Jepun mengsyaki beliau. Terdahulu daripada itu ada beberapa perkara lagi yang timbul daripada sifat beliau tidak mengindahkan Jepun. Manakala pegawai-pegawai jajahan yang lain adalah sentiasa mengikut perintah Jepun membuat apa yang disuruh oleh Jepun, Tunku tidak mahu berbuat apa-apa yang difikirkan beliau akan menyusahkan rakyat.

Ketika pegawai-pegawai jajahan yang lain mengadap Gabenor Jepun, Tunku sengaja tidak mengadap Pegawai Tinggi Jepun itu.

Pernah terjadi satu peristiwa yang sentiasa menimbulkan perasaan kesal di hati Tunku pada waktu beliau menjadi Pegawai Jajahan Kulim dalam masa Jepun itu.

Setelah Singapura jatuh ke tangan Jepun pada 15 Februari, 1942, suatu pasukan tentera Jepun ditempatkan di Kulim. Pada waktu itu

juga beliau telah bekerja memulihkan semula jentera pentadbiran kerajaan yang telah lumpuh dalam masa pegawai-pegawai dan askar Inggeris sibuk melarikan diri. Suatu daripada jentera pentadbiran kerajaan yang didirikan semula oleh beliau ialah mahkamah.

Pada suatu hari empat puluh orang yang melakukan kesalahan-kesalahan kecil dan yang tidak mampu membayar denda yang telah dijatuhkan oleh mahkamah itu telah dipenjarakan. Ketua pasukan tentera yang berada di Kulim itu memerintahkan orang-orang bersalah kecil itu dibawa keluar daripada penjara ke Jalan Kulim—Junjung dan di sana mereka telah ditikam dengan benet dan dimasukkan ke dalam tiga lubang yang telah digali oleh mereka sebelum mati ditikam. Mereka telah dimasukkan ke dalam lubang dan ditimbus dengan tanah sebelum mereka betul-betul mati.

Seorang Punjabi Islam yang telah kena tikam lapan kali telah dapat melarikan diri dan bersembunyi di rumah seorang Melayu. Dialah yang memberitahu tentang keganasan yang dilakukan oleh Jepun kepada Tunku ketika dia dibawa berubat di Rumah Sakit Kulim.

Sehingga pada masa ini, kalau Tunku diingatkan akan peristiwa yang menyedihkan itu, perasaan menyesal akan terbayang di muka beliau sebab beliaulah yang menghukum empat puluh orang itu dipenjarakan.

Keganasan ini berikutan dengan peristiwa berkenaan dengan pasukan sukarela yang ditubuhkan oleh Tunku pada masa pegawai-pegawai dan askar Inggeris lari dari Kulim setelah melucutkan senjata ahli-ahli pasukan polis.

Pada suatu hari waktu Tunku tiada di Kulim kerana pergi ke Singapura untuk menemui ipar beliau, Raja Aman Shah, Kapten dalam pasukan *Volunteer* Negeri-negeri Melayu Bersekutu yang ditangkap oleh Jepun. Ketua Pasukan Tentera Jepun yang ditempatkan di situ telah memerintahkan supaya semua senjata-senjata diserahkan kepadanya. Pasukan sukarela Tunku itu tidak berhak menyerahkan senjatanya sehingga telah diperintahkan oleh Tunku sendiri berbuat demikian.

Setelah saja Tunku sampai balik ke Kulim, jurubahasa mahkamah Kulim, Koh Loh Sin, telah datang berjumpa dengan beliau dalam keadaan menggeletar seluruh tubuhnya dan berkata bahawa ketua pasukan tentera Jepun di Kulim sangat marah kepada Timbalan Pegawai Jajahan, Tuan Haji Mohamad Isa dan Penolong Pegawai Jajahan, Encik Abu Bakar bin Sulaiman sebab mereka tidak memberitahu pasukan sukarela Tunku itu mempunyai sebuah mesingan dan tidak hendak menyerahkannya pula kepadanya.

Ketua Pasukan Tentera Jepun itu berkata lagi bahawa mereka berdua mesti dipancung, kerana telah melakukan suatu kesalahan yang besar. Tunku berasa bimbang dan takut bila mendengarkan kata-kata ketua pasukan tentera Jepun kerana keganasan itu pernah disaksikan beliau sendiri.

Tuan Haji Isa dan Encik Bakar telah bercadang hendak lari dari Kedah pada waktu itu juga tetapi Tunku telah menahan mereka itu dan berkata bahwa biarlah beliau bertanggungjawab dan akan berjumpa dengan ketua pasukan tentera Jepun itu pada esoknya.

Malam itu Tunku tidak tidur kerana mengenangkan apa kelak yang akan jadi akibat daripada perjumpaan dengan ketua pasukan tentera Jepun itu berkenaan dengan hal tersebut. Apabila hari siang saja, ketiga-tiga orang itu, Tunku, Tuan Haji Isa dan Encik Bakar telah pergi berjumpa dengan ketua pasukan tentera Jepun dan di sepanjang jalan itu mereka membaca 'Khul Huwallah' dengan tidak berhenti-henti.

Melalui seorang jurubahasa, Tunku menyatakan kepada ketua pasukan tentera Jepun itu bahawa kedua-dua orang baru beliau itu tidak tahu-menahu tentang mesingan dan mereka juga tidak tahu di mana senjata yang lain itu disimpan oleh beliau. Beliau seorang saja yang tahu dan apa-apa keselamatan beliau seorang saja yang bertanggungjawab.

Tunku juga menyatakan bahawa beliau meminta maaf sebab tindakan beliau itu telah menimbulkan salah faham manakala tanggungjawab atas perkara itu telah diletakkan ke atas kedua-dua orang bawah beliau manakala sebenarnya adalah atas beliau sendiri.

Selama beliau bercakap dengan ketua pasukan tentera Jepun itu, Tunku Abdul Rahman sentiasa berfikir bahawa beliau akan mengalami nasib seperti yang telah dijanjikan kepada kedua-dua orang-orang bawah beliau itu.

Tetapi alangkah terperanjat beliau melihatkan ketua pasukan tentera Jepun itu tidak marah malah orang yang menggerunkan beliau itu ketawa terbahak-bahak. Pegawai Jepun itu memerintahkan supaya air minum disajikan kepada mereka tetapi Tunku, Tuan Haji Isa dan Encik Bakar tak lalu hendak minum disebabkan kejadian yang telah berubah dengan semena-menanya itu.

Di Alor Setar Tunku bekerja sebagai pemeriksa kira-kira kerajaan Kedah. Tetapi sebenarnya pekerjaannya itu ialah sebagai Kerani Besar atau '*Chunin*'. Tunku bekerja di bawah Tuan Haji Mohamad Shariff. Sekarang Sir Tun Haji Mohamad Shariff, bekas Menteri Besar Kedah yang pada masa itu bekerja sebagai Setiausaha Kerajaan Kedah, tetapi sebenarnya sebagai seorang kerani lebih besar daripada Tunku.

Apabila Kedah diserahkan kepada Siam menurut perjanjian antara Jepun dengan Siam, Tunku telah dilantik menjadi Penyelia Pelajaran Negeri Kedah. Tunku telah memegang jawatan itu hingga British kembali ke Malaya.

Tunku bekerja di bawah seorang Jepun yang mendapat pelajaran di Amerika bernama Tuan Kudora. Tuan Kudora ini sebenarnya adalah Pegawai Rahsia Tentera Jepun.

Di samping itu beberapa orang Pegawai-pegawai Tinggi Melayu dalam *Kedah Civil Service* di Alor Setar yang cemburu kepada beliau

telah mengamati tingkah laku beliau bagi diadukan kepada sesiapa yang mereka fikir tempat yang baik untuk mengadu.

8

8

Pada masa Tunku tinggal di rumah mentua beliau di Jalan Baharu, Alor Setar, Tunku telah mengumpulkan beberapa orang sahabat. Selain daripada bermain muzik dan lain-lain, Tunku dan sahabat-sahabat selalu mengadakan majlis bertukar-tukar fikiran tentang kemungkinan British datang kembali ke Malaya dan bila agaknya Jepun akan meninggalkan negara ini.

Pelakon-pelakon Bangsawan Melayu termasuk ahli-ahli lawak yang terkenal seperti Aman Belon dan Said Bangkai adalah di antara orang-orang yang selalu datang ke rumah Tunku itu.

Pada masa itulah Tunku mengambil peranan dalam menubuhkan sebuah pertubuhan kebajikan bagi memelihara buruh-buruh kerja paksa yang membuat jalan keretapi Siam-Burma yang dapat melarikan diri dari neraka dunia itu. Kebanyakan daripada mereka itu berpenyakit kudis dan lain-lain. Keadaan mereka sangat daif, kain baju pun tak ada. Dengan desakan Tunku barulah dapat sebuah rumah sakit. Di situlah orang-orang itu, lelaki dan perempuan, ditempatkan. Orang-orang di rumah Tunku Abdul Rahman sendiri memasak makanan mereka itu. Akhirnya Tunku dapat mengadakan sebuah rumah tempat mengubati penyakit kudis yang dideritai mereka.

Di antara orang-orang buruh yang malang itu, ada seorang Kelantan yang menilik nasib Tunku. Nama orang itu ialah Abu Bakar. Dia berkata bahawa dalam penilikannya Tunku akan jadi seorang pemimpin penting Tanah Melayu, pada suatu masa kelak.

Tunku menjadi Yang Dipertua pertubuhan itu. Encik Mohamad Khir Johari, sekarang Setiausaha Agung UMNO menjadi Setiausaha beliau. Pertubuhan ini, dengan kerjasama dari pelakon-pelakon itu selalu mengadakan sandiwara bagi mencari wang untuk membela buruh-buruh yang lari itu.

Pada masa inilah juga beberapa orang daripada ahli-ahli pertubuhan itu telah membuat suatu gerakan tidak hendak menerima kembali British memerintah negeri ini.

Gerakan ini telah merancang hendak mengadakan perundingan dengan Jepun supaya ketika ia menyerah diri kepada pihak Berikat ia hendaklah menyerahkan kuasanya kepada Gerakan terse-

but. Tetapi akhirnya cita-cita Gerakan itu tinggal cita-cita sahaja.

Pertubuhan kebajikan yang diketuai oleh Tunku itu terus hidup sehingga Jepun menyerah diri. Sebagai seorang Ketua Pasukan Keselamatan Awam dan sebagai Penyelia Pelajaran Negeri Kedah, Tunku dalam zaman Jepun dapat membuat perhubungan dengan segala peringkat.

Dengan menggunakan perhubungan beliau itu Tunku dapat berhubung dengan pasukan Gerila Force 136 dalam mana anak-anak saudara beliau, Tunku Osman dan Tunku Yusof menjadi pegawai beliau.

Apabila Jepun menyerah diri, Tunku melalui perhubungan-perhubungan beliau itu pun membuat rancangan bagi memasukkan tentera British ke dalam Alor Setar.

Pasukan gerila komunis tidak berani membuat kacau sebab pengaruh Tunku itu.

Pasukan gerila komunis itu masuk ke dalam Alor Setar hanya setelah seminggu Jepun menyerah diri dan setelah semua tempat-tempat yang penting seperti balai-balai polis berada di dalam angan pemuda-pemuda Melayu di bawah Tunku.

Penduduk-penduduk Alor Star, walau apa bangsa pun yang selama ini sangat rapat dengan Jepun, telah menggantungkan nasib mereka kepada Tunku. Tunku terpaksa menolong menyelamatkan jiwa mereka sungguhpun beliau sendiri benci kepada beberapa orang di antaranya sebab kezaliman yang mereka lakukan dalam masa pemerintahan Jepun itu.

Pengaruh dan jasa Tunku dapat mengelakkan Alor Setar daripada mengalami kekacauan dalam masa pemerintahan seperti yang telah dialami oleh beberapa bandar-bandar besar dalam tanahair telah menyebabkan penduduk-penduduk menghormati beliau.

Pegawai-pegawai tinggi Melayu dalam *Kedah Civil Service* dengki melihat Tunku dihormati oleh penduduk-penduduk Alor Setar itu dan apabila pentadbiran tentera British mengambil kuasa pemerintahan semula mereka telah membuat bermacam-macam aduan palsu. Mereka mengadu bahawa Tunku pada waktu menjadi Pegawai Jajahan Kulim dan Penyelia Pelajaran Negeri Kedah semasa pendudukan Jepun telah menjalankan gerakan anti-British.

Kerana aduan-aduan itu datangnya dari pegawai-pegawai tinggi maka pentadbiran tentera British termasuk Major Hesler, ketua pasukan Gerila Force 136 yang pernah diselamatkan oleh Tunku dari kena bunuh oleh Pasukan gerila komunis, telah memandang beliau sebagai seorang yang bersalah terhadap kerajaan British.

Cerita bagaimana Tunku telah menyelamatkan Major Hesler daripada kena bunuh oleh pasukan gerila komunis adalah begini:

Pada suatu hari apabila Major Hesler mengepalai pasukannya masuk ke Alor Setar, dia dan pasukannya itu telah dikepung oleh pasukan gerila komunis. Tunku telah mengejarkan empat buah lori

yang bermuat dengan pemuda-pemuda Melayu ke tempat Major Hesler dan pasukannya itu terkepung. Pasukan gerila komunis itu pun mengundurkan diri setelah melihat bantuan untuk Major Hesler itu datang.

Major Hesler tak putus-putus mengucapkan terima kasih kepada Tunku dan berjanji akan membayar sewa kereta dan lori dari apa-apa belanja yang dikeluarkan oleh Tunku kerana mengumpulkan orang yang bersemangat yang digunakan untuk membantunya itu.

Tetapi dia tidak menepati janjinya itu. Pada masa itu sewa sebuah lori sangat mahal kerana jumlah lori sangat terbatas dan lori-lori yang ada masa itu adalah sisa dari zaman sebelum perang dan kebanyakan daripadanya habis binasa dalam masa pendudukan Jepun.

Perbuatan Major Hesler yang tidak mengenang budi dan ditambah pula oleh perjanjian Mac Michael telah menyebabkan perasaan marah orang-orang Melayu terhadap British makin semarak. Kerana Tunku juga mengambil bahagian yang penting dalam membantah *Malayan Union* yang dibawa oleh perjanjian Mac Michael itu maka nama beliau semakin harum.

Mujur aduan pegawai-pegawai tinggi Melayu dalam *Kedah Civil Service* yang cemburu itu tidak diendahkan oleh Pusat Pemerintahan Pentadbiran Tentera British di Kuala Lumpur. Sungguhpun nama Tunku dan orang-orang lain yang dituduh anti-British itu telah dihantarkan kepada Pusat Pemerintahan di Kuala Lumpur, tetapi Pusat Pemerintahan tersebut tidak bertindak terhadap mereka.

Apabila rombongan kerajaan British yang menyiasat keadaan negeri-negeri Melayu bersabit dengan gerakan menentang *Malayan Union* terdiri dari Captain I.D Gomez ahli Parlimen British dari Parti Konservatif, Tuan David Rees Williams (Parti Buruh) dan Sir Theodore Adams (Penasihat) datang ke negeri Kedah, Tunku telah menjadi pengerusi kepada perjumpaan ramai menolong *Malayan Union* itu.

Tidak berapa lama didapatinya, perhubungan beliau dengan Datuk Onn bin Jaafar, pada masa itu Yang Dipertua Agung UMNO dan orang yang giat dalam menumbang *Malayan Union*, tidak berjalan baik seperti perhubungannya dengan pemimpin-pemimpin SEBERKAS yang muda-muda itu.

Aduan dari pegawai-pegawai tinggi dalam *Kedah Civil Service* yang menyebabkan pemerintahan tentera British di Kedah memandang beliau sebagai seorang yang bersalah kepada kerajaan British. Ini diikuti dengan sikap pemerintahan pentadbiran tentera British yang bertindak ke atas Tunku sampai tidak memberi beliau kerusi dan meja untuk bekerja sebagai Penyelia Pelajaran negeri Kedah telah menekan perasaan beliau.

Tunku berazam berhenti daripada berkhidmat dengan kerajaan, melanjutkan pelajaran undang-undang beliau ke England, bagi menunjukkan kepada musuh-musuh beliau terutama pegawai-pegawai

tinggi dalam *Kedah Civil Service* bahawa beliau bukanlah seorang yang telah mensia-siakan diri.

Tujuan orang-orang yang mengadu itu ialah supaya Tunku sekarang-kurangnya dipenjarakan. Tetapi pasukan polis rahsia British bukanlah seperti kompitan Jepun yang bertindak cepat sebelum mengadakan usul periksa terhadap sesuatu pengaduan.

Tunku Abdul Rahman sendiri berfikir bahawa tuduhan atas diri beliau itu adalah datang dari Tuan Haji Mohamad Shariff (sekarang Sir Tuan Haji Mohamad Shariff) bekas Menteri Besar, Kedah. Tuan Haji Mohamad Shariff dikatakan bimbang melihat Tunku dihormati oleh orang ramai kerana dia fikir Tunku akan menggunakan kesempatan itu untuk naik ke atas takhta kerajaan Kedah.

Tidak berapa lama lepas itu, perhubungan Sultan Kedah dengan Tunku, pun renggang dan dari perhubungan yang renggang ini, timbullah perasaan semacam bermusuhan antaranya dengan kekandanya dari lain ibu itu. Sehingga sekarang Tunku tidak dapat tahu apa sebenarnya yang telah menimbulkan perasaan semacam bermusuhan antaranya dengan Sultan Kedah itu.

Sementara itu pertubuhan kebajikan yang telah ditubuhkan oleh Tunku bagi membantu orang-orang yang lari dari kerja paksa membuat jalan keretapi Siam-Burma berubah nama menjadi Persekutuan Sandiwara Belia-belia Melayu dan persekutuan ini pula berubah nama kepada SEBERKAS. Kebanyakan ahli-ahli jawatankuasa pertubuhan kebajikan itu menjadi ahli-ahli jawatankuasa SEBERKAS.

SEBERKAS akhirnya menjadi sebuah pertubuhan politik dengan tujuan-tujuan yang tertentu. Pertubuhan ini mula-mula lahir dalam bentuk syarikat perniagaan. Nama SEBERKAS itu ialah kependekan daripada 'Syarikat Berkerjasama Kebajikan Am Sayoburi.' Sayoburi ialah nama negeri Kedah dalam bahasa Siam.

SEBERKAS menjadi sebuah pertubuhan politik dengan rasminya dalam tahun 1946. Tunku Abdul Rahman telah dipilih menjadi penaungnya.

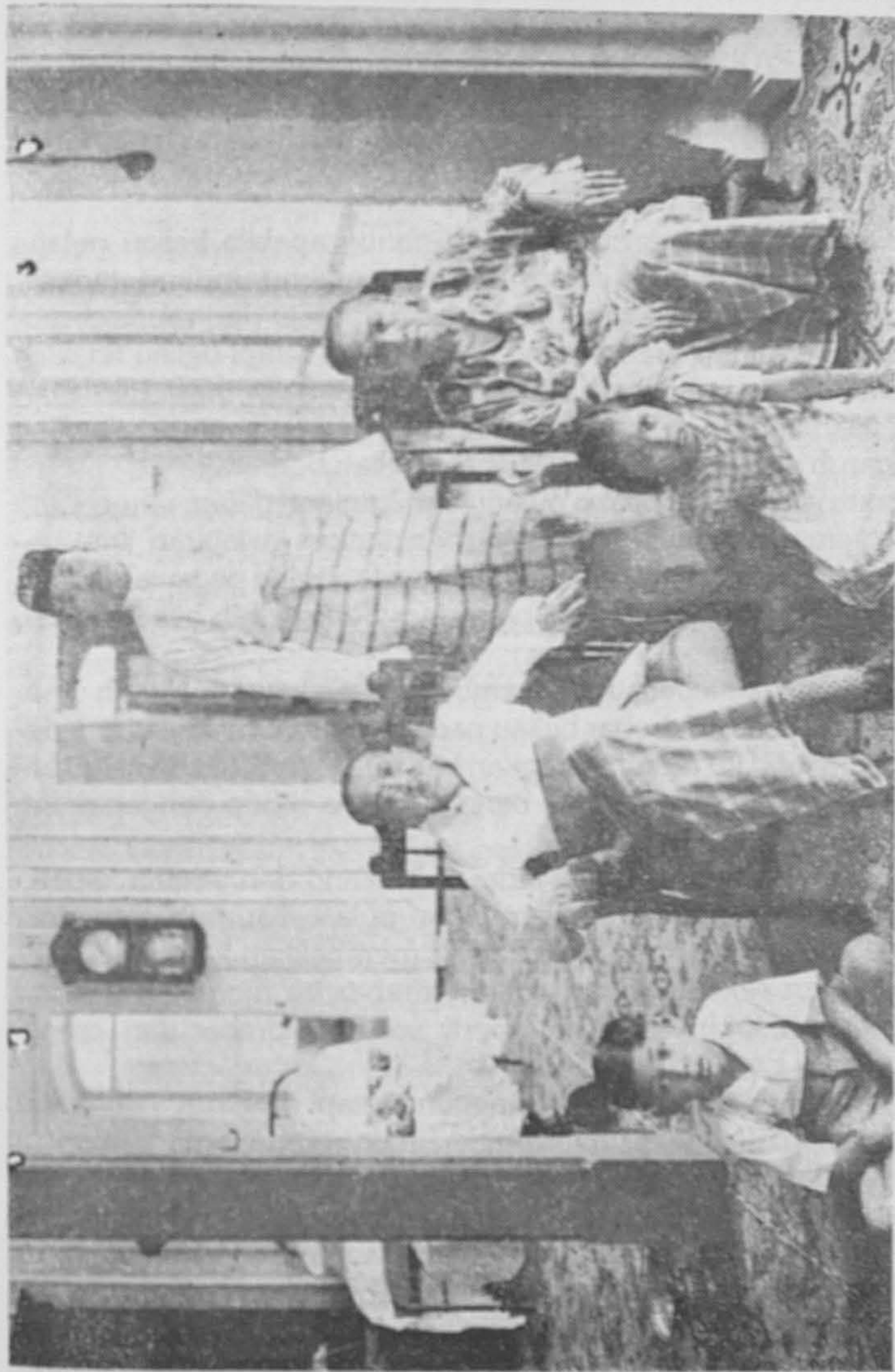
Kemudian datanglah *Malayan Union*.

Dalam perjumpaan hendak menubuhkan UMNO di Kuala Lumpur dalam bulan Mac, 1946, SEBERKAS telah menghantarkan dua orang wakil iaitu Dr. Omar bin Din dan Tuan Haji Toh Masod, manakala Kesatuan Melayu Kedah diwakili oleh Encik Abdul Hamid bin Abdullah dan Encik Azhaari Taib. Kedua-dua SEBERKAS dan Kesatuan Melayu Kedah telah menerima pada dasarnya penubuhan UMNO.

Tunku kemudian hendak menubuhkan sebuah saja pertubuhan politik Melayu yang akan menentang *Malayan Union* bagi negeri Kedah. Encik Azhaari Taib yang telah keluar dari Kesatuan Melayu Kedah dan masuk menjadi ahli SEBERKAS menjadi wakil pertubuhan itu dalam perjumpaan yang dianjurkan oleh Tunku Abdul Rahman untuk menubuhkan sebuah saja pertubuhan politik Melayu dalam negeri Kedah.

Sungguhpun Encik Azhaari Taib hadir sebagai wakil tetapi dia tidak diberi kuasa mengundi ataupun menyuarakan persetujuannya terhadap sesuatu keputusan yang diambil dalam perjumpaan itu. Manakala pertubuhan politik yang dianjurkan oleh Tunku itu semata-mata hendak menentang *Malayan Union* saja, SEBERKAS mengemukakan dasarnya, iaitu menentang *Malayan Union* dan sebagai gantinya diberi kemerdekaan kepada negara ini. Tunku Abdul Rahman telah tidak bersetuju dengan dasar SEBERKAS pada masa itu dan beliau pun minta berhenti daripada menjadi penaung dan ahli SEBERKAS.

Untuk melawan perkembangan SEBERKAS sebagai sebuah pertubuhan politik, Tunku pun mengeluarkan sebuah majalah bulanan bernama Watan, iaitu lawan kepada lidah rasmi SEBERKAS yang berjudul Suara Seberkas yang diterbitkan oleh Encik Azhaari Taib. SEBERKAS dan lidah rasminya itu menganggap majalah yang dikeluarkan oleh Tunku itu sebagai sebuah majalah yang reaksionary.

Tunku Abdul Rahman bersama-sama dengan ayahandanya Sultan Abdul Hamid Alam Shah dan bondanya serta anak
anda Tunku, Tengku Khalijah dan Tengku Ahmad Nerang.

9

Tunku Abdul Rahman berumur 46 tahun apabila beliau pulang dari England setelah lulus dalam peperiksaan ilmu undang-undang. Sungguhpun beliau berfikiran lebih luas dan maju dari saudara-saudara beliau terhadap orang-orang kebanyakan tetapi beliau tidaklah boleh dikatakan seratus-peratus berjiwa rakyat pada masa muda beliau. Ini ialah kerana didikan beliau sebagai seorang putera raja yang berpengaruh atas tingkah laku dan cara beliau berfikir.

Sewaktu mula-mula beliau pulang dari England dalam tahun 1931 setelah merasakan tidak boleh lagi melanjutkan pelajaran ilmu undang-undang beliau diambil bekerja sebagai seorang pegawai tinggi di pejabat Penasihat Undang-undang di Alor Setar sebab beliau adalah seorang putera raja.

Cerita bagaimana beliau mengambil seorang kawan sekolah di sekolah Melayu sebagai drebar beliau pada mula-mula sekali beliau pulang dari England itu membayangkan bahawa jauh di dalam kalbu beliau ada tersimpan rasa hendak bersama-sama hidup dengan orang kebanyakan.

Tetapi kerana beliau tinggal lama di England dan tertarik kepada cara hidup orang-orang besar tambahan pula beliau pun menerima didikan demikian itu, maka beliau telah membelikan kereta dan menyuruh kawan sekolah yang menjadi drebar itu memakai *uniform* cukup dengan topinya sekali seperti seorang drebar dari orang-orang besar di England.

Sungguhpun perasaannya tersinggung tetapi drebarnya itu mahu tak mahu memakai juga *uniform* itu. Tidak berapa lama kemudian Tunku mendapat tahu juga tentang perasaan drebar itu walaupun dia tidak pernah menunjukkan perasaan itu. Pada suatu hari seorang pesuruh Tunku telah menceritakan bahawa orang-orang kampung telah memuji sikap dan kelakuan Tunku yang berbudi dan bertimbang rasa itu.

Apabila Tunku mendengar perasaan dan reaksi orang-orang kampung terhadap diri beliau itu, dengan segera beliau telah menyuruh drebar itu membuang topinya dan memberitahunya supaya memakai sesuka hatinya. Tunku menyesal kerana beliau telah

membuat kawannya dari kecil menjadi sebagai seorang hamba.

Suatu contoh rasa yang menunjukkan keengganan beliau bertindak secara demokrasi ialah pergaduhan beliau dengan pegawai-pegawai SEBERKAS. Dalam pergaduhan itu Tunku berkehendakkan SEBERKAS mengalah kepada beliau. Hanya selepas bertahun-tahun, yakni setelah apa yang dikatakan oleh SEBERKAS itu betul baru Tunku mengakui kesilapan beliau.

Pergaduhan itu ialah berkenaan dengan *Malayan Union*. Pihak SEBERKAS berpendapat bahawa mengalahkan *Malayan Union* saja tidak cukup, tetapi hendaklah rakyat Melayu seluruhnya melaksanakan dasar-dasar yang telah siap dirangkanya bagi mencapai kemerdekaan negara ini. Tunku naik marah kerana beliau berasa orang Melayu tidak boleh menentang British dan inilah menyebabkan beliau menarik diri dari menjadi penaung SEBERKAS.

Apabila rombongan ahli-ahli Parlimen terdiri daripada Tun David Rees Williams (Buruh) dan Tuan. L.D. Gammars (Konservatif) datang ke Alor Setar bagi mendengar bantahan-bantahan terhadap *Malayan Union*, Kedah telah mengadakan suatu perjumpaan menunjuk perasaan yang terbesar sekali dalam negara ini. Kejadian ini ialah kerana pengaruh Tunku dan kecekapan dalam membuat rancangan bagi menyusun rakyat suatu keuntungan apabila kemudian hari beliau menjadi Yang Dipertua Agung UMNO.

Tunku telah menjadi Pegawai Perhubungan antara rombongan ahli-ahli Parlimen British itu dengan orang-orang yang menaja perjumpaan menunjuk perasaan itu dan menjadi Pengerusi Perjumpaan tersebut.

Satu persidangan parti-parti politik di Alor Setar di mana Datuk Onn hadir telah diadakan di Istana Kampung Baharu bagi menimbangkan sama ada hendak berunding dengan kerajaan British atau tidak menerusi Sir Edward Gent, Gabenor *Malayan Union*. Sikap SEBERKAS yang tidak bersetuju diadakan perundingan berkenaan dengan taraf negeri-negeri Melayu pada masa akan datang sehingga *Malayan Union* ditubuhkan itulah yang menyebabkan Tunku marah kepada SEBERKAS.

Setelah saja persidangan itu selesai Tunku telah memutuskan perhubungannya dengan SEBERKAS sehinggalah beliau bertolak ke England bagi kali yang ketiganya sebagai seorang pelajar. Dan pada tahun 1949 Tunku telah lulus peperiksaan ilmu undang-undang.

Sebelum berangkat ke England dalam satu jamuan teh yang telah diadakan untuknya, Tunku telah mengakui bahawa beliau dan SEBERKAS hanya mempunyai perbezaan tentang cara bukan tentang tujuan perjumpaan dalam negara ini. Inilah suatu sifat Tunku yang terpuji. Beliau akan tunduk kepada suatu perkara kalau beliau yakin perkara itu betul.

Parti SEBERKAS pula yang mula-mula sekali mencalonkan nama Tunku sebagai Yang Dipertua Agung UMNO apabila Datuk Onn me-

Tunku Abdul Rahman dan isterinya sekarang, Sharifah Radhiah

ninggalkan UMNO untuk menubuhkan parti Kemerdekaan Malaya dua tahun setelah beliau pulang dari England.

Rakyat di Kedah tahu benar-benar bahawa Tunku boleh menyatupadukan orang-orang Melayu bagi bertindak dalam masa kecemasan kerana dalam masa demikian itulah Tunku, seperti Perdana Menteri British, Winston Churchill, boleh menunjukkan kebolehan beliau - suatu sifat yang jarang ada di kalangan pemimpin Melayu. SEBERKAS tahu tentang sifat Tunku ini berdasarkan apa yang telah dibuat beliau di Kedah dan kerana itulah dia mencalonkan nama beliau. Dugaan SEBERKAS ini kemudian hari didapati tidak meleset.

Pendapat Tunku tentang politik Malaya mengalami perubahan apabila beliau pulang dari England pada tahun 1949. Kalau sebelum beliau pergi beliau tidak berpendirian demokrasi seratus-peratus, tetapi ketika beliau pulang ke negeri ini pendirian itu telah berubah. Beliau menyokong kuat dasar Majlis Tindakan Bersama yang dianjurkan oleh parti-parti kiri pada masa itu. Dalam suatu perjumpaan dengan **Utusan Melayu** apabila beliau sampai ke negara ini pada tahun 1949, Tunku berkata bahawa kerajaan mesti jangan tidak mengindahkan suara rakyat. Pendirian beliau itu masih dipegang dan menyebabkan beliau dihormati sebagai Yang Dipertua Agung UMNO.

Namun demikian Tunku masih lagi belum boleh dikatakan berpendirian demokrasi seratus-peratus. Misalnya beliau masih lagi berasa bangga atas darah raja beliau. Tunku suka memakai tanjak, suatu tanda menunjukkan beliau seorang putera raja, tetapi lambat sangat beliau akan sedar bahawa rakyat suka kepada tanjak sekerat seperti drebarnya dulu suka kepada topinya. Bagaimanapun darah raja yang mengalir di tubuh dan perubahan dalam fikiran dan jiwa beliau telah menolong menjadikan beliau seorang pemimpin yang jarang dilihat sebelumnya.

Pemimpin yang boleh dibandingkan dengan beliau ialah Datuk Sir Onn bin Jaafar. Manakala Tunku adalah seorang putera Sultan, Datuk Onn adalah seorang anak Menteri Besar. Kedua-duanya tinggal lama di England dan telah bekerja sebagai pegawai tinggi kerajaan. Kedua-duanya mempunyai sifat dan pandangan yang hampir serupa pada masa mudanya, tetapi sebagai pemimpin rakyat mereka mempunyai sifat-sifat yang berbeza. Manakala Datuk Sir Onn suka bercakap dengan rakyat dari atas pentas dengan menggunakan alat pembesar suara, Tunku suka bercakap dengan mereka itu seorang dengan seorang dan beramah-tamah.

Sifat inilah yang menjadikan Tunku sebagai pemimpin kesayangan rakyat. Beliau suka berjabat salam dengan rakyat manakala Datuk Sir Onn hanya akan mengucapkan 'Assalamualaikum' dari jauh saja.

10

Tunku Abdul Rahman berasa ganjil apabila beliau sampai di England yang baru saja mengalami bencana Perang Dunia Kedua. Beliau mendapati England banyak perubahan apabila beliau sampai ke negara tempat beliau yang lama dalam masa muda beliau itu pada tahun 1947.

Penuntut-penuntut Malaya yang ada di England pada masa itu dan berkawan baik dengan Tunku ialah Datuk Abdul Razak bin Hussein, pada masa itu belum bergelar Datuk lagi dan berumur lebih kurang 26 tahun. Sekarang menjadi Timbalan Yang Dipertua Agung UMNO di bawah beliau. Teman-teman lain ialah Encik Mohamad Taib bin Haji Andak, Encik Mohamad Sofian bin Haji Hashim, Syed Isa Munawar dan beberapa orang lagi, kesemuanya sekurang-kurangnya lima belas tahun lebih muda daripadanya.

Sungguhpun beliau telah masuk bilangan tua, Tunku berazam hendak lulus dalam peperiksaan dan dari itu beliau bersungguh-sungguh belajar. Perkara menuntut ilmu walaupun sudah tua adalah suatu hal yang jarang didapati di kalangan orang-orang Melayu, tetapi suatu perkara yang biasa di kalangan orang-orang India, Ceylon dan Jepun.

Datuk Razak, Encik Taib, Tuan Syed Isa dan Tuan Yusof Abdul Kadir, anak lelaki dari Sir H.H. Abdul Kadir, seorang peguam India Muslim yang terkemuka di Pulau Pinang, bergilir-gilir membacakan buku-buku undang-undang kepada Tunku. Dengan bantuan kawan-kawan beliau yang muda itu dan dengan azam yang kuat, Tunku telah tamat dalam peperiksaannya.

Tunku mengambil perhatian yang berat dalam kebajikan penuntut-penuntut Malaya. Beliau pergi ke kapal menyambut penuntut-penuntut Malaya yang baharu sampai dan memberi nasihat-nasihat tentang kehidupan di England. Tunku adalah berkeelayakan dalam memberi penuntut-penuntut itu nasihat-nasihat sebab beliau telah tinggal di England tidak kurang dari dua belas tahun lamanya.

Beliau mengambil peluang bergiat cergas dalam politik ketika berada di England. Apabila beliau sampai saja di England pada tahun 1947, beliau telah dilantik menjadi Yang Dipertua Agung Persatuan Anak-anak Melayu di Great Britain. Tunku adalah seorang ahli pengasas persatuan tersebut.

Persatuan Anak-anak Melayu di Great Britain pada masa itu telah mula berasa tidak puas hati terhadap sikap Datuk Onn. Mereka nampak Datuk Onn puas dengan kemenangan memansuhkan perjanjian Mac Michael dan tidak membuat apa-apa rancangan yang membina bagi kebaikan Malaya istimewa untuk masa depan orang-orang Melayu.

Persatuan Anak-anak Melayu di Great Britain berpendapat bahawa UMNO pada masa itu telah merupakan suatu kandungan buku, sebagai suatu parti bagi mengalirkan tenaga dan semangat rakyat untuk mencapai kemerdekaan politik dan kemakmuran ekonomi bagi seluruh rakyat.

UMNO gagal kerana pemimpin-pemimpinnya puas hati dengan tawaran-tawaran menjadi Menteri-menteri Besar. Tunku dan Datuk Razak sentiasa membincangkan soal berkenaan dengan nasib orang-orang Melayu pada masa depan, bagaimana bangsa-bangsa asing yang tinggal dalam negara ini boleh campur dalam politik Malaya dan kemungkinan orang-orang Melayu dan orang-orang asing itu bekerjasama dan hidup aman damai dalam negeri ini.

Setelah membincangkan perkara-perkara ini dengan sedalam-dalamnya mereka berpendapat bahawa suatu cara menyelesaikan kecauan dalam politik Malaya pada masa akan datang ialah dengan bekerjasama dan hidup dengan berbaik-baik dengan lain-lain bangsa yang tinggal dalam negara ini.

Pada waktu mereka membincangkan perkara-perkara berkenaan dengan politik Malaya itu, Datuk Razak dan Tunku pernah juga membincangkan pembahagian Malaya kerana pembahagian India yang melahirkan negara Pakistan pada masa itu telah menyelesaikan kecauan dalam politik India. Tetapi India adalah suatu benua yang luas manakala Malaya adalah sebuah negeri yang kecil yang mempunyai jumlah penduduk-penduduk berpuluh-puluh kali lebih kecil dari India.

Pada masa itu penuntut-penuntut Melayu di England menaruh syak kepada penuntut-penuntut Malaya dari bangsa-bangsa asing istimewa dari keturunan Cina. Sikap ini ialah kesan dari Perjanjian Mac Michael. Tunku dengan sifat beliau yang peramah itu telah meluaskan fikiran sempit di kalangan penuntut-penuntut Melayu itu. Beliau telah merapatkan perhubungan antara penuntut-penuntut Melayu dengan penuntut-penuntut Malaya dari bangsa-bangsa asing itu dengan membawa penuntut Cina dan India ke majlis-majlis jamuan penuntut-penuntut Melayu sebulan sekali di sebuah restoran yang dipunya oleh seorang Cina dari Malaya. Usaha beliau ini bukan sahaja dapat menghilangkan perasaan syak dan faham di kalangan penuntut-penuntut Melayu tetapi juga menolong menciptakan perasaan bersatu di antara penuntut-penuntut Malaya.

Tunku tidak lagi menjadi seorang penuntut yang berwang banyak seperti pada waktu mula-mula beliau datang belajar ke England. Se-

karang beliau mempunyai isteri dan dua orang anak yang telah besar serta dua orang anak saudara yang diambilnya sebagai anak angkat di Malaya yang mesti ditanggung beliau. Dan juga kerajaan Kedah telah menahan gaji beliau kerana beliau pergi lebih dari setahun dan apabila dipanggil balik beliau enggan pulang. Tetapi untuk mengadakan majlis-majlis bagi merapatkan hubungan antara penuntut-penuntut itu beliau terpaksa mengeluarkan belanja yang banyak.

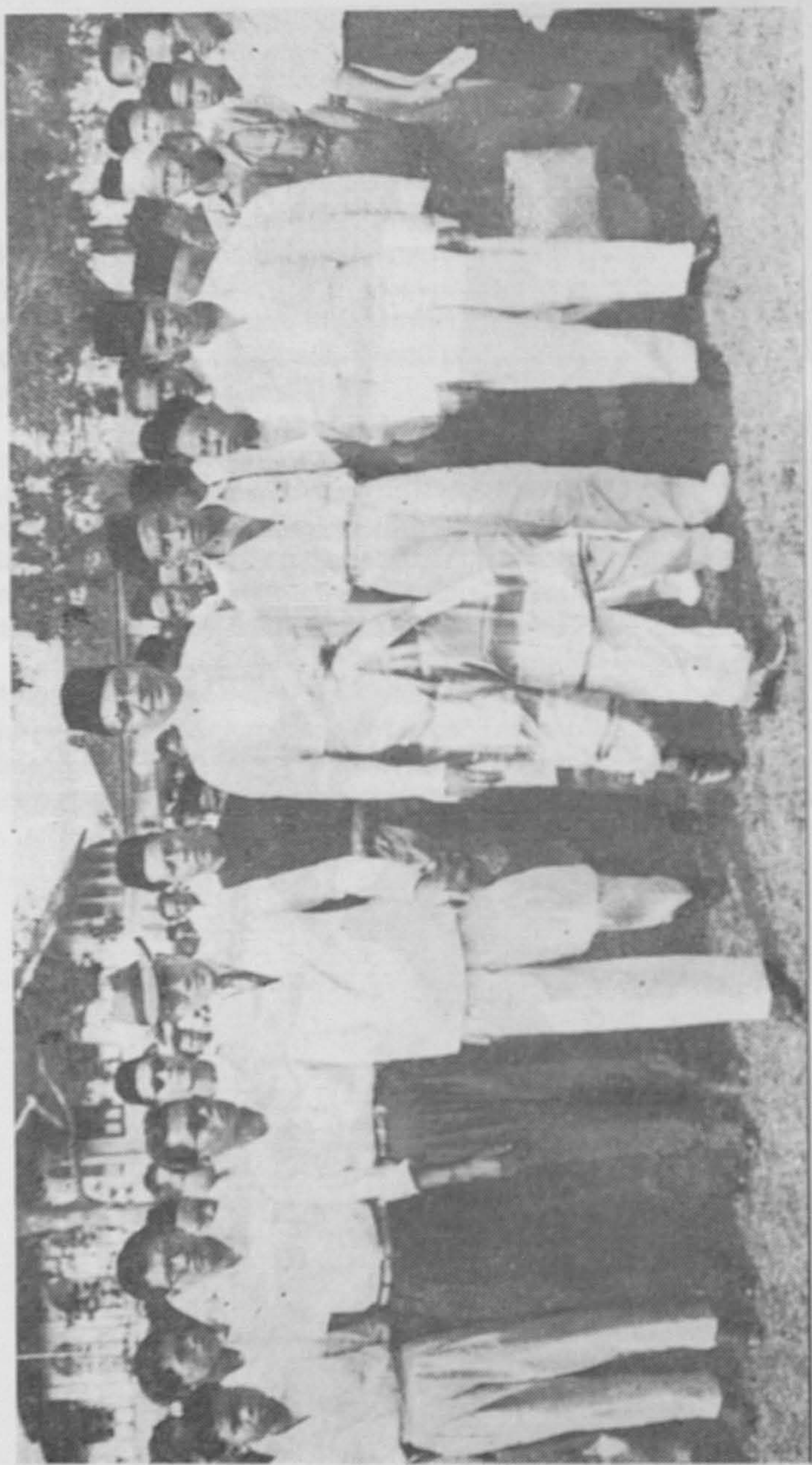
Di samping itu, Tunku telah memberi jiwa baru kepada anak-anak Melayu di Great Britain dengan menjemput pemimpin-pemimpin politik, ahli-ahli parlimen dan lain-lain pembesar yang mengambil perhatian terhadap persatuan itu memberi syarahan-syarahan. Sebelumnya persatuan itu merupakan suatu pertubuhan yang hanya memberi jamuan-jamuan makan saja.

Tunku Abdul Rahman bukanlah seorang malaikat. Telah diterangkan beliau adalah seorang yang suka pelesir sama ada waktu di England atau di Malaya pada masa muda beliau. Pada tahun 1947, Tunku telah mendapat kemalangan kerana seorang perempuan yang kemudian membawa nama beliau terbabit dengan perkara penceraian di antaranya dengan suaminya. Perempuan itu ialah Barbara Johnson isteri seorang peguam di Singapura bernama Peter Johnson.

Perkara ini telah tersiar dalam akhbar sesudah beliau menjadi Yang Dipertua Agung UMNO dan menyinggung peribadi beliau sebagai ahli politik yang terkemuka di Malaya. Tetapi oleh sebab orang-orang Melayu faham bahawa kejadian itu berlaku masa beliau masih menjadi penuntut di England maka akibatnya tiadalah seberapa.

Tunku Abdul Rahman sedang berucap di Persidangan Perwakilan Agung UMNO yang diadakan di Alor Setar, Kedah, pada bulan September 1953. Di kiri ialah Encik Saadon bin Haji Zubir, Ketua Pemuda UMNO dan di kanan ialah Doktor Ismail bin Datuk Abdul Rahman, Naib Yang Dipertua Agung, yang sedang menghisap paip.

Tunku Abdul Rahman dan Datuk Sir Cheng Lock Tan berjalan beriring-iring
bagi menghadiri suatu perjumpaan raksaksa di Melaka.

11

Setelah beliau dipilih menjadi Yang Dipertua Agung UMNO bagi menggantikan Datuk Onn yang telah meninggalkan UMNO bagi menubuhkan Parti Kemerdekaan Malaya, Tunku Abdul Rahman mencari di sekeliling orang-orang yang difikir layak menjadi ahli-ahli jawatankuasa kerja yang berkebolehan dan dipercayai beliau.

Beliau menghendaki orang-orang yang betul-betul mempunyai perasaan taat setia, sanggup berkorban dan semangat yang tidak bergoncang dalam perjuangan mencapai kemerdekaan negeri ini.

Di antara enam orang yang dia berhak melantik ialah Dr. Ismail bin Datuk Abdul Rahman, calon dari persatuan penuntut-penuntut Melayu kelulusan universiti luar negeri.

Tunku telah melantik Doktor Ismail walaupun dia baru berjumpa sekali dengannya iaitu setahun sebelumnya. Dr. Ismail telah tertarik dengan sifat Tunku Abdul Rahman dalam perjumpaan mereka kali pertamanya kerana walaupun Tunku adalah seorang kerabat Diraja Kedah, Tunku pada penglihatannya adalah seorang yang senang bergaul dan tidak sombong suatu sifat yang amat dikehendaki oleh seorang yang menjadi pemimpin. Pada penglihatan Tunku pula, Dr. Ismail adalah seorang yang berprinsip dan kuat memegang sesuatu dasar yang dia percaya.

Doktor Ismail adalah seorang yang betul-betul berdiri di belakang Tunku dalam masa UMNO di bawah pimpinan Tunku menghadapi sebesar-besar pancaroba, iaitu ketika pegawai-pegawai tinggi kebanyakan terdiri dari orang-orang yang mempunyai taat setia yang berbelah bagi kepada Datuk Onn yang telah menubuhkan Parti Kemerdekaan Malaya dan kepada UMNO.

Dr. Ismail adalah orang yang menyokong Tunku supaya orang-orang yang mempunyai perasaan taat setia yang berbelah bagi itu dipecat dari UMNO tidak kira siapa orang-orang itu. Dr. Ismail juga adalah seorang yang suka berterus-terang dan sifatnya ini selalu menyebabkan kawan-kawan dan dia sendiri dalam keadaan yang serba salah.

Saya tidaklah mempunyai suatu pandangan yang tinggi terhadap Tunku Abdul Rahman pada mula-mulanya. Ini ialah kerana saya be-

lum mengetahui peribadi beliau secara dekat. Saya mula-mula berjumpa dengan beliau dalam suatu majlis jamuan di Pulau Pinang pada tahun 1937 dan saya tidak dapat berkawan dengan beliau pada masa itu barangkali sebab saya terlalu muda.

Kemudian, apabila saya telah kenal dengan Tunku dari dekat beliau memberitahu saya bahawa beliau tidak ingat adakah beliau telah bertemu dengan saya dalam tahun 1937 itu. Saya tidak tahu adakah saya yang sombong pada masa itu kerana memang adat pada orang-orang muda tidak mahu merendah-rendahkan diri kepada orang lain.

Saya mula kenal baik dengan Tunku apabila beliau bekerja di Pejabat *Attorney General* Persekutuan tanahair sebagai pegawai Pendakwa Raya dalam tahun 1950. Setelah itu di majlis jamuan 'Malam Kedah' yang dianjurkan dan dihadiri oleh orang-orang Kedah yang bekerja di Selangor, Negeri Sembilan dan pekerja-pekerja yang berkenaan. Semua orang-orang Kedah dari setinggi-tinggi pangkatnya seperti Tunku Yaakob, kakanda Tunku yang pada masa ini bekerja sebagai penyimpan mohor Raja-Raja Melayu, hingga ke pegawai-pegawai rendah dari bangsa-bangsa Melayu, Cina dan India serta saudagar-saudagar dan pelakon-pelakon bangsawan yang pernah tinggal di Kedah telah hadir pada malam itu. Mereka bercakap dengan loghat Kedah, menari ronggeng dan makan minum dengan meriah. Dalam majlis inilah saya dapat ketahui dengan lebih jelas sifat Tunku Abdul Rahman yang suka berjenaka itu.

Majlis itu diadakan setelah tidak berapa minggu lamanya Tunku Yaakob kahwin dengan isterinya yang kedua, Tunku Maimunah Puteri Tunku Abu Bakar anakanda dari Sultan Johor. Perkahwinan itu dilangsungkan secara rahsia. Tiada siapapun yang tahu.

Tunku sebagai orang yang merancang malam keramaian itu telah membuat suatu ucapan dalam loghat Kedah. Ketika berucap dengan berjenaka dia bertanyakan kepada kakandanya Tunku Yaakob bolehkah dia memberitahukan para hadirin tentang hari bahagiannya itu.

Tunku Yaakob terperanjat besar. Dia tidak mahu membuka suara. Kepalanya digeleng-gelengkan meminta adindanya itu jangan menyentuh-nyentuh perkara itu. Tunku Abdul Rahman pun tidak lagi meneruskan ucapan beliau.

Pertemuan saya yang keempat dengan Tunku ialah apabila beliau telah dipilih menjadi Yang Dipertua Agung UMNO. Saya telah membawa beliau dan Datuk Razak ke majlis minuman yang dianjurkan oleh kelab wartawan di Kuala Lumpur. Saya mendapat tahu bahawa beliau telah membuat suatu kesimpulan yang tidak baik terhadap saya.

Tunku dan Datuk Razak ada mempunyai suatu kemusykilan terhadap saya khasnya dan terhadap Utusan Melayu amnya. Utusan Melayu selalu membuat teguran-teguran yang tidak patut, kata mereka, terhadap kelas yang mereka wakili yang menurut Utusan Melayu "Ke-

las feudal Melayu yang menindas rakyat jelata Melayu." Kemudian berturut-turut kali pulalah saya berjumpa dengan beliau atas sifat saya sebagai seorang wartawan dan beliau Yang Dipertua Agung UMNO.

Saya tidak pernah memburukkan beliau kecuali apabila saya menulis dalam **Mastika** keluaran Hari Raya tahun 1951. Beliau tidak pernah marah kepada saya berkenaan dengan tulisan saya itu. Dalam tulisan itu saya berkata bahawa beliau sebagai yang Dipertua Agung UMNO mempunyai pendirian yang tidak tetap. Kenyataan-kenyataan yang dikeluarkan beliau adalah samar-samar belaka. Beliau seolah-olah tidak mempunyai kepimpinan atas diri beliau. Ukuran saya terhadap Tunku Abdul Rahman pada masa itu adalah pada pendapat saya suatu ukuran yang sebahagian besar betul. Tetapi Tunku Abdul Rahman pada tahun 1951 jauh benar bezanya dari Tunku Abdul Rahman tahun 1955.

Dalam tahun 1952 saya telah mengenal Tunku Abdul Rahman lebih dekat lagi. Sebulan lamanya kami berjalan, makan dan tidur bersama-sama tidak pernah berenggang. Ukuran saya terhadap diri beliau pun berubah. Betullah pernah berkata Saidina Ali Ibnu Abu Talib Radhiallahuanhu bahawa, "Kalau hendak tahu akan seorang itu maka kamu hendaklah tinggal bersama-sama dengannya atau berjalan dengannya atau membuat urusan dengannya." Semua sifat-sifat seorang itu akan timbul apabila kita bergaul dengan rapat dan kalau kita tinggal bersama-samanya. Kita akan mendapat apakah dia kikir atau pemurah, kalau berjalan, kita akan mendapat tahu apakah dia boleh dipercayai sebagai seorang sahabat atau mahukah dia berkhianat terhadap kita dan kalau berurusan, adakah dia seorang yang lurus atau penipu.

Sebulan lamanya saya bergaul rapat dengan Tunku apabila kami dan kawan-kawan kami Tuan Syed Abdullah Al-Sagoff dan Baba Yan Kee Leong pergi ke Negara Jepun menghadiri persidangan pertubuhan yang berkehendakkan satu kerajaan saja untuk dunia ini. Dalam perjalanan itu Tunku menunjukkan bahawa beliau adalah seorang yang mempunyai banyak sifat-sifat yang baik dari sifat-sifat yang keji. Semua wakil-wakil dan orang-orang yang bergaul dengannya memandang beliau dengan hormat.

Tetapi ada suatu kali sifat beliau suka berjenaka itu tidak diterima dengan baik oleh seorang wakil dari Filipina. Pada suatu petang ketika sedang berehat di dalam gerabak keretapi, seorang wakil Filipina yang bertubuh gemuk telah datang duduk dekat beliau. Tunku telah menyuruh wakil Filipina itu duduk di tempat lain dengan berkata, "Hai! Gemuk! Tolong duduk di tempat lain!" Wakil Filipina itu yang selama dalam perjalanan selalu bergurau dengan Tunku telah tidak tahan menerima panggilan itu serta bertanya kepada Tunku apa fasal beliau memanggilnya 'si Gemuk'.

Sifat Tunku ini adalah suatu perkara yang biasa sahaja kepada kawan-kawan beliau dalam UMNO atau kawan-kawannya pada masa

muda beliau. Tuan Sheikh Ahmad bin Mohamad Hashim dari Perlis, kalau dia tidak tahu tentang sifat Tunku itu, tentu akan marah kepada Tunku seperti wakil Filipina itu sebab Tuan Sheikh Ahmad selalu menjadi sasaran jenaka Tunku. Tuan Sheikh Ahmad yang tua itu selalu dituduh oleh Tunku berkelakuan sebagai orang-orang muda di depan pegawai-pegawai UMNO yang muda. Tetapi Tuan Sheikh Ahmad sentiasa tersenyum saja apabila mendengar tuduhan Tunku itu.

Kolonel H.S. Lee yang terkenal tidak suka menjadi sasaran jenaka dari siapapun terpaksa menerima jenaka Tunku dengan tersenyum. Tidak siapa yang berani yang memanggil Kolonel Lee itu seorang yang pendek kecuali Tunku. Kadang-kadang beliau mengata Kolonel Lee orang kenit.

"Tunku menuduh saya seorang yang pengecut bila naik kapal terbang. Tunku pernah mengumumkan di depan orang ramai bahawa saya membaca 'Khul Huwallah' sebanyak 600 kali apabila saya pulang dan pergi dengan kapal terbang ke England dalam tahun 1953."

12

Tunku Abdul Rahman telah dipilih dengan suara yang terbanyak menjadi Yang Dipertua Agung UMNO pada pukul 10.05 pagi hari Ahad 26 Ogos, 1951.

Sungguhpun beliau telah lama bercita-cita hendak meninggalkan jawatan kerajaan, untuk berkhidmat kepada rakyat tetapi tidak berapa hari sebelum tarikh yang bersejarah itu Tunku masih belum dapat menentukan pendirian beliau sama ada menerima atau tidak pencalonan sebagai Yang Dipertua Agung UMNO.

Datuk Razak dan Encik Bahaman bin Shamsuddin telah berjumpa dengan Tunku pada pagi beliau dicalonkan itu memintanya menerima pencalonan tersebut. Tunku kemudiannya telah menerima dan Encik Bahaman sendiri yang mencadangkan beliau menjadi Yang Dipertua Agung UMNO.

Persidangan Agung UMNO itu mulai membawa perubahan yang besar atas diri Tunku Abdul Rahman. Tidak seperti pemimpin-pemimpin kebangsaan Asia yang lain, Tunku mendapati pemimpin boleh dikatakan dipaksakan ke atas beliau dan dengan sebab itu bakat beliau sebagai pemimpin kebangsaan muncul dengan cara beransur-ansur dari setahun ke setahun semenjak beliau mula-mula dipilih menggantikan Datuk Onn.

Pada 30 Mac, 1946 ketika beliau belum dipandang sebagai seorang pemimpin, Tunku telah membuat suatu ucapan yang membuktikan bahawa beliau seorang yang berani berucap berdasarkan kepercayaan beliau. Beliau telah membuat ucapannya itu dalam perjumpaan menunjukkan perasaan membantah *Malayan Union* di Alor Setar.

Beliau berkata, "Orang-orang Melayu sangat dukacita terhadap perjanjian *Malayan Union* kerana dengannya orang-orang Melayu berasa bahawa apa yang masih lagi tinggal padanya sekarang telah kena ambil. Kedatangan *Malayan Union* itu bolehlah dibandingkan sebagai sebuah rumah yang tua yang roboh dan kita penghuni rumah itu yang tidak sedar rumah itu sudah tua mujur tidak cedera pada waktu rumah itu roboh, dari itu kita mesti jangan bersusah hati kerananya. Sebaliknya kita mesti dirikan sebuah rumah yang baru. Ingat...suatu bangsa yang baru mesti timbul atas keruntuhan yang la-

ma."

"Kita harus bersedia menanggung pengorbanan, kerugian dan penghinaan. Kerana dengan ini saja kita boleh mendapat jiwa baru untuk membangunkan suatu bangsa yang baru itu."

"Pada masa yang lalu pandangan kita adalah terlalu sempit seperti 'katak di bawah tempurung'. Tempurung itu telah dibukakan dan sekarang kita melihat keadaan dunia di sekeliling kita."

"Saya masih ingat membaca buku yang dikarang oleh seorang Inggeris tentang perjalanannya ke Mekah beberapa tahun yang lalu. Dia berkata dia sangat tertarik hati pada orang-orang Melayu lebih dari bangsa-bangsa yang lain yang dijumpainya di Mekah."

"Dia berkata bahawa dia percaya orang-orang Melayu akan dapat menghapuskan penjajahan dan muncul sebagai suatu bangsa baru yang akan menandingi bangsa Jepun dan akhirnya akan diakui sebagai suatu bangsa yang besar."

"Pada masa itu saya tidak mengambil berat atas apa yang dikatakan oleh orang-orang Inggeris itu, tetapi sekarang saya selalu memikirkannya. Sekarang tanda-tanda itu telah nampak. Sekarang peperangan muncul di Indonesia, peperangan yang akan menentukan nasib mereka. Kalau mereka berjaya suatu bangsa yang baru akan timbul."

"Selama ini orang-orang Melayu puas hati dengan keadaan di sekelilingnya tetapi Jepun selama tiga setengah tahun lamanya menduduki negeri ini telah menghancurkan keadaan orang-orang Melayu yang serba puas hati itu."

"Tuhan telah mengkabulkan doa kita, British telah pulang semula ke negara ini. Tetapi mereka pulang dengan suatu rancangan baru yang telah menimbulkan kekacauan di antara orang-orang Melayu. Mereka sekarang dalam keadaan resah. Tetapi benarkanlah saya berkata bahawa saya berterima kasih kepada rancangan baru British itu sebab ini menyedarkan kita kepada membangunkan suatu bangsa yang baru."

"Mereka telah mengusir kita dari rumah kita tetapi marilah kita sama-sama memandang ke depan – nun di depan kita nampak sebuah rumah kita yang baru. Boleh jadi kita tidak sempat hidup dengan sukacita di rumah itu tetapi sekarang dalam jiwa kita, kita bersukacita sebab sudah nampak rumah itu."

"Orang-orang lain mempunyai negara-negara yang boleh dikatakan negara itu negara kami. Masanya akan sampai kita mempunyai sebuah negara yang kita panggil negara kita."

"Kita akan mendirikan suatu bangsa yang baru atas runtuhannya yang lama dan dari itu tiap-tiap kita mesti berusaha mencapai tujuan itu, untuk mencapai apa yang telah dapat kita lihat di depan kita itu. Kalau kita masih belum mahu sedar lagi sekarang ini kita akan hapus. Orang-orang Melayu mesti menghapuskan segala perasaan dengki dan cemburu dan mara dengan penuh semangat dan azam ke arah tujuan itu."

Dari itu adalah tidak benar bahawa Tunku Abdul Rahman tidak pro-UMNO sehingga beliau telah dipilih menjadi Yang Dipertua Agung. Musuh Tunku mendakwa beliau tidak berbuat apa-apa terhadap *Malayan Union*. Tunku telah menyumbangkan usaha yang banyak dalam melawan *Malayan Union* itu. Kata beliau, "Kita akan mendirikan suatu bangsa yang baru atas runtuhannya yang lama dan dari itu tiap-tiap kita mesti berusaha mencapai tujuan itu" akan sentiasa diingat oleh orang-orang Melayu sebab seruan itu adalah lebih tepat pada masa ini daripada tahun 1945 itu.

Sepucuk surat dari Sir Thoedore Adams, seorang perunding yang dihantarkan oleh pejabat Tanah Jajahan British kepada Tunku Abdul Rahman pada masa itu memberi bukti yang kuat lagi bahawa Tunku adalah di tengah-tengah perlawanan terhadap *Malayan Union* ketika itu.

Sir Thoedore menulis dari *King's House*, Kuala Lumpur kepadanya sebagai berikut:

"Tunku yang dihormati."

1. Saya faham bahawa sebahagian besar dari ahli-ahli UMNO dalam Kedah berpendapat perjanjian Mac Michael mestilah dimansuhkan sebelum UMNO berunding dengan Gabenor atas perkara *Malayan Union* sebab perjanjian itu ditanda-tangani sebelum perundingan dengan majlis mesyuarat atau rakyat Kedah.

2. Pendapat saya sikap yang demikian akan:

(i) Menyebabkan Pejabat Tanah Jajahan membuat suatu keputusan sebelum UMNO dapat memajukan cadangan kepada Setiausaha Tanah Jajahan dan Parlimen (kecuali melalui Tuan Gomez).

(ii) Melemahkan peluang UMNO untuk meminda dengan secukupnya perjanjian Mac Michael.

Saya yakin bahawa pindaan atas perjanjian Mac Michael itu ialah suatu perkara yang boleh dijalankan sebab Setiausaha Tanah Jajahan sudah tetap tidak bersetuju perjanjian itu dimansuhkan.

3. Saya yakin UMNO mestilah dalam tempoh sesingkat-singkatnya (saya fikir dalam seminggu ini) berjumpa dengan Gabenor dan memajukan kepadanya sekurang-kurangnya gambaran dari cadangannya seperti yang telah diberikan kepada kami pada perjumpaan di Kuala Kangsar dan dengan permintaan:

(i) Gambaran dari cadangan itu hendaklah dikirimkan dengan segera kepada Setiausaha Tanah Jajahan dan,

(ii) Segala cadangan-cadangan yang merupakan pindaan terhadap perlembagaan *Malayan Union* sekarang ini akan dikirimkan kepada Setiausaha Tanah Jajahan setelah Raja-Raja Melayu dan UMNO mengambil keputusan yang telah ditimbang bersama-sama atasnya. Begitu juga atas soal kerakyatan.

4. Saya tahu pintu masih dibukakan oleh kerajaan Baginda King bagi membincangkan perkara-perkara ini. Kalau UMNO tidak masuk pintu itu sekarang ini, ia akan ditinggalkan di luar.

5. Kalau UMNO segera meminta berjumpa dengan Gabenor, saya syorkan supaya sepucuk kawat dikirimkan kepada saya di *King's House* menyatakan, "UMNO bersedia berjumpa Gabenor."

Saya kemudian boleh memberitahunya dan memintanya menetapkan tarikh perjumpaan itu serta menyampaikan kepada Setiausaha Tanah Jajahan bahawa perjumpaan itu akan diadakan pada tarikh tersebut.

6. Saya akan berada di *King's House* dari 31 Mei sehingga 4 Jun, kalau kawat itu dikirimkan dengan segera lebih baik untuk faedah Melayu. Selamat Negeri Melayu.

30 Mei, 1946

(Tandatangan) T.S. Adams.

Sebab Sir Thoedore tidak menerima apa-apa balasan terhadap suratnya iaitu, dia pun menghantar sepucuk kawat:

Tunku Abdul Rahman
Alor Setar.

Kerajaan harap awak boleh mengirimkan saya kawat yang saya katakan dulu dengan secepat mungkin.

Adams.

Tunku Abdul Rahman setelah mengadakan suatu persidangan UMNO dan lain-lain parti politik dalam negeri Kedah termasuk SEBERKAS di Alor Setar menjawab.

Sir Thoedore Adams
King's House
Kuala Lumpur
UMNO bersedia berjumpa dengan Sir

Tunku Abdul Rahman

Serentak dengan itu pula Tunku Abdul Rahman pada 3 Jun telah menulis kepada Datuk Onn:

Yang Berhormat Datuk Onn,

Saya telah menerima sepucuk kawat dari Sir Theodore Adams meminta saya menjawab suratnya 30 Mei yang telah Datuk lihat.

Kawat itu berbunyi:

"Kerajaan harap awak boleh kirimkan saya kawat yang saya katakan dulu dengan secepat mungkin.

Adams"

Saya telah menjawab bagaimana kita telah bersama-sama berse-tuju iaitu:

UMNO bersedia berjumpa dengan Sir Edward Gent.

Tunku Abdul Rahman

Dengan sebab itu Datuk terpaksa membuat rancangan meng-adakan suatu persidangan UMNO di Kuala Lumpur dengan segera. Banyak kita hendak cakapkan dan kalau kita lambat, akibatnya bu-ruk atas perjuangan kita dan nama baik pertubuhan kita yang seka-rang telah disambut dengan secara besar-besaran oleh umat Melayu.

Hidup Melayu,
Tunku Abdul Rahman Putra

Datuk Onn tampaknya telah menukar haluannya dan dalam surat-nya membalas surat Tunku itu yang dikirimkan dari Ipoh pada 4 Jun dia berkata:

Yang Berhormat Tunku Abdul Rahman.

Dalam suatu perbincangan antara dua orang ahli Parlimen yang se-karang melawat Malaya dengan wakil-wakil UMNO di Kuala Kangsar, jelas kelihatan bahawa perkara-perkara yang akan dibincangkan itu telah sampai kepada peringkat di mana wakil-wakil itu mesti membu-tirkan kehendak-kehendaknya.

Dari itu perkara hendak menerangkan butir-butir tentang ca-dangan berkenaan dengan cita-cita mengadakan suatu persekutuan dalam negeri ini dan hal-hal yang lain bersangkutan dengannya saya fikir haruslah saya mendapat nasihat dari orang-orang yang bersang-kutan dengan UMNO bagi membolehkan saya membentangkan pada persidangan agung UMNO suatu cadangan yang merupakan lebih daripada suatu gambaran sahaja.

Saya sukacita kalau Tunku datang berjumpa dengan saya pada 15 dan 16 Jun, 1946 supaya kita dapat berunding dalam hal ini.

Perjumpaan ini diadakan di atas kehendak saya dan sangat pen-ting.

Kalau Tunku dapat datang, sila berhubung dengan Datuk Pang-lima Bukit Gantang di rumah nombor 21, Hill Street, Ipoh, secepat mungkin dan menyatakan adakah Tunku akan datang dengan kere-tapi atau kereta.

Perjumpaan itu akan diadakan pada pukul tiga petang hari Sabtu 15 Jun dan dari itu harap sampai di Ipoh sebelum masa itu.

Perkara-perkara yang dibincangkan ialah bentuk persatuan yang dikehendaki oleh orang-orang Melayu selain daripada apa pula fikiran dari Duli-duli Yang Maha Mulia Raja-raja Melayu dan Sultan-sultan

yang berhubung dengan kerakyatan.

Saya suka menegaskan bahawa perjumpaan itu adalah suatu perjumpaan anjuran saya.

Hidup Melayu
Onn bin Jaafar

Secara ringkas pertukaran haluan Datuk Onn ini ialah hasil dari lawafannya ke Kedah di mana dia telah mendapat tentangan dari SEBERKAS yang tidak bersetuju UMNO pergi berjumpa dengan Sir Edward Gent, Gabenor *Malayan Union*. Dia telah menukar sikapnya tidak hendak berjumpa dengan Sir Edward setelah pulang dari Kedah.

Tunku telah membidas Datuk Onn kerana dia tidak menggunakan katanya bersetuju berjumpa dengan Sir Edward dan membuat Tunku sebagai alatnya dalam memberitahu kerajaan British bahawa UMNO bersedia berjumpa dengan Gabenor itu.

Kerana kejadian itu Tunku telah menjadi sasaran bidasan rakyat Kedah kerana telah membuat persetujuan berjumpa dengan Sir Edward Gent dengan tidak memberitahu dan mendapat izin lebih dahulu dari wakil-wakil rakyat.

Tunku kemudian tidak mahu pergi berjumpa dengan Sir Edward kerana Datuk Onn tidak mahu berserta dan tidak pula hendak mengambil tanggungjawab atas peristiwa itu.

Ini adalah suatu sebab lagi mengapa Tunku terpaksa meninggalkan negara ini pergi ke England dengan penuh azam hendak lulus peperiksaan undang-undang.

13

Semenjak memegang jawatan Pegawai Jajahan mula-mulanya di Kuala Nerang lagi, Tunku telah menunjukkan dengan jelas sikap beliau yang suka mengenal rakyat dari dekat iaitu dengan berhubung rapat dengan mereka. Beliau telah mengambil keputusan berbuat demikian apabila saja beliau dipilih menjadi Yang Dipertua Agung UMNO. Semenjak itu Tunku tidak tetap di rumah. Dalam sebulan hanya seminggu saja beliau di rumah bersama dengan anak isterinya. Hari-hari lain kalau tidak pun tidur di keretapi, di hotel, beliau tinggal di *Rest House* atau di kampung-kampung.

Tunku adalah seorang yang mempunyai pandangan yang berhad dan dari itu beliau tidak mampu mengadakan perjalanan ke seluruh persekutuan Singapura terus-menerus. Pendapatan beliau ialah sebanyak lebih kurang \$1,300 sebulan, termasuk elaun-elaun sebagai seorang ahli Majlis Mesyuarat Undangan Persekutuan dan seorang keluarga kerabat Diraja Kedah serta sewa-sewa rumah dan hasil tanah beliau yang masih tinggal lagi.

Tunku telah banyak menjualkan harta beliau dalam tiga tahun kebelakangan ini kerana hendak menambah pendapatan beliau. Kalau setahun lagi Tunku mengeluarkan perbelanjaan seperti yang telah dikeluarkan beliau selama tiga tahun yang lalu, semata-mata untuk menjalankan pekerjaan-pekerjaan yang telah dipertanggungkan oleh UMNO ke atasnya, maka Tunku tidak akan mempunyai harta lagi. Saya sendiri tahu benar hal ini kerana saya telah beberapa kali cuba mencari orang membeli harta beliau.

Pekerjaan melawat ke kampung-kampung adalah suatu pekerjaan yang teruk tetapi Tunku mengorbankan segala kesenangan bahkan kesihatannya kerana tidak hendak mengecewakan rakyat.

Suatu kejadian yang saya fikir Tunku tidak suka disebut-sebut kepada orang ramai ialah berkenaan dengan tawaran kerajaan mengangkat beliau menjadi Hakim Mahkamah Tinggi. Dengan menawarkan jawatan yang tinggi itu kerajaan British barangkali cuba hendak memujuknya jangan menerima pencalonan sebagai Yang Dipertua Agung UMNO.

Saya rasa tujuan kerajaan itu baik dan jujur kerana pada masa itu UMNO sangat mundur sebab Parti Kemerdekaan Malaya akan ditu-

buhkan. Dalam Parti Kemerdekaan Malaya yang akan ditubuhkan itu terdapat Datuk Sir Onn bin Jaafar, Datuk E.C.C. Surasingam, (sekarang Sir), Datuk Sir Cheng Lock Tan, Tuan R.R. Ramani, Mendiang Tuanku tika ia dan lain-lain orang yang terkumpul. Bertambah pula parti yang akan ditubuhkan itu mendapat galakan dari Tuan Mallcom Mc Donald Pesuruh Jaya Agung British di Tenggara Asia yang berkata dia sungguh-sungguh dan benar-benar hendak melihat semua bangsa dalam negara ini, bersatu bagi mencapai kemerdekaan. Semuanya macam bersungguh-sungguh dan benar-benar pada ketika itu.

Tuan Hakim Besar pada masa itu Sir Foster Sutton memberitahu Tunku beliau bodoh kalau beliau berhenti dari jawatan sebagai Pegawai Pendakwa Raya. Kerajaan sanggup memberi beliau jawatan yang lebih tinggi iaitu sebagai Hakim Mahkamah Tinggi. Kerajaan telah lama bercita-cita hendak memberi jawatan itu kepada Tunku, katanya. Tetapi Tunku yang telah penuh azam dan kesedaran tentang apa yang akan dihadapi beliau telah menolak pujukan yang bertujuan jujur dan benar itu.

Isteri beliau Sharifah Radhiah, kawan beliau untuk berunding dan tempat mendapat nasihat serta menerima galakan, bersetuju dengan keputusan yang diambil beliau itu. Rakyat tertarik kepada Tunku sebab beliau sebagai adinda seorang sultan yang memerintah, yang ada harapan menjadi rajin dan yang berjawatan tinggi pula, telah membuang segala yang ada pada beliau untuk berkhidmat semata-mata kepada rakyat.

Sehingga pada hari ini kita selalu mendengar dalam perjumpaan-perjumpaan ramai anjuran UMNO ucapan-ucapan memuji Tunku sama ada Tunku hadir atau tidak dalam perjumpaan itu. Pujian yang selalu diucapkan itu ialah, di mana kita boleh cari seorang yang mempunyai darah raja tetapi berjiwa rakyat seperti Tunku Abdul Rahman. Yang menghairankan ialah pujian ini tidak jemu diucapkan oleh orang-orang dalam masa tiga tahun ini dan barangkali tidak akan berhenti diucapkan oleh orang itu sehingga Tunku telah mangkat.

Berbeza dengan Datuk Onn, Tunku dalam ucapan-ucapan beliau di kampung-kampung sentiasa menegaskan bahawa rakyatlah yang berkuasa dalam sesuatu perkara bukan beliau. Beliau membuat ucapan ini dengan cara bersahaja, tetapi dengan penuh kejujuran dan semangat yang menunjukkan keberanian mara ke depan untuk mencapai hari gemilang bagi rakyat. Kejayaan UMNO pada hari ini ialah dengan sokongan rakyat.

Tidak syak lagi Tunku mempunyai daya penarik. Beliau mempunyai kepercayaan yang penuh bahawa beliau mempunyai suatu kewajiban yang mesti ditunaikan. Ilham inilah yang mendorong beliau membuat beberapa ucapan yang berani atau menjadikan beliau bijaksana dalam menguruskan sesuatu perkara atau kejadian. Pada permulaan sesuatu perjumpaan, orang ramai harus melihat Tunku me-

mulakan ucapan beliau dengan cara yang tidak memuaskan tetapi kemudian beliau akan berucap menjawab sesuatu pertanyaan dengan ucapan di luar dugaan. Ini ialah berkat ilham itu juga.

Beliau suka bercakap seperti seorang kawan dengan kawan dengan orang-orang kebanyakan Melayu yang terkenal sebagai suatu bangsa yang tidak suka cerewet dan mempunyai perasaan yang halus. Orang-orang Melayu akan membuat sesuatu juga untuk seseorang yang besar seperti seorang keluarga kerabat Diraja yang sudi turun dari tempat ketinggian bagi bergaul dengan mereka. Sifat Tunku Abdul Rahman yang memandangi orang ramai itu setaraf dengan beliau telah menyebabkan beliau disayangi oleh mereka itu.

Sifat inilah kunci kejayaan Tunku dalam memimpin UMNO. Orang-orang Melayu menaruh kasih sayang kepada beliau seperti kasih sayang yang telah pernah mereka tumpahkan kepada Datuk Onn. Sekarang kasih sayang itu sudah beralih bukan kerana rakyat seluruhnya sudah bertukar corak, tetapi Datuk Onn yang sebenarnya bertukar corak. Datuk Onn bertukar corak bukan kerana kesalahannya sendiri, tetapi kerana kesalahan orang-orang yang di sekelilingnya yang telah tidak memberinya nasihat yang baik kepadanya.

Akibat mempunyai kekuasaan itu adalah amat buruk bagi seseorang. Tunku Abdul Rahman yang menerima didikan yang lebih kurang serupa seperti Datuk Onn, pada mula-mulanya nampak hendak bertindak seperti Datuk Onn juga, tetapi beliau kemudian didapati jauh benar bezanya dengan Datuk Onn.

Pernah berlaku satu kejadian pada mula-mula Tunku memegang teraju pimpinan UMNO, beliau tidak suka ucapan beliau di Persidangan Perikatan Pemuda di Batu Pahat dipinda oleh rakan-rakan beliau. Ahli-ahli Jawatankuasa Kerja Agung yang mendapati ucapan beliau tidak selaras dengan dasar UMNO. Tunku berkeras bahawa beliau sebagai Yang Dipertua Agung berhak membuat ucapan yang beliau suka.

Pertengkaran berlaku di antara beliau dengan Encik Bahaman, Tuan Syed Nasir bin Ismail, Encik Saadon dan Datuk Razak. Encik Bahaman adalah seorang daripada orang yang kecil bilangannya yang selalu menentang Tunku untuk kepentingan UMNO seluruhnya. Tetapi kemudiannya Tunku boleh mengalah kepada mereka dan menerima nasihat mereka.

Semenjak hari itu Tunku selalu meminta nasihat dari rakan-rakan yang di sekeliling beliau yang tidak pula selalu sehaluan dengan buah fikiran beliau. Inilah suatu sifat yang tidak ada pada diri Datuk Onn dan inilah sebab kejatuhannya. Inilah pula suatu perbezaan yang besar dalam corak pimpinan Datuk Onn dan Tunku Abdul Rahman.

14

Tunku Abdul Rahman kerana tinggal lama di England di masa mudanya barangkali memandangkan pergaulan dengan orang-orang Inggeris itu sebagai suatu perkara yang biasa. Dari itu beliau tidak mempunyai perasaan merendahkan diri terhadap pegawai-pegawai tinggi Inggeris seperti kebanyakan orang-orang Melayu. Telah berkali-kali terjadi dalam majlis mesyuarat kerja Persekutuan Tunku melawan pegawai-pegawai tinggi Inggeris. Jeneral Sir Gerald Templer, Pesuruhjaya Tinggi yang bengis yang tidak suka apa katanya dibantah itu.

Pada suatu kali Tunku telah memberitahunya di depan semua ahli-ahli Majlis Mesyuarat Kerja Persekutuan bahawa kerajaan sangat tidak mengenang budi kepada polis-polis khas yang telah mengorbankan jiwa mereka. Jeneral Templer dan ahli-ahli majlis mesyuarat itu semuanya terperanjat mendengarkan perkataan Tunku itu. Tunku dengan bertentang muka Jeneral Templer dan mengulangi kata beliau itu.

Di Kuala Terengganu pada bulan November, 1954, waktu gerakan pilihanraya negeri Terengganu sedang memuncak, "orang-orang kuat" parti negara cuba hendak mengacu suatu perjumpaan ramai anjuran perikatan UMNO – MCA. Seorang daripadanya telah tampil ke atas pentas tempat pembesar suara Perikatan dan membuat ucapan mengancam Tunku dan rakan-rakan beliau.

Pada masa itu Tunku sedang hendak keluar daripada tempat perjumpaan ramai tersebut. Pegawai-pegawai UMNO tempatan telah melarang Tunku keluar sebab mereka takut Tunku kena pukul. Mereka tidak dapat melarang Tunku sebab pada masa itu juga beliau serta merta keluar hendak melihat apakah orang-orang kuat parti negara itu sanggup dan berani menjalankan ancamannya. Didapati beliau tidak seorang pun yang sanggup dan berani.

Setelah saja Datuk Onn meletakkan jawatan sebagai Menteri Dalam Negeri dan melawat keliling negeri Johor, dia pun memulakan serangan-serangan terhadap Perikatan dengan membangkitkan perasaan benci orang-orang Melayu di kampung-kampung di Batu Pahat, Muar dan lain-lain tempat terhadap Tunku khususnya dan terhadap UMNO amnya. Disebabkan ini, seorang ketua kampung di Batu Pa-

Tunku Abdul Rahman diapit oleh Encik Abdul Aziz bin Ishak (kiri) dan Tuan Yaki Leong (kanan) di Hiroshima, Jepun, tatkala menghadiri Persidangan Persekutuan Kerajaan-kerajaan Sedunia pada tahun 1952.

hat telah bangkit benci terhadap Tunku. Dia mengisytiharkan di depan orang ramai bahawa dia akan membunuh Tunku kalau Tunku melawat ke kampungnya.

Apabila Tunku mendengar saja akan perkhabaran itu beliau pun pergi melawat kampung itu. Mendengarkan Tunku akan datang berucap, ketua kampung itu cabut lari dari kampungnya pada hari perjumpaan ramai yang diadakan di situ.

Apabila Tunku tidak suka kepada seorang kerana suatu sebab maka lama baru buruk sangka beliau terhadap orang itu dapat dipadamkan. Tetapi sebaliknya Tunku adalah lembut hati dan disebabkan ini beliau selalu dituduh menggunakan perasaan hati daripada kepala beliau menghadapi sesuatu soal. Tuduhan ini timbul kerana ada dua tiga kali dijumpai bahawa apabila seorang pergi berjumpa dengannya mengadukan hal berkenaan seorang lain, Tunku dikatakan memihak kepada orang yang pertama itu dan tidak memberi peluang kepada orang yang ketiga bercakap tentang pengaduan tersebut. Yang sebenarnya Tunku tidak suka menerima pengaduan dari mana-mana pihak pun. Beliau akan memberitahu kepada kedua-dua pihak itu bahawa beliau tidak suka mendengar pergaduan mereka kerana beliau sangat lembut hati.

Tunku mempunyai perangai orang-orang biasa. Perangai yang biasa ini menyebabkan orang-orang hormat kepada beliau. Sebagai seorang yang mempunyai perangai yang biasa, Tunku mempunyai kesukaan atau kebencian terhadap sesuatu benda. Beliau percaya kepada tahyul. Umpamanya beliau akan mengguntingkan rambut pada hari Isnin saja sebab bonda beliau menitah beliau berbuat demikian. Begitu juga tentang memotong kuku. Tidak siapa yang boleh menyuruh beliau bergunting dan memotong kuku pada hari lain selain dari hari Isnin.

Orang-orang barangkali tidak percaya bahawa beliau sebagai seorang putera raja sangat cenderung tentang masak memasak. Tunku adalah seorang yang sangat pandai dalam beza-membezakan makanan-makanan. Beliau sendiri seorang tukang masak yang baik, boleh membuat "*chop*", "*steak*" dan lain-lain masakan Inggeris dan dapat menghargai kelazatan ikan salmon bakar suatu makanan yang disukai oleh kaum feudal Inggeris. Beliau juga boleh memakan nasi Jepun dengan lauk ikan limbat bakar atau ikan mentah, jenis makanan Jepun yang tidak disukai oleh sebahagian besar orang-orang Melayu atau Eropah. Beliau suka makan kari India sama ada dimasak cara India Selatan atau Utara. Tunku pandai makan cara Cina seperti seorang Cina sendiri, isteri beliau pun suka makan cara Cina. Di atas itu semuanya Tunku sangat suka makanan Melayu cara kampung seperti petai, cencaluk, pekasam dan sebagainya.

Tunku adalah seorang yang biasa bangkit dari tidur awal pagi. Apabila beliau telah berumur 50 tahun dia masuk tidur awal-awal. Apabila beliau bangun beliau mesti minum teh dulu. Teh itu mesti dibancuh

dengan susu tairu dengan betul-betul, tidak terlampau tebal dan tidak terlampau nipis — betul-betul sederhana.

Tunku selalu berpindah hotel kerana bancuhan teh itu. Beliau akan pindah dari suatu hotel ke satu hotel apabila didapati teh di hotel yang lain itu sesuai dengan kehendak beliau.

Tunku adalah seorang yang suka kepada sukan. Kesukaan beliau kepada sukan bolehlah dibandingkan seperti seorang Inggeris. Sukan banyak menolong dalam membentuk sifat beliau. Tunku adalah seorang pemimpin dalam lapangan sukan sebelum beliau menjadi pemimpin politik. Sehingga hari ini beliau tidak dapat memutuskan perhubungan beliau dari bola sepak.

Beliau menerima pelawaan menjadi Yang Dipertua Agung Bola sepak Malaya, walaupun beliau mempunyai banyak pekerjaan-pekerjaan penting yang lain yang akan menentukan nasib hari depan negeri ini.

Selain daripada bola, Tunku suka menonton perlumbaan kuda. Kalau boleh beliau hendak mengutamakan pergi ke perlumbaan kuda daripada menghadiri suatu persidangan politik. Pada suatu kali Jeneral Templer telah meminta berjumpa dengan beliau di Kuala Lumpur, tetapi masa dan hari Jeneral Templer hendak berjumpa dengan beliau berkebetulan pula sama dengan masa dan hari perlumbaan kuda di Kuala Lumpur. "Saya minta maaf, saya tidak dapat berjumpa tuan pada hari itu. Saya hendak pergi ke perlumbaan kuda," kata Tunku kepada Jeneral Templer.

Kita tidak boleh marah kepada beliau kerana kesukaan itu sebab kesukaan itu memberi beliau masa rehat di antara jadual-jadual perjumpaan politik dan lawatan beliau ke kampung-kampung yang banyak yang mesti dihadiri beliau.

Sebagai telah diterangkan Tunku adalah seorang yang lembut hati. Hati beliau amat lekas tersinggung. Begitulah dalam tahun 1952, apabila Dr. Victor Percell penasihat kehormat MCA yang sedang dalam lawatannya ke negeri ini menyatakan dia hendak berjumpa dengan Tunku bagi merundingkan tentang persahabatan Cina dengan Melayu. Tunku pada masa itu terbaring di hospital besar kerana sakit demam sejuk.

Sebelum dia menyatakan dia hendak berjumpa dengan Tunku itu, Dr. Victor Percell telah menulis beberapa rencana yang bersifat anti — Melayu.

Tunku dengan segera menyuruh anak beliau Tunku Ahmad Nering, pergi memanggil Encik Ismail bin Mohamad Ali dan saya dan menyuruh kami membuat suatu kenyataan kepada akhbar bahawa bukan saja menafikan beliau sanggup berjumpa Dr. Percell, tetapi membidas doktor itu sebab sikapnya yang anti Melayu. Setelah beliau membuat perintah demikian, beliau pun menangis.

15

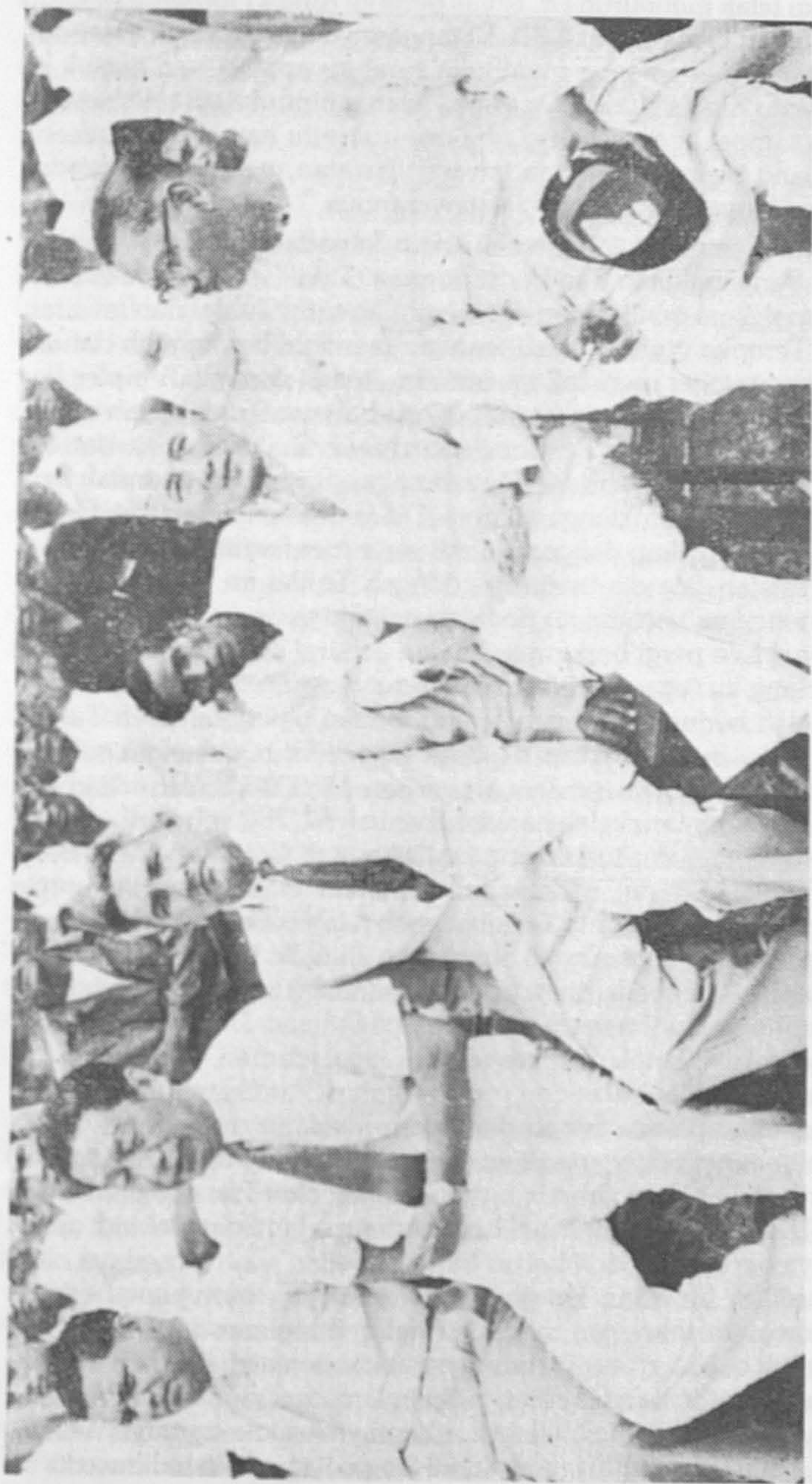
Tunku Abdul Rahman bukanlah seorang yang boleh menarik perhatian kita apabila kita mula-mula berjumpa dengan beliau. Kita harus mengenal dan mengetahui beliau dari dekat baru kita dapat menghargai beliau. Berbeza dengan Datuk Onn, Tunku menerima baik segala tentangan dan bidasan yang sihat, tetapi bagaimanapun beliau selalu cenderung membuat keputusan seorang diri istimewa kalau beliau disyaki oleh orang-orang atasan.

Suatu kejadian yang tidak boleh dilupakan ialah berkenaan dengan perlantikan Dr. Ismail bin Datuk Abdul Rahman sebagai Menteri Pengangkutan dan Perhubungan dan Kolonel H.S. Lee Pengerusi MCA Selangor sebagai Menteri Keretapi dan Pelabuhan pada bulan September, 1953.

Pada suatu hari dalam bulan Ogos, 1953, Jeneral Templer telah memanggil Tunku dan memberitahu beliau bahawa dia sangat menghargai perisytiharan-perisytiharan yang telah dibuat oleh Tunku sejauh mengenai perikatan UMNO — MCA yang bersungguh-sungguh hendak bekerjasama dengan kerajaan dan tujuan Perikatan ialah hendak berjuang mencapai kemerdekaan negeri ini dengan cara perlembagaan. Dia meminta Tunku supaya membuktikan apa yang telah disytiharkannya pada orang ramai dengan menerima suatu jawatan menteri. Dia juga mesti menggunakan segala pengaruhnya bagi mendapat Kolonel H.S. Lee menerima suatu jawatan menteri. Kolonel Lee telah berkali-kali menolak tawaran menjadi seorang menteri.

Lebih jauh Jeneral Templer meminta Tunku supaya merahsiakan apa yang telah dikatakannya kepada Tunku itu. Beliau mesti menyimpan rahsia itu dari ahli-ahli Jawatankuasa Kerja UMNO. Beliau seorang sahaja yang mesti membuat keputusan. Tunku dengan bijak menjawab bahawa beliau tidak dapat menerima jawatan menteri sebab beliau kelak akan dituduh sebagai pengkhianat kepada bangsa beliau seperti bekas pemimpin-pemimpin UMNO sebelumnya.

Tetapi supaya tidak mengecewakan Jeneral Templer dan memberinya peluang menuduh bahawa Perikatan sebenarnya tidak hendak bekerjasama dengan kerajaan, Tunku berjanji akan memujuk dengan cara "memerintah" Dr. Ismail menerima jawatan sebagai menteri itu.

Tunku Abdul Rahman sedang bercakap, dengan Datuk Sir Cheng Lock Tan, di Balik Pulau, Pulau Pinang. Yang duduk di tengah-tengah ialah Encik Abdul Aziz.

Tunku telah menyuruh Dr. Ismail pergi ke King's House pada suatu petang bulan Ogos pukul 4.30. Di tangannya ada sepucuk surat dari Tunku yang memintanya membuka surat itu apabila saja masuk ke dalam pintu King's House. Dr. Ismail telah membuka surat itu setelah saja dia sampai ke pintu King's House, surat itu hanya berisi secarik kertas yang berkata: "Terima tawaran jawatan menteri dari Jeneral Templer. Jangan sekali-kali tolak tawarannya."

Jeneral Templer telah menawarkan kepada Dr. Ismail jawatan Menteri Pengangkutan dan Perhubungan. Tidaklah hairan kalau dalam tempoh lima minit antara dia membuka surat Tunku dan tawaran Jeneral Templer itu, Dr. Ismail tentulah meminta bertanggung dahulu bagi mencari jalan menolak tawaran itu, tetapi Jeneral Templer dengan pandangannya yang tajam berkata bahawa Tunku telah memberi jaminan kepadanya Dr. Ismail akan menerima tawaran itu dan sekiranya Dr. Ismail tidak mahu menerima tawarannya dia hendak berjumpa dengan Tunku dengan segera. Dia kemudian menyuruh Dr. Ismail pulang bercakap dengan Tunku serta memberitahunya dengan telefon setelah saja dia berjumpa dengan Tunku itu. Dr. Ismail terpaksa menerima tawaran itu pada masa itu juga.

Kolonel Lee pergi berjumpa dengan Jeneral Templer pada pukul 6.30 petang itu juga dan tidak menerima tawaran tersebut sehingga beliau telah berjumpa dengan Tunku. Ketika diperintah oleh Tunku barulah dia menerima. Tetapi dia tidak sunyi bersungut-sungut mengatakan bahawa belanja rumahnya saja pun \$5,000 sebulan - dan gajinya sebagai menteri kelak hanya sebanyak \$2,700 sebulan.

Tunku mengajak saya datang ke biliknya di Colesium Cafe, Batu Road, Kuala Lumpur, pada pukul sembilan malam hari itu untuk memberitahu saya tentang kejadian yang telah berlaku di sebelah petangnya. Apabila saya sampai di situ saya lihat Dr. Ismail dan adiknya Mohamad Yassin, pada masa itu Setiausaha Agung UMNO, telah sedia menunggu. Tunku memberitahu saya bahawa Dr. Ismail dan Kolonel Lee telah dilantik oleh kerajaan sebagai menteri.

Saya terperanjat besar dan membantah perlantikan itu. Dr. Ismail tidak berkata apa-apa sebab dia dalam keadaan yang serba salah. Saya membantah dengan sekuat-kuatnya terhadap tindakan yang tidak berdasarkan demokrasi yang telah dibuat oleh Tunku dalam "memaksa" Dr. Ismail dan Kolonel Lee menerima lantikan menjadi menteri. Saya berkata kepada beliau bahawa beliau telah terpedaya oleh tipu muslihat Kerajaan British yang bijak yang bertujuan hendak mengurangkan sokongan rakyat terhadap pimpinan dalam UMNO. Saya tuduh beliau sebagai seorang perkakas penjajah dan lain-lain tuduhan serupa itu. Selama setengah jam lamanya saya membidas tindakan yang telah diambil beliau itu. Yassin menyokong saya. Walaupun Dr. Ismail bersetuju dengan kami tetapi dia berkata bahawa dia tidak hendak berkhianat kepada Tunku dan dari itu menurut saja pada perintah beliau.

Tunku sendiri tidak ada apa-apa hendak dikatakan bagi menjawab bidasan kami itu. Beliau terperanjat melihat bahawa kami sanggup melemparkan tuduhan-tuduhan yang demikian itu kepada beliau. Pagi esoknya dalam perjumpaan perikatan UMNO – MCA, Tunku tidak mahu bercakap dengan saya. Bagaimanapun saya memberi janji kepada beliau bahawa sungguhpun saya tidak bersetuju dengan tindakan beliau, namun saya bersedia menulis suatu rencana khas menyokong langkah yang dibuat beliau itu apabila perlantikan Dr. Ismail dan Kolonel Lee diumumkan oleh kerajaan. Saya memberitahu beliau saya menulis rencana khas itu adalah semata-mata kerana UMNO. Tunku telah menceritakan kejadian yang berlaku dalam bilik beliau itu kepada isteri beliau dan turut memarahinya.

Apabila mesyuarat Jawatankuasa Kerja Agung UMNO bersidang membincangkan perlantikan itu pada hari kerajaan mengumumkan perlantikan-perlantikan tersebut, saya sekali lagi telah membidas Tunku tentang tindakan yang telah diambil oleh beliau itu. Kecuali Encik Bahaman dan dua tiga orang lagi, lain-lain ahli Jawatankuasa Kerja Agung itu menerima lantikan tersebut dengan tidak berkata apa-apa. Bagaimanapun, tindakan Tunku itu tidak menghilangkan kepercayaan rakyat terhadap beliau, sebaliknya rakyat memberi sokongan kepada beliau.

Lagi satu peristiwa yang menunjukkan bahawa beliau suka mengambil sesuatu keputusan terlebih dahulu dan memperbincangkan keputusan itu kemudian ialah peristiwa pembakaran majalah **KALAM** dan harian **WARTA**. Tindakan Tunku itu telah dibidas dengan hebat oleh Encik Bahaman yang menyatakan bahawa pekerjaan sedemikian itu hanya dilakukan oleh golongan fasis. Encik Bahaman, seorang ahli yang kanan dalam Jawatankuasa Kerja Agung UMNO telah membuat bidasan itu dalam persidangan jawatankuasa tersebut. Tetapi kerana ahli-ahli UMNO seluruhnya telah memberi sokongan terhadap tindakan yang telah diambil oleh Tunku, **WARTA** kini telah tidak ada lagi manakala **KALAM** tidak mendapat sambutan yang baik dari rakyat.

Tunku bernasib baik kerana kedua-dua tindakan yang besar yang telah diambil dengan tidak menerima nasihat dari sesiapa pun itu telah disokong oleh rakyat. Tindakan-tindakan demikian ini adalah merbahaya kalau beliau membuatnya selalu sebab tindakan-tindakan tersebut boleh mendatangkan akibat yang buruk atas pimpinan beliau.

Suatu perkara yang tidak boleh dipandang kecil ialah Tunku boleh menguasai keadaan apabila beliau menghadapi sesuatu kegentingan.

Pada waktu lawatan rombongan perwakilan Perikatan terdiri dari UMNO dan MCA ke England pada bulan Mei, tahun 1954 bagi membantah keputusan Jawatankuasa Pilihanraya Persekutuan yang mengesyorkan sebilangan kecil sahaja ahli-ahli Majlis Mesyuarat Undangan Persekutuan dipilih oleh orang ramai, Tunku telah bekerja ke-

Tunku Abdul Rahman sebelum naik kapal terbang ke England pada bulan Mei, 1954, bagi menjalankan tugas yang bersejarah menuntut supaya ahli-ahli Majlis Mesyuarat Undangan Persekutuan yang baharu yang akan ditubuhkan setelah Pilihan-raya Persekutuan terdiri daripada ahli-ahli yang dipilih lebih banyak daripada ahli-ahli yang dilantik.

ras bagi mengemukakan tuntutan Perikatan UMNO dan MCA yang berkehendakkan sebilangan besar ahli-ahli majlis itu dipilih.

Tunku telah mendapat bantuan yang besar dalam pekerjaan yang penting ini dari Tuan T. H. Tan, Setiausaha Kerja MCA dan Datuk Razak, Timbalan Yang Dipertua Agung UMNO.

Kerajaan Persekutuan, kerana takut perwakilan itu akan berjaya jauh dari dugaannya bermula telah menghantarkan Tuan M. P. J. Hogan, Peguam Negara Persekutuan, ke London, bagi memujuk rombongan tersebut menerima 52 buah kerusi saja dalam Majlis Mesyuarat Undangan Persekutuan baru yang akan ditubuhkan itu dipilih dan 46 dilantik dan sekiranya Perikatan UMNO — MCA menang dalam pilihanraya. Jika ia mendapat kesulitan dalam mentadbirkan kerajaan kerana jumlah ahli-ahlinya yang dipilih hanya lebih sedikit saja dari jumlah ahli-ahli yang dilantik oleh Setiausaha Tanah Jajahan, British akan meminta kepada Pesuruhjaya Tinggi dan Raja-Raja Melayu bagi memperbaiki keadaan yang sulit itu.

Tunku telah memberitahu Tuan Hogan bahawa cadangan yang baru itu tidak jauh bezanya dari cadangan yang telah disiarkan oleh Kerajaan British. Tetapi Tuan Hogan berkata bahawa cadangan yang baru itu adalah disertai dengan suatu janji, iaitu sekiranya parti yang menang tidak dapat menubuhkan suatu kerajaan yang tetap, Setiausaha Tanah Jajahan British akan berusaha mengatasi kesulitan itu. Tunku menjawab bahawa beliau tidak hendak melihat parti beliau mendapat kuasa kerana semata-mata dari rahmat dan restu Pejabat Tanah Jajahan British. Perikatan hendak berkuasa dengan usahanya sendiri. Sekiranya usaha itu gagal tidak guna Perikatan berkuasa.

Tunku juga memberitahu Tuan Hogan bahawa rombongan perwakilan Perikatan mendapat kuasa penuh menuntut supaya semua ahli-ahli Majlis Mesyuarat Undangan Persekutuan itu hendaklah dipilih oleh rakyat. Dan sekiranya Setiausaha Tanah Jajahan British tidak dapat mengemukakan suatu cadangan yang lebih baru yang boleh dipandang sebagai suatu cadangan bertolak ansur, Perikatan tidak akan memberi timbangan kepada sebarang cadangan yang difikirkan hampir-hampir merupai cadangan yang telah disiarkan itu. Tunku lebih jauh memberitahu Tuan Hogan bahawa beliau bukanlah sebagai seorang pemimpin yang boleh berkata bahawa "jika saya bersiul, maka semua pengikut-pengikut saya akan menurut saya."

"Kewajipan saya ialah mesti menurut kemahuan rakyat yang saya pimpin," tegas Tunku menunjukkan sikap dan pendiriannya.

Kerajaan British tidak menduga bahawa pemulauan yang dilancarkan oleh Perikatan UMNO — MCA, terhadap Majlis-Majlis dan Jawatankuasa kerajaan itu bukan saja berkesan, tetapi juga bersifat sebagai pendorong kepada rakyat dari segala keturunan dalam negeri ini bersatu dengan kuat belum pernah sebelumnya di bawah panji-panji Perikatan menuntut haknya yang adil.

Dua minggu setelah pemulauan itu berjalan dan setelah Sultan Jo-

hor memberi janji kepada 6,000 orang yang berarak ke istana baginda bahawa baginda akan menyampaikan tuntutan Perikatan kepada Persidangan Raja-raja Melayu dan diikuti pula oleh perarakan-perarakan di lain-lain negeri Melayu, Sir Donald dengan segera telah menghantarkan pegawai tinggi kerajaan merisik-risik pemimpin-pemimpin Perikatan untuk menamatkan pemulauan itu.

Peguam Negara Tuan Hogan telah berhubung dengan Kolonel Lee meminta Pengerusi MCA Selangor itu memberitahu Tunku Abdul Rahman dan Dr. Ismail bahawa dia hendak berjumpa dengan mereka pada petang suatu hari yang telah ditetapkan di Johor Bahru. Mula-mulanya Tunku tidak mahu berjumpa dengan Tuan Hogan, tetapi akhirnya beliau dapat dipujuk berjumpa dengan Peguam Negara di rumah kediaman Penasihat British di Johor.

Hasil daripada perjumpaan itu ialah perundingan yang bersejarah yang telah dilangsungkan di antara Kerajaan British dengan pemimpin-pemimpin Perikatan di atas kapal perang H.M.S. Alert suatu perundingan yang boleh dicontohkan seperti perjumpaan Banibal antara Belanda dengan Indonesia pada tahun 1947.

Sir Donald dan Tuan Hogan terbang ke Singapura dengan kapal terbang angkatan udara Diraja British, Kolonel Lee dengan kapal terbang Malaya Airways. Tunku Abdul Rahman dan Dr. Ismail yang berlepas dengan kereta dari Johor Bahru menuju arah Singapura telah ditemui oleh Penasihat British Johor di Tambak Teberau. Sehingga pada masa itu Dr. Ismail tidak tahu di mana perundingan itu akan dijalankan.

Setelah Tuan Hogan sampai dengan Kolonel Lee barulah mereka dibawa naik ke atas kapal perang yang berlabuh di situ. Sir Donald telah sedia menunggu di situ. Tunku berasa beliau mungkin akan dibawa ke luar negeri dan mungkin tidak akan melihat Malaya lagi, sebab dalam sejarah empayar Inggeris pernah perkara demikian terjadi iaitu peristiwa yang berlaku kepada Sultan Abdullah dan keluarganya yang dibuang ke Pulau Scychelles.

Sungguhpun Sir Donald pada masa itu kelihatan tenang tetapi nampak dengan jelas bahawa dia tidaklah senang seperti yang hendak ditunjukkannya kepada pemimpin-pemimpin Perikatan itu. Wakil-wakil kerajaan Inggeris dan pemimpin Perikatan itu pun mulailah berunding untuk menjawab bagi menamatkan pemulauan itu.

Pesuruhjaya Tinggi bersetuju bahawa dia akan menggunakan kuasa yang telah diberikan oleh pernyataan jawatankuasa Pilihanraya Persekutuan dalam perundingan dan meminta nasihat daripada parti yang menang pilihanraya di dalam melantik orang-orang yang menduduki lima dari tujuh kerusi-kerusi untuk ahli-ahli lantikan khas dalam Majlis Mesyuarat Undangan Persekutuan yang baru itu.

Dia juga bersetuju melantik semula ahli-ahli Perikatan yang telah diletakkan jawatan sebagai ahli-ahli Majlis Mesyuarat Undangan dan Majlis-majlis Mesyuarat Negeri-negeri Selat dan akan meminta ke-

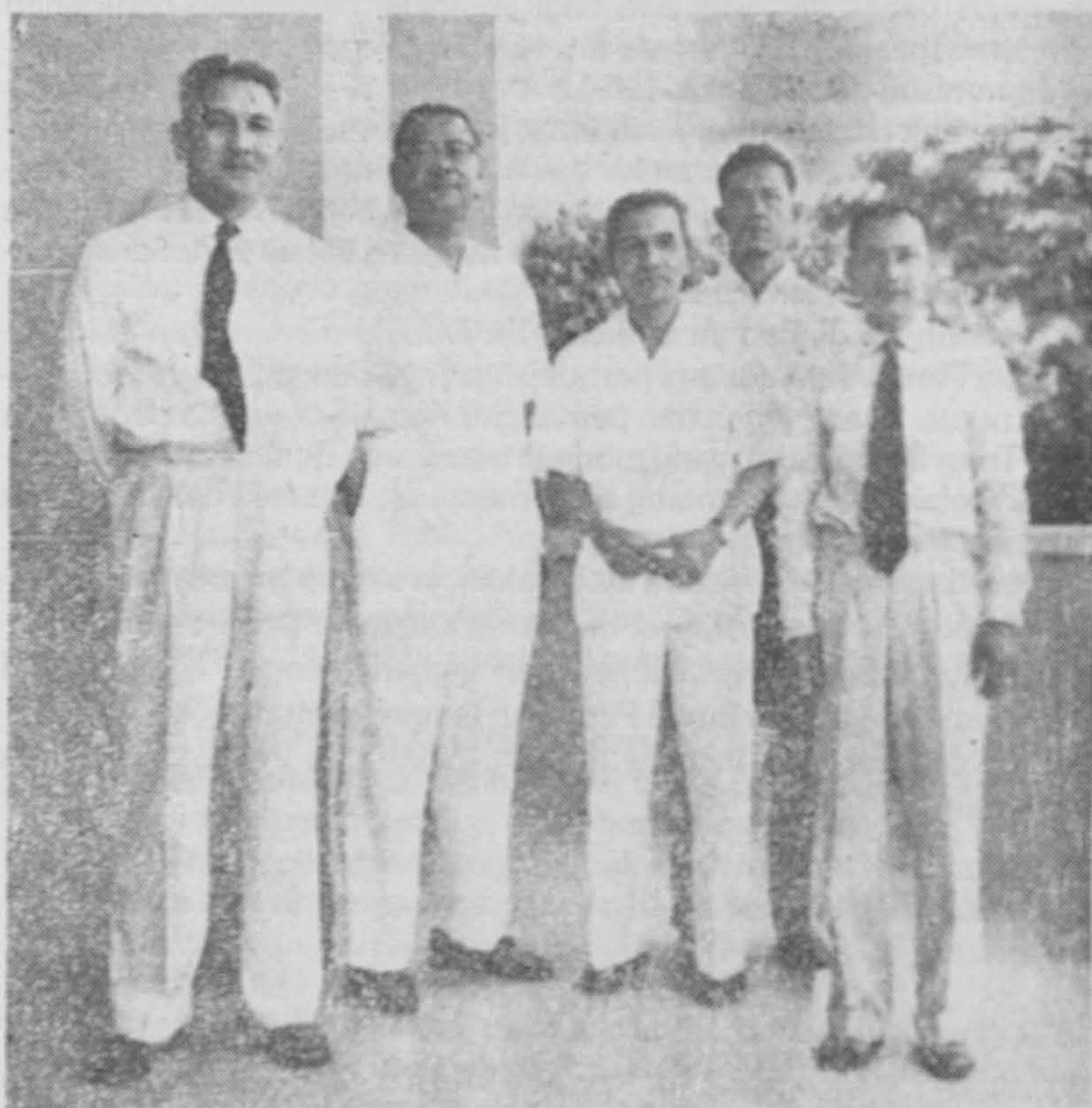
pada Raja-raja Melayu melantik semula ahli-ahli Perikatan yang telah meletakkan jawatan sebagai Ahli-ahli Majlis-majlis Mesyuarat Negeri-negeri Melayu.

Pemimpin-pemimpin Perikatan menegaskan bahawa mereka ber-setuju dengan tolak ansur itu dan akan menarik balik pemulauan yang telah dilancarkan itu dengan syarat kerajaan harus memberi pertimbangan terhadap tuntutan mereka berkehendakkan sebuah Suruhanjaya bebas dan istimewa bagi mengkaji perubahan-perubahan Perlembagaan dalam negara ini. Mereka berjanji akan memberi jawapan rasmi pada 5 Julai, 1954.

Ahli-ahli persidangan meja bulat Perikatan telah berunding di rumah Kolonel Lee pada tarikh itu. Ahli-ahli itu semuanya telah meminta butir-butir persidangan itu dari Tunku Abdul Rahman sebelum merangkakan surat jawapan kepada kerajaan bahawa Perikatan menerima tolak ansur tersebut.

Setelah rundingan itu berjalan, Sir Donald meneruskan lawatannya ke Pantai Timur, tetapi perhubungannya dengan *King's House* tidak putus. Tuan Hogan dan pemangku Ketua Setiausaha pada masa itu, Tuan David Gray, yang menjadi orang tengah, sentiasa memberitahu melalui wireless tentang surat-menyurat antara kerajaan dengan pemimpin-pemimpin Perikatan.

Dua hari setelah peristiwa itu berakhir, ia akhir pun tercapai dan kerajaan pun menyiarkan surat-menyurat antara Sir Donald sebagai Pesuruhjaya Tinggi dan wakil kerajaan Inggeris dengan Tunku Abdul Rahman sebagai pemimpin Perikatan tentang peristiwa yang telah dicapai oleh kerajaan Inggeris di suatu pihak dan Perikatan di pihak yang lain.

Gambar ini diambil di Bangkok tatkala Tunku, T.H. Tan dan En. Abdul Aziz melawat ke bandar tersebut pada awal bulan April tahun 1955. Yang berdiri sebelah kiri Tunku ialah Tuan Haji Shamsuddin Mustafa terkenal sebagai seorang yang mengambil berat kebajikan orang Islam Siam.

16

Tunku Abdul Rahman pulang dari England pada 23 Mei, 1954. Beratus-ratus orang Melayu dan Cina pergi menyambutnya di lapangan terbang Geylang, Singapura. Sungguhpun pada lahirnya rombongan Perikatan UMNO – MCA mencapai tujuan lawatan beliau ke London, tetapi tujuan tersebut telah tercapai setelah tidak berapa lama Tunku pulang ke Malaya.

Sungguhpun Tunku penat, beliau dengan Datuk Sir Cheng Lock Tan, Yang Dipertua Agung MCA, terus berangkat ke Johor Bharu dan berucap dalam perjumpaan yang diadakan di Ibu Pejabat UMNO tentang apa yang telah dibuat oleh beliau di London.

Pada malam itu juga beliau berserta pemimpin-pemimpin UMNO dan MCA berangkat ke Kuala Lumpur. Ketika itu ialah penghujung bulan puasa. Esok paginya beliau menghadiri Persidangan Jawatankuasa Kerja Agung UMNO dan pada petangnya persidangan meja bulat UMNO – MCA yang diadakan di rumah Kolonel Lee. Tunku telah menceritakan apa yang telah dikerjakan di London istimewa tentang perundingan dengan Setiausaha Tanah Jajahan di Pejabat Tanah Jajahan.

Persidangan meja bulat UMNO – MCA telah mengambil keputusan untuk menghantar satu perwakilan terdiri daripada Tunku Abdul Rahman, Dr. Ismail, Kolonel Lee dan Tuan Leong Yew Koh. Mereka ditugaskan berjumpa dengan Jeneral Templer untuk menyampaikan keputusan yang telah diambil oleh Perikatan berkenaan dengan tuntutan berkehendakkan ahli-ahli yang dipilih lebih banyak daripada ahli-ahli yang dilantik dan tindakan yang akan diambil sekiranya tuntutan itu tidak diindahkan.

Sekali lagi rombongan Perikatan itu telah dapat dipujuk oleh Jeneral Templer. Beliau meminta mereka jangan menyiarkan dulu kandungan keputusan dan kenyataan kepada akhbar yang telah disediakan bagi menjelaskan mengapa Perikatan mengambil tindakan tersebut. Tipu muslihat kerajaan penjajah sekali lagi menang dalam perundingan dengan sekumpulan orang-orang yang baru dalam pekerjaan demikian itu. Saya sekali lagi bergaduh dengan ahli-ahli rombongan itu kerana telah ditetapkan kandungan keputusan itu dan kenyataan

kepada akhbar akan disiarkan sebaik saja keputusan tersebut disampaikan kepada Jeneral Templer.

Dengan tidak memberitahu kepada rakyat tentang apa yang telah berlaku dalam perundingan di Pejabat Tanah Jajahan British dan kemudian di King's House, tujuan rombongan perwakilan Perikatan UMNO – MCA ke England telah dapat dialahkan oleh pujuk rayu Jeneral Templer, kerana pujuk rayu itu rakyat tidak tahu untuk beberapa waktu apa yang telah berlaku berkenaan dengan tuntutan mereka. Hanya lima belas hari kemudian ialah pada 10 Jun, 1954, Pejabat Tanah Jajahan British sekali lagi menjawab, "Tidak, tidak boleh" kepada tuntutan Perikatan UMNO – MCA.

Kerajaan British di Malaya dan di Britain seratus peratus yakin bahawa MCA tidak berdiri di belakang UMNO dalam mengambil tindakan yang dikatakan akan diambil oleh kedua pertubuhan itu dan mereka percaya bahawa tindakan tersebut akan menyebabkan MCA keluar daripada Perikatan.

Perikatan kemudian mengambil keputusan untuk bukan saja membuktikan kepada Pesuruhjaya Tinggi dan pejabat Tanah Penjajahan, tetapi juga musuhnya bahawa Perikatan itu adalah suatu pertubuhan yang kuat dan bersatu dan MCA tidak akan meninggalkan rakan-rakannya dalam perjuangan mencapai kemerdekaan negeri ini. Perjumpaan yang akhir dengan Pesuruhjaya Tinggi pada masa itu, Sir Donald Mac Gullivery ialah pada 11 Jun, 1954.

Tidak berapa hari kemudian Jawatankuasa Am MCA bersidang di Kuala Lumpur. Bagi kali yang pertamanya Tunku berucap di majlis tersebut. MCA dengan sebulat suara menyokong tindakan yang akan diambil oleh Perikatan iaitu memulaukan semua Majlis Mesyuarat Kerajaan, dari Majlis Mesyuarat Undangan Persekutuan hingga kepada Jawatankuasa-jawatankuasa yang kecil di pejabat-pejabat kerajaan. Golongan-golongan yang tidak suka kepada Perikatan terperanjat sebab mereka menyangka MCA tidak akan membuat keputusan seperti demikian itu.

Kemudian Perikatan mendapat tahu bahawa Sir Donald telah mengambil tindakan menolak tuntutananya setelah dia mendengar fikiran Datuk Onn. Datuk Onn dan pegawai-pegawai tinggi British percaya MCA akan keluar dari Perikatan dan ini bererti Perikatan akhirnya dikuburkan, sebab kemerdekaan itu adalah mimpi sebahagian golongan kecil saja. Nasihat yang demikian ini yang bertanggungjawab dalam membantu dasar Pejabat Tanah Jajahan yang hendak meneruskan rancangan-rancangan yang terkandung dalam Kertas Putih Pilihanraya Persekutuan.

Suatu kejadian yang boleh dikatakan menggelikan hati tetapi pahit kepada Tunku berlaku pada petang hari tindakan memulaukan majlis-majlis mesyuarat dan jawatankuasa-jawatankuasa kerajaan itu diumumkan. Datuk A.A.C Surasinggam (sekarang Sir) pada masa itu Menteri Pelajaran Persekutuan Tanah Melayu telah berkejar ke lapa-

ngan terbang Kuala Lumpur untuk berjumpa dengan Tunku sebab hendak berunding tentang pelajaran anakanda Tunku, Tunku Ahmad Nerang.

Yang sebenarnya Datuk Surasinggam bagi pihak Parti Negara telah menaruhkan kepada Tunku supaya kedua-dua Parti Negara dan UMNO bekerjasama untuk berunding dalam Pilihanraya Persekutuan. Datuk Surasinggam telah menafikan cerita itu apabila cerita tersebut tersiar dalam Utusan Melayu esoknya, tetapi penafian Datuk Surasinggam itu mendapat sambutan yang dingin kerana adalah suatu perkara yang luar biasa bagi seorang menteri berkejar ke lapangan terbang semata-mata untuk merundingkan pelajaran anak seorang kawan yang kebetulan pula seorang pemimpin sebuah parti politik yang besar.

Tunku sendiri tidak menafikan cerita itu tetapi menuduh wartawan yang menyiarkan cerita tersebut sebagai seorang yang suka memasang telinga mendengar perbualan orang lain. Kerana cerita itu ditulis dengan lengkapnya, Tunku tahu Datuk Surasinggam menuduh bahawa Tunku sendiri ada menanamkan kaki mendengar perbualan mereka sebab wartawan yang menyebarkan cerita itu ialah saya.

Lagi satu peristiwa berkenaan dengan Datuk Surasinggam dan Tunku terjadi di rumah Datuk Surasinggam sendiri. Tunku sedang berfikir-fikir menimbangankan tentang buruk dan baiknya UMNO bergabung dengan MCA dalam perjalanan keretapi dari Penang ke Kuala Lumpur yang ditumpangi beliau untuk hadir dalam persidangan Majlis Mesyuarat Kerja Persekutuan. Pada masa itu UMNO dan MCA berpusat di Kuala Lumpur dan dua hari lamanya Tunku memikirkan sama ada baik untuk bertanding dalam pilihanraya bandaran atau tidak. Tunku telah membuat keputusan ada banyak baiknya daripada buruknya UMNO bergabung dengan MCA. Tunku sampai di rumah Datuk Surasinggam untuk menghadiri jamuan *cocktail*, sebab Datuk Onn dan Datuk Surasinggam serta pemimpin-pemimpin Parti Kemerdekaan Malaya yang lain memberi amaran kepadanya jangan bersatu dengan MCA sebab orang-orang Cina tidak boleh dipercayai.

Pada suatu malam ketua-ketua semua parti telah berhimpun di rumah Datuk Surasinggam. Di situ telah hadir Datuk Onn, Datuk Sir Cheng Lock, Tuan Ramani, Tuan KL, Tuan Yang Dipertua Agung MIC Tuan Kumarasamy, Tunku dan saya serta wakil-wakil daripada semua parti juga hadir.

Dalam perhimpunan itu Tunku telah meminta kerjasama pertubuhan-pertubuhan yang besar-besar untuk mencapai kemerdekaan bagi Tanah Melayu. Datuk Onn menjawab sekiranya hendak mencapai cita-cita itu UMNO hendaklah masuk bergabung dengan Parti Kemerdekaan Malaya dengan tidak payah menubuh satu jawatankuasa perhubungan untuk menyusun peraturan-peraturan bagaimana hendak bekerjasama itu.

Parti Kemerdekaan Malaya sanggup menyediakan semua dan

Parti Kemerdekaan Malaya mewakili semua pertubuhan yang besar-besar selain daripada UMNO, Tuan Ramasamy Ketua Persekutuan Pertubuhan-pertubuhan India bersetuju dengan cadangan Datuk Onn. Tunku Abdul Rahman telah berkata UMNO tidak mahu masuk di bawah mana-mana parti pun tetapi bersedia hendak bekerjasama.

Datuk Onn cuma kelihatan mempersendakan cadangan Tunku itu. Nampaknya Tunku telah naik berang tetapi Sir Cheng Lock (pada masa itu seorang ahli Parti Kemerdekaan Malaya) dan Datuk Surasinggam telah mendesak perkara itu diselesaikan saja. Mereka mencadangkan supaya suatu jawatankuasa terdiri di antara ahli-ahli Parti Kemerdekaan Malaya yang terkemuka termasuk Datuk Onn ditubuhkan tetapi Datuk Onn tidak bersetuju dengan cadangan itu dan kemudiannya telah menarik diri.

Sesudah itu nama-nama telah dikutip dan Datuk Surasinggam sendiri telah dilantik menjadi setiausaha, beliau menyuruh ahli-ahli jawatankuasa itu pergi ke suatu tempat untuk berjumpa dengan Tuan Malcolm Mac Donald. Apabila Tunku mendapat tahu beliau memberi amaran kepada Datuk Surasinggam bahawa kalau hendak menubuhkan satu jawatankuasa hendaklah dengan ikhlas dan jujur mengikut kemahuan orang-orang yang hadir semua dan sekiranya pihak British campurtangan dalam jawatankuasa itu maka UMNO tetap tidak percaya atas kejujuran orang-orang yang menganjurkan jawatankuasa itu kerana UMNO sendiri ada hak menuntut kemerdekaan. Kemerdekaan tidak boleh tercapai sebagaimana yang dikehendaki jika sekiranya pihak penjajah campurtangan, sambung Tunku lagi.

Semenjak perundingan itulah Tunku telah mula menanamkan perasaan hendak melawan Datuk Onn dan rakan-rakannya. Beliau nampak dengan jelas bahawa Datuk Onn dan rakan-rakannya telah tidak jujur dan juga Datuk Onn telah menjawab hendak menghina UMNO.

Semenjak Perikatan UMNO – MCA memulakan majlis-majlis mesyuarat dan jawatankuasa-jawatankuasa kerajaan, kerajaan dan Parti Negara serta pihak-pihak yang lain cuba memecahkan Perikatan supaya kalah dalam pilihanraya dan dengannya tidak boleh menggerakkan kemerdekaan negeri ini.

Bermacam-macam dusta, fitnah dan tuduhan telah dilemparkan kepada Perikatan bagi memecahkan penyatuan Cina dan Melayu, bagi menimbulkan pergaduhan antara Cina dan Melayu. Ini terjadi supaya Parti Negara dan Parti Kemerdekaan Malaya menang dalam pilihanraya dan pemimpin-pemimpin yang telah menjadi boneka kerajaan Inggeris semenjak tahun 1948 berkuasa semula mengekalkan penjajahan dalam negeri ini.

Tunku selalu memberitahu saya bahawa dia takut pemimpin-pemimpin Perikatan akan berlagak seperti pemimpin-pemimpin UMNO dulu iaitu apabila dapat berkuasa mereka lebih mementingkan kedudukan masing-masing dan melupakan rakyat.

Tunku telah memutuskan bahawa sekiranya Perikatan menang beliau tidak mahu tinggal di rumah yang besar tetapi rumah yang sederhana dan hidup dalam sederhana pula supaya beliau sentiasa ingat kepada rakyat.

Pada bulan April 1955, Tunku, Tuan T.H. Tan dan saya telah terbang ke Bangkok dan tinggal di sana seminggu lamanya bagi berjumpa dengan Perdana Menteri Siam, Field Marshal Phibul Songgram dan Ketua Polis Siam Pau Sarianun untuk membincangkan perkara berkenaan kemerdekaan Malaya.

Apabila Pesuruhjaya Tinggi Sir Donald Michael Barry, bertanya kepada Tunku mengapa beliau pergi ke Bangkok Tunku menjawab beliau pergi ke Bangkok kerana melihat kubur kakanda beliau yang su-lung Tunku Yusof.

Gerak-geri kami di Bangkok sentiasa di bawah intipan pegawai-pegawai kedutaan Inggeris, ke mana sahaja kami pergi ada orang yang mengikut kami. Begitu juga di Malaya. Pegawai-pegawai dari *special branch* yang mempunyai perbelanjaan yang tidak ada batasnya bagi mencegah perkembangan faham komunis, tetapi sebenarnya pencegah kemajuan ke arah kemerdekaan negara ini sentiasa mengintip apa yang dibuat oleh pemimpin-pemimpin besar dan kecil UMNO.

Riwayat Hidup Tunku Abdul Rahman merupakan sebuah buku berbentuk autobiografi yang terawal pernah ditulis oleh pengarang Melayu khususnya mengenai Tunku Abdul Rahman, seorang pemimpin ulung Melayu. Hingga kini telah banyak sekali riwayat Tunku ditulis termasuk oleh penulis asing, tetapi lewat buku ini ada sedikit kelainan cara penceritaan dan pengolahannya.

Abdul Aziz Ishak, penulis buku ini, sebagai seorang bekas wartawan dan bekas Menteri Pertanian di zaman Tunku Abdul Rahman menjadi Perdana Menteri, bukan sahaja memaparkan riwayat hidup Tunku secara terus terang tetapi beliau berjaya menceritakan dengan lebih terperinci. Ini dapat dilakukan oleh pengarang kerana beliau adalah sahabat akrab Tunku, bukan setakat itu sahaja malah mereka berdua adalah sama-sama pejuang kebangsaan Melayu yang dalam banyak hal tidak sama dalam aliran dan sikap serta pandangan politik.

Buku ini menceritakan sebahagian besar hidup Tunku semenjak kecil hinggalah beliau diangkat menjadi Perdana Menteri Malaysia yang pertama. Pengarang bukan sahaja menitikberatkan perjuangan Tunku tetapi juga pemimpin-pemimpin lain yang sama-sama bersahabat dan berjuang dengan Tunku, termasuk pemimpin-pemimpin bukan Melayu. Lebih menarik lagi, walaupun proses penulisan buku ini dengan izin sepenuhnya oleh Tunku, pengarang bukan sahaja menonjolkan keistimewaan Tunku tetapi juga memaparkan aspek negatif yang pernah dialami oleh Tunku.

Walaupun telah banyak riwayat hidup Tunku ditulis orang, buku ini mempunyai keistimewaan tersendiri; ini dapat dilihat dengan jelas lebih-lebih lagi pengarang bukan sahaja seorang sahabat Tunku yang akrab tetapi sama-sama bahu membahu dalam perjuangan politik; dengan begitu segala catatan dalam buku ini tidak disangsikan lagi adalah berdasarkan dari sumber pertama.